

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Nehéz napok.

Irva 1905. május 20—23. Kerületi közgyűlésünk napjai. Nekünk, akik messziről nézzük, talán még nehezebben esik, mint akik a küzdelem hevében oda se néznek az adott és kapott kékfoltoknak. Pedig a klasszikus irás szerint: „Beatus ille qui procul.“ Lehet az új idők gyümölcse, lehet pillanatnyi föllobbanás, lehet emésztő szenvedélye a személyeknek, lehet, hogy rejtett aknák fölött járunk és kitörhető vulkánok vannak lábaink alatt. De egy bizonyos, hogy nem voltunk maig hozzászokva ezeken a napokon, hasonló tünetekhez. Amikor a mi Egyházkerületi Közgyűlésünket „Erdélyi Országgyűlésnek“ nevezték el és talán nem is ok nélkül — mert csak mi lennénk Erdélyben a „magyaroknak magyarjai“ vagy mi?! — akkor bizony nem úgy néztünk ki. Mondani nem mondom, hogy nem volt valami csirája a romlásnak bennünk; mert ennyire rövidesen nem lehet leromlani: de nem mutatuk úgy ki; sőt — mint a kik vigyázókká tettünk — oda küldöttük a választottakat, a hol a legnehezebb lőrések támadtak. Ma pedig még nem tudjuk, hányadán vagyunk. Hivatalosnak nevezett tudósítást még nem olvastam. Átfutottam — amint mondani szoktuk — a rendes napilapokat. Tudom, hogy „tendenciózus“ minden bennök. Bár ott vannak a rendes tudósítók reggeltől estig és leírnak minden szót; de „megírni“ csak azt írják meg, ami az ő szájok ize szerint való. Soraik között is lehetett látni, hogy „nulla dies sine linea“. Csaknem előre várták a beavatottak a rohamokat; mert tudták, hogy külön napja van a „Püspöki jelentésnek“, külön a „papszentelésnek akadályokkal“, külön a „nagyenyedi tanároknak“ és külön a „szászvárosi tanároknak“, ámbár hogy a szászvárosi tanárokról nem volt szó; hanem a szászvárosi papokról és papi lakásokról. Hogy pedig a szálló ige és a piros jeggyel aláhuzott tárgysorozat, amit én elhasználva utólag kaptam, miért jelezte ezt így, én nem tudom.

Legnehezebb nap volt az első. A Főpásztortól igen kemény szavak hangzottak — a pásztorokról. Nem szívesen vette sem a „szent nép“, sem „a királyi papság.“ Ha megveretik a pásztor, meg vannak verve a nyájnak juhái is. A visszhang szomorú és keserű vala és ebben az irányban minél messzebb megy, annál nagyobb lesz. És amint tovább olvastam és amint többitől hallottam, alig jutott eszébe valakinek, hogy aki kemény beszédeket szólott, nem szívesen szólott. De nem akarta megvárni, hogy a kövek beszéljenek. Szétszórt adatokat olvastam, soha se volt annyi „fegyelmi“, mint ma. Láttam írásban, hogy „Erdélyi ref. egyházunk története“ nem kellett csak 3, irva „három“ atyáfinak. Jajkiáltás hangzik a sektáriusok ellen.

Kerületünkben hangzott az ítélő szó — a zsinati atyák előtt — hogy csak „demagogusok“ vagyunk.* Kerületünk egyik tiszteletes és tudós aa. a „Protestantizmus történetét“ átülteté, nagy buzgalommal és fáradsággal magyarra s amíg Kárpátoktól-Adriáig (sőt Londonból és Amerikából is) jött a luth. stb. előjegyzés, addig Erdélyből 4, mond „négy“ érdeklődő volt (most már több). Rekatholizálás réme kísért közel s távol. A kongruás új időktől újulást vártunk volna a perifériákon mindenütt, bár külsőképpen: s már megtörtént, hogy egyik társunk elvesztette azt. Kinek lenne lelke folytatni? Nem elég-e a bizonyágtétel, hogy a „betegnek szűkölködnek orvos nélkül“.

Ki lehet más pedig az orvos, mint a „primus inter pares“; de én nem szeretem a kemény beszédeket, te se szereted, ő se szereti; senki se szereti, mondjunk ítéletet? Vagy nem kell-e teljes szívvel örvidenünk, hogy vezérel egy férfit, aki ha egyes-egyedül marad is, ha a szíve megszakad is, nem teheti, hogy elhallgassa. Senkise örvidett; hanemha a „kárörvidők“ serege. És még folyt tovább, nem mulhatott el az a keserű pohár se, hogy első napon meg kellett mozduljon egy sir a kolozsvári temetőben. Miért? Pontonként én nem szed-

* Nem így!

hetem elé a jkveket. Hallottam, hogy tanáraink külön gyűlést (értekezletet) tartottak, s azt mondják, hogy még a tanárok közül se látták szívesen mindeniket. Fájdalommal emlegetik szülők és tanulók, hogy csaknem minden közép és felső iskolánkban pártokra szakadtak az egy célra törekvő lelki vezérek (tanárainkban) de különben „mindenestől fogva az egyház testéhez tartoznak“ Tudják darab számra minden nevezetes ügynél, melyiknek hány a többsége? Nehéz megállani, még keserűbb tovább írni, mert ez a mező nem terem nekünk jó gyümölcsöket. Egy mondatot írok, szemem előtt áll ez a tünet, a nevek ne legyenek nevek; személyek egyáltalában ne, (azok e lapok hasábjain soha se legyenek), hanem legyenek eszme, legyenek irány; az irány pedig ma Chevassus és Morascher irányzat felé hajlik. Az az irány pedig az, hogy kerületi közgyűlésünk némely tagjai felől két bizonyítvány kell arról, hogy „kálvinisták“ Nem elég a keresztlevelük. Sapienti pauca sat est. Annak kell győzni, ami jobb és ha az új idők iránya a darabszám győzelmé felé hajlik általánosan, ám a mi Egyházkerületünk se kerülheti el sorát, erős és szigorú kálvinista öntudatunk pedig hirdeti és taníttatja velünk, hogy „lélek az, ami megelevenít.“ De ha más berekben másként szól az ének, ám lássák „akik bizonytalanra harcolnak“ A nehéz napok közül ez volt az egyik nap.

Pásztor.

A püspöki jelentésből.

Személyi változások, halálozások.

(Folytatás.)

1. Egyházi életünk veszteségeinek a számlájára kell írunk azokat a változásokat is, melyek az esperesi, gondnoki és lelkészi karban egyesek halálával egyházkerületünket érték.

1. A gondnoki karból elhaltak:

a) László Ignác, a hunyadi egyházmegye al-gondnoka, 1904. decz. 19-én.

b) Eltető Albert, a görgényi e. m. hitbuzgó és áldozatkész főgondnoka, 1904. szept. 21-én.

c) Dr. gr. Kun Géza, a szászvárosi kollegiumnak tiszteletbeli főgondnoka, egyházkerületi értekezletünk világi elnöke, az európaszerte ismert tudós és az egész magyar protestantizmus köztiszteletben és szeretetben állott nagy alakja, 1905. április 10. Kolozsvárt lefolyt temetésén egyházkerületünk képviseltette magát s koszorút helyezett a nagy férfiú koporsójára. Nevét a tudomány a haza határain kívül is megőrzi.

Hívek voltak a munkában mindannyian. Emlékük élni fog közöttünk.

Súlyos veszteség érte fogarasi egyházközségünket Hegedüs Sándor ó Nagyméltóságának ezen egyházközség főgondnoki tisztéről való lemondásával, valamint a Bethlen-kollegiumot is, melynek gondnokai sorából méltóságos Zeyk Dániel főgondnok lépett ki és mondott le. Egyházkerületi gyűlésünk minden egyes tagja ismeri az ók odaadó működésének áldásos hatását s fájdalmasan veszi lemondásukat. Zeyk Dániel egyházkerületünk egyik főgondnoka, Hegedüs Sándor kerületi gyűlésünk tiszteletbeli tagja és így anyaszentegyházunk szélesebb körben jövőre sem

nélkülözi az ó bölcs tanácsait és hasznos tevékenységüket.

2. Esperesi karunkból senkit sem ragadott el a halál, de a lelkészi karból elhalt 5, jelesen:

a) Barabás Miklós, sepsibesenyői lelkész, 1904. június 3.

b) Bóka György, holtmarosi lelkész, 1904. szept. 13-án.

c) Varga Lajos, türi nyug. lelkész, 1905. január 22-én.

d) Baló Bálint, baczai lelkész, 1905 február 2.

e) Tásárhelyi László, csombordi lelkész, 1905. február 18.

A híven teljesített munkából dőltek ki mindannyian, Varga Lajosnak a kivételével, ki szeme világát veszítvén, régóta nyugalomban élt. Az élet Ura adja meg hűségük jutalmát s küldjön más munkásokat a távozók helyébe.

Midőn bucsut mondunk az elhunytaknak, mint új munkásokat üdvözljük a vezetésre hivatottak között Sófalvi Károlyt, a széki egyházmegye esperesét és Lőrincz János b.-váraljai lelkészt, mint ugyanez egyházmegye jegyzőjét, végül Ujvári Istvánt, a romániai egyházmegyének esperesét.* Új munkások új erővel és kedvvel, kikre bizalommal tekint egyházkerületünk és örömmel köszönti őket. Ugy Sófalvy Károly, valamint Ujvári István esperes társak már eddigi működésükkel is kétségtelen bizonyítékát adták egy buzgalmuknak, mint kiváló képességeiknek, melyek biztos zálogul szolgálnak sikeres jövőbeli működésükre nézve.

A lelkipásztorok elégtelensége.

A távozó munkások helyébe újak állanak, de igen nagy kárára van egyházi életünknek, hogy egyházközségeink jelentékeny részében a lelkészi állás a lelkipásztorok létszámának elégtelensége miatt, még mindig üres, vagy segédlelkészek és kibocsátott lelkész-növendékek végzik a rendes lelkipásztori teendőket. Van egyházközség, a hol tíz év óta nincsen rendes lelkipásztor. A püspöki hivatal adatai szerint ezen év január elsején 48 volt az üres lelkészi állomások száma, mert a segédlelkészek jelentékeny részét a mukaképtelen öreg lelkészek vették igénybe. Meg aztán mivel állami kiegészítésben csak rendes lelkészek részesíthetők, ezek a szegény egyházközségek anyagi ereje arra sem elég, hogy a segéd-lelkészeknek nyújt-sanak a megélhetést biztosító fizetést. Vezető államférfiaink itt is tévesztik szemeik elől, hogy ez a kérdés, az állami lét kérdése is. Ezért van, hogy ez az ügy is, mint sok más nemzeti ügy, például a nemzetiségi vidékek magyarajku tanköteleseinek az iskoláztatása is, csak féllábon jár és sántikál vagy épen vesztegel.

A segédlelkészek száma 41 volt s ezek közül 11 működött olyan egyházközségben, hol a lelkészi állás nem volt rendes lelkipásztorral betölthető; 29 segédlelkész vagy rendes lelkipásztor mellett működött, vagy valamelyik egyházközségben a munkával tülhalmazott rendes lelkész teendőiben való segédkezésre az egyházközség által nyert meghívást.

Az összes segédlelkészek közül mind a két lelkészi vizsgát 15 tette le. Mint segédlelkész nyert alkalmazást 8 theologus. Első lelkészi vizsgát tett 18.

Népességi adatok.

Ha egyházkerületünk népességi viszonyait — az esperesi jelentések alapján — vizsgáljuk: vonzóbb és biztatóbb lesz a kép, melyet rajzolunk; de a sötét foltok itt sem hiányoznak.

A névkönyvi adatok szerint 1904. jan. 1-én 422.231 volt a hívek száma; 1905. jan. 1-én 432.352, egy esz-

* Bartha Dezső szilágyi esperes és K. Nagy Elek főjegyző akkor még nem voltak bejelentve. Szerk.

tendő lefolyása alatt tehát szinte 10.000 volt a növekedés. Született 15.253; meghalt 9825. Ezen adatok szerint tehát a népesség +428-al emelkedett és nem 10.000-rel. A különbség arra indít, hogy vagy a névkönyvi, vagy a püspöki jelentéshez beküldött adatokat tartsuk hibásaknak vagy mind a kettőt s kérjem lelkipásztortársaimat és a nt. esperes urakat az adatok pontosabb nyilvántartására és ellenőrzésére.

Mint bántó jelenséget kell idejegyezni, hogy a múlt évben születtek közül 203 gyermek maradt kereszteleetlenül. És itt kolozsvári egyházközségünk vette ki magának az oroslánrészt, mert a kereszteleetlenül maradottak közül 168 esik a kolozsvári lelkészek rovására, valamint a halottak közül szintén Kolozsvárt 60 temettetett el egyházi szertartás nélkül, holott egész anyaszentegyházunk többi részeiben 5 volt azoknak a halottaknak a száma, kiket az Ur szolgálja nem kísért el utolsó útjára. Talán nem cselekszem fölösleges dolgot, ha a kolozsvári egyházközség lelkészeit kérem, hogy úgy az élőkkel, valamint a halottakkal többet törődjenek.

Egyházkerületünkben a múlt év folyamán összesen 3691 házasságkötés történt. Ebből a számból a házasságra lépett felek az egyházi áldást 110 esetben nem vették igénybe. Felkérem esperestársaimat, hogy egyházvizsgálataik alkalmával mindig gondosan járjanak utána, hogy az egyházi áldások igénybe nem vételének, a kitéréseknek, a kárunkra történt reversális adásoknak mi volt a valódi oka, a lelkészek pedig mindezekről nyilvántartást vezessenek, mert a kik e téren mulasztást követnek el: a legszigorubb megtorlásra teszik magukat méltókká. Ismétlem, hol az egyházi életben hanyatlást, bajt vagy épen züllést látok: mindig a közmondásos gyenge pásztort keresem, ki nyájának kellő gondját nem viseli és nem veszi észre a nyáj körül olázkodó farkast.

Vegyes házasság 545 kötött; legtöbb a római katolikusokkal és pedig 136 esetben református férfi róm. katolikus nővel, 178 esetben pedig róm. kath. férfi református nővel. A többi felekezetek közül gör. kath. féllal 65 esetben, gör. keleti féllal 36 esetben, ág. hitű féllal 34 esetben, unitárius féllal 95 esetben kötött házasság, legkevesebb a mőzeshitűekkel, egyetlen esetben, református férfi és izraelita nő között.

Gyermekeiket elkötelezték: javunkra 64, kárunkra 66 esetben.

Hozzánk áttért 308; kitért 191; ezek közül felekezetenküli, illetőleg baptista lett 31. Itt tehát veszteség nem érte egyházunkat, s ha e téren mégis fenyegeti egyházunkat veszedelem: nem a római katolikus egyház hódításaitól kell tartanunk, itt kivívja a szellem a maga diadalát, hanem az anabaptizmussal szemben kell védő harcot vívni.

A gyenge hitű lelkek annyira fogékonyak a szellemi járványok iránt, főleg a nép alsó rétegeiben tesz hódításokat és a lelkipásztorok erős hitére, odaadó tevékenységére és mindenekfölött keresztyén erényektől tündöklő jellemre van szükségünk, hogy képesek legyünk elhárítani a kor szektáskodási hajlamából eredő bajokat. Vajjon nem kell-e elménkbe vennünk a figyelmeztető szót: „Orvos, előbb gyógyítsd meg magadat.“

A törvénytelen gyermekek számadatait nem mindenik esperestársam közölte, de a beérkezett jelentésekből is azt látom, hogy e téren szintén még sok a kívánni való.

A konfirmáció terén lelkésztársaim hiven végezték kötelességeiket. Összesen 5840 volt azon felserdült ifjak száma, kik legelőször a múlt évben vették fel a második sakramentumot, igérvén, hogy egyházunk hű és buzgó munkásai lesznek! Az Isten adjon erre nekik erőt és kegyelmet!

*

Mielőtt egyházkerületünk anyagi erőgyűjtésének ismertetésére térnék, külön kell megtenni jelentésemet a romániai egyházmegyéről, a melyről megelőző évi jelentéseimben eddigelé hallgattam, mert ezen egyházmegyénk teljesen rendezetlen lévén, elebb a rendezés nehéz munkáját kellett elvégeznünk s azon időre hagyni fenn a jelentéstételt, midőn valamely biztos eredményt már elértünk.

(Folyt. köv.)

Közgyűlés után.

(Szemlélődések.)

I.

Kezdem a gimnáziumi „tanárok bizalmas“ értekezletével. Kijelentem, hogy a diskreáció kötelezettsége alól teljesen felmentve érzem magam azok után, a mik úgy a bizalmas értekezleten, mint a közgyűlésen történtek. de különösen felmentve érzem magam a bizalmas értekezleten történtek után, a hol egy még sokkal bizalmasabb körben, fehér asztalnál tett nyilatkozat aposztrofálása volt az egyik vezérszónok beszédjének a „slág“-ja s ez az indiszkreáció. helyesebben izléstelenség tomboló tetszéssel fogadtatott.

Nem tudtuk, hogy mi volt tulajdonképen a cél e bizalmas értekezlet összehívásával. Azt hittük, hogy — amint ez egy ilyen komoly testülethez illik — fontos pedagógiai kérdések megbeszélése lesz, mert hiszen emlékszünk reá, hogy micsoda felháborodást okozott annak idején a magyar kálvinista papság egyik leg-tiszteletreméltóbb tagjának, a költő-pap Fejes Istvának az a nyilatkozata, hogy a tanárok, ha összejönnek, egyébről sem tanácskoznak, csak a helyzetük javításáról. Azt hittük, hogy ez az értekezlet is alapos ráczáfolás lesz a Fejes nyilatkozatára. Hanem hát alaposan csalódtunk. Az értekezlet célja, amint kiderült, az volt, hogy megbeszéljék, mit tegyenek a zsinat II. ülészakán a tanárookra sérelmesnek tartott határozatai ellen s általában milyen magatartást tanusítsanak a közgyűlésen a tárgyalás alatt levő kérdésekkel szemben. És úgy mellékesen még az is, hogy hogyan álljanak boszut a zsinat tagjain, a kik e határozatok hozatalában részesek voltak.

A gimnáziumi tanárok értekezletének összehívása mindenesetre az életrealitás jele. Lám, a papságnak nem jutott eddig észébe, hogy egy ilyen fiók-kerületi közgyűlést tartson, pedig hozott az a zsinat olyan határozatokat is, a miket a papok magukra sérelmeseknek találhatnának. Hanem, azt hiszem, hogy a jó példa nem marad követés nélkül. Sőt biztosan tudjuk, hogy máris mozgalom indult a papság körében is ilyen konventikulumok tartására s a jövő közgyűlésen már arról is beszámolhatunk. Nagyon helyesen! Majd jőnek azután a világi képviselők, azután az általában kinevezett és a közgyűlésen választott tanárok külön konventikulumjai, sőt minden egyes tagozata a közgyűlésnek előbb külön fog értekezni. Csak meg kell adni a jó eszmét. Mindenesetre dicséret és elismerés illeti a tanárságot a jó eszméért és a jó példáért.

Az értekezletre összegyűltek a közgyűlésre érkezett tanárok teljes számban. És pedig jó sokan jöttek, mert telik az uti-átalányból. Nem akarok foglalkozni külön-külön az értekezleten elhangzott beszédekkel, bár megérdemelnék. Megérdemelné például az elnöki megnyitó, melyben az elnök (a tanárok zsinati képviselője) a zsinaton megnyilatkozó „papi izlés és szüklátóköri“ kifolyásaképen tüntette fel a zsinat sérelmes határozatait s a mely beszéd épen alkalmas volt az amugy is felizgatott kedélyek felkorbácsolására. Nem foglalkozom azzal a viharos

tetszés között tartott beszéddel sem, a mely megrugott és felrugott főhatóságot, igazgatótanácsot, tanügyi előadót, zsinatot, hivatalos lapot, mindent a teremtet világon, a minek csak valami köze mer lenni a kollegiumokhoz (kivéve az államot; talán, mert államilag kinevezett tanár?) folyton a reakciót hangoztatva. Ez az egész beszéd egy anarkisztikus tendenciákkal teli kirugás volt minden egyházi hatóság ellen. Arra a dühtől s gyűlölettel reszkető hangon elmondott beszédre sem terjeszkedünk ki, a mely a gyűlésből kiüldözve minden más véleményt „zárt conventiculumot“ csinált az értekezletből. A határozatok pedig nem annyira reánk, mint a hivatalos főhatóságra tartoznak, a mely a felvett jegyzőkönyvből majd értesülést szerzend azokról.

A koronáját az értekezlet működésének azzal a jó izlés legelemibb szabályait is arcul verő magatartásával tette fel, amit az Erd. Prot. Lap szerkesztőjével szemben tanusított, aki (ki merem mondani itt a lapjában) ugyis mint ref. és theol. tanár, ugy is, mint zsinati képviselő, ugy is, mint a zsinati határozatot lapjában védett szerkesztő, az egyházi felfogás hivatott reprezentálója volt. Eljött azért, hogy kifejtse érveit a zsinati intézkedések jogossága és szükségége mellett és ha lehet, megóvja a tanárságot olyan lépésektől, amelyek sem nem méltók a tanársághoz, sem nem vezetnek az általuk óhajtott célhoz. Szomoruan kellett azonban meggyőződnie, hogy a szenvedély, a gyűlölet annyira hatalmába kerítette az értekezlet többségét, hogy a nyugodt, komoly tárgyalásnak még csak a lehetősége is ki van zárva és jó izlése nem engedte, hogy tovább is részt vegyen a tárgyalásban. Eljött és példáját követték mások is, a kik nem akarták magukat azonosítani az itt lefolytakkal.

Általában elmondhatom, hogy vártam egy higadt, komoly tanácskozást. Nős, hát voltam egy pár szociálista gyűlésen, de merem állítani, hogy minden szociálista szónok és a legdühösebb elvtárs is egy-egy angol tudóstársasági tag módjára viselkedett az értekezlet említett szónokaihoz és a hangadó egyéniségekhez képest.

Bizony-bizony fájt azt az egyházellenes magatartását látni a tanároknak azon az értekezletén és sajnálnunk kell, hogy megértük azt. Mert szeretnők az erdélyi kollegiumok tanárait azon a polczon látni, a mely őket akár képesítésüknél, akár szép és az egyházra fontos hivatásuknál fogva méltán megilleti; szeretnők, ha a tanárság az egyházkerület dédelgetett testülete lehetne, mert szeretettel ismerjük el, hogy nagy értékű szellemi tőkét képeznek egyházunkban s felfogva hivatásukat, kiváló szolgálatot tehetnek az egyháznak.

Am e szolgálatok fejében ellenértékül támasztott igényeik oly magasak, hogy azokat az egyház a saját léte és fenmaradása érdekében nem tudja teljesíteni. E tulmagas igények gyökere pedig abban a szörnyű nagy tévedésükben van, hogy azt hiszik, hogy az iskolák a tanárokéi és nem az egyházé. Vagy pedig azt hiszik, hogy ők az egyház. Pedig igazában véve ők, mint az egyház iskoláinak tanárai, az egyház alkalmazottai, szolgálói. Már pedig szolgának is lenni és egyben urnak is lenni, ez azt hiszem a tanári széles látó kör előtt is, ha nem is lehetetlenség, de szeliden szólva: tulhajtott követelés. A tanárok ép ugy szolgálói az egyháznak, mint a papok. És olyan joggal, a milyennel a tanárok követelik, hogy közvetlenül mindnyájan befolyjanak az egyházkerületek ügyeinek vezetésébe, kormányzásába, olyan joggal a papok is kívánhatnák mindnyájan, mert hiszen aképesítésük sem áll alább, a szolgálat. a mit a maguk munkakörében végeznek, ép olyan fontos az egyházi életre, mint a tanároké.

Ebből a felfogásból indulva ki, szüntette meg

a zsinat az erdélyi abuzust, a mely intézkedésében a zsinatnak, az erdélyi tanárság egy része, a liberalizmus alkonyát látja. (NB. Szeretném egyszer már tisztába jönni vele, hogy mit értenek itt a liberalizmus alatt. Mert, ha jól tudom a történelmet, a mikor a nemesi előjogok eltörlését kívánták, nem azok voltak a liberalizmus ellenségei, a kik megértve a kor intő szavát, önkényt lemondottak nemesi előjogaikról, kiváltságaikról.)

Az értekezlet azzal a megállapodással ért véget, hogy megkerülendő a zsinat megváltoztathatlan végzését, javasolni fogják a közgyűlésen, hogy foglaljon állást a most érvényben levő zsinati törvények 8-ik §-ának épségben tartása mellett, a melylyel persze semmis lesz azután az erdélyi collegiumokra is érvényes határozata a zsinatnak. Ezzel a határozattal és a jól végzett munka felemelő tudatával mentek azután a fehér asztalhoz, folytatni az értekezést.

A mi benyomásunk pedig, a mit erről az értekezletről elhoztunk, az, hogy ha még eddig kétségben lettünk volna, hogy vajjon szükséges és áldásos-e a zsinat említett határozata, ez az értekezlet s az ott lefolyt jelenségek lelkünk mélyéig meggyőztek, hogy igenis szükséges és épen idején jött, mielőtt nagyobb veszedelem érné egyházunkat

Közgyűlési tag.

(Folyt. köv.)

Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása.

Az idők jeleit s a veséket vizsgáló augurok előre jelezték a rendkívüli eseményeket. A külső formákat s főleg a levegő puszkaporos voltát s a kedélyek, olykor valóban indokolatlan szenvedélyességét és a külső nyilvánulásokat tekintve, viharoknak is mondhatnók. A belső tartalmat illetőleg azonban szerényebb kifejezés illik a helyzet jellemzéséhez; valami olyasféle, amiből nagyrészt hiányzik a nagyság és a higadt, komoly fenség s a ker. közgyűlés méltóságához illő vonás. A ki talán eddig nem lett volna meggyőződve arról, hogy a mi egyházkerületi közgyűlésünk jelen összealkotási formájában, a magyar parlament létszámát megközelítő nagyságában nem alkalmas arra, hogy komoly felelősség tudatában dolgozó testület lehessen: azt e gyűlés lefolyása kétségtelenül meg kellett hogy győzze erről. Ez a 320 tagot meghaladó rengeteg testület össze kell hogy roppanjon a saját sulya alatt. A bajok tünetei annál bántóbb élességgel jelentkeztek, mert a vezetésben hiányzott a *br. Bánffy* Dezső főgondnok irányítása, ki erős kezével ugy kezelte a kormány gyeplőjét, hogy az egyenes országútról letérni nem enged s a kicsapni kívánó szenvedélyeket kellő pillanatban medrükbe kényszeríti vissza. Őt a politikai viszonyok Budapesthez kötötték s jelenlétét fájdalommal kellett nélkülöznünk. Az elnöklő *Simó* Lajos főgondnok megnyitójában tett ígéretéhez képest a legnagyobb pártatlansággal járt ugyan el elnöki tisztében, de már a tagok egy részénél minduntalan jelentkező önfegyelmzésnek hiányát barátságos intelmei nem pótolhatták. A szenvedélyek ugyanis már előre felzaklattattak. Röpiratok és „zárt értekezletek“ gondoskodtak erről; az előbbieket a szászvárosi ügyekkel voltak kapcsolatban, az utóbbit a tanárok rendezték a „zsinat részéről szenvedett sérelmeik“ ügyében. A két sérelmes csoport aztán összefogott egymás támogatására s kész volt a közgyűlés hangulata a tanárok vezetése alatt. Ők vitték a szót, ők csinálták a hangulatot s ők idéztek fel olyan jeleneteket, a melyek egyfelől leszállították a közgyűlés méltóságát s másfelől oly helyzetbe hozták egy *két szavazattal nyert többségi határozattal* a kerületet a zsinattal szemben,

a mely még sulyos komplikációk forrása lehet, ha a bölcs mérséklet és higgadság orvosolni nem tudná e *kihívó* határozat következményeit. Szerecse, hogy biznunk lehet abban, hogy az országos zsinat vezetői be fogják látni, miszerint ez a határozat nem szavaiban, hanem azon tendenciában, a mely az előterjesztés indokolásában kifejezésre jutott, nem tekinthető az erdélyi kerület közfelfogása kifejezőjének; hogy észre fogják venni nem csak azt, miszerint a 320 közgyűlési tagból csak 50 volt jelen, hanem azt is, hogy a többség 26 szavazatát majdnem mind tanárok tették ki, míg a kisebbség 24 szavazatát a püspök, kerületi főgondnokok, egyh. megyei gondnokok, esperesek támogatták. Félreértések kikerülése végett hangsúlyoznunk kell, hogy kerületünknek azon korábban hozott határozatára nézve, hogy a zsinati törvénytervezet 8. §-ában az erdélyi kerület *képviselési* alkotmányát biztosító rendelkezéshez ragaszkodunk, nem volt közöttünk eltérés. A kérdés most csak az volt a *Fogarassi* Albert indítványa kapcsán, hogy e §. alatt értendő-e kollegiumaink Előjáróságai mostani szervezetének s ezzel a tanárok hivatalból való ker. közgyűlési tagságának érinthetlensége is s ha igen, *tiltakozva* (!) a zsinat változtató határozata ellen, ki akarja-e mondani a ker. gyűlés, hogy ez állapotot a zsinati törvénnyel szemben jövőre is fenn kívánja tartani? Így tiszta világitásba helyezve a kérdést, könnyű megérteni, miért nevezte e mozgalmat *Váró Ferencz forradalmiánk* s miért jelentette ki *dr. Bartók* püspök, hogy ily irányu határozat hozatalában részt nem vesz s esetleg előbb elhagyja a termet, ha az elnökség ezt szavazásra bocsátja. Felelőtlen népgyűlések tiltakozhatnak, de törvényes testület illetékes főhatósága törvényes határozataival szemben fegyelmi vétség nélkül nem renitenskedhetik! Br. Bánffy Dezső főgondnok ily határozati javaslatot — pláne hajánál fogva előrántott „kapcsolatos indítvány“-ként — bizonyára tárgyalásra sem bocsátott volna s jó szerecse, hogy az indítvány „*tiltakozó*“ jellegének elvesztése után kapta meg 50 szavazatból a 2 szónyi többséget. Am így is eléggé indokolja, hogy a Királyhágóntúli testvérek nem kívánják maguknak a tanárok befolyása tekintetében azt az állapotot, mely az erdélyi kerületben van s a melyet az „Orsz. Ref. tanáregyesület“ máshol is megvalósítandó czélként tekintve, „ideális állapot“-nak nevez.

Egyébként újra kitűnt, hogy mélyreható tárgyalásokra közgyűlésünk nagy tömegénél fogva nem alkalmas. Kicsinyes kérdések — főleg ha személyes vonatkozásuak — felfuvatnak, igen fontosakon pedig — ha csak közérdekűek — felületesen siklik át a gyűlés. Ilyen volt a kerületi számadások ügye s ilyen a nagyenyedi tanárok fizetésrendezése, melyet következményeinek igazi mérlegelése nélkül állapított meg a közgyűlés, az állami tanárokét jóval meghaladó évi 5600 kor. végző fizetésben.

De nézzük a részleteket!

Közgyűlést megelőzőleg a tanárok tartottak értekezletet a kollégiumban. Nem volt szokatlan, mert régen az erdélyi kerület tanárai egyesületet alkottak, mely a tanügyi kérdések megbeszélésén túl tanári gyámintézetet is tartott fenn. Hogy ez megszűnt, azóta is ülésezett egy párszor közgyűlések alkalmával. Szervezve nincs. Elnöke mindig a helybeli iskola azidőszerinti igazgatója. Tagja minden ref. intézet tanára. Így ült össze most is. Elnöke *dr. Török* István, mint ilyent nyitotta meg. Más ref. tanár is volt ott, mint gimnáziumi, legalább egy pár. Sőt hallgató papok is. Az elnök egy remek megnyitót olvasott fel. A céljára t. i. remekül volt összeállítva; arra t. i., hogy társai hangulatát az elkeseredés legmagasabb fokára hevítse. A zsinati képviselők beszédeiből vett idézetek czélszerű csoportosítása, kellő re-

fleksziókkal kísérve, a legmaróbb sarcasmus general-safftjával leöntve, használtatott fel arra, hogy a tanárok s főként a gimnáziumiak lekicsinylését, megalázatását és elnyomását a zsinat részéről éreztesse és élénkitse. El kell ismernünk: célját fényesen elérte. Egyébként az igazgatótanács „Tanügyi jelentés“-ét jelezte a megbeszélés tárgyául. — Mikor tért rá az értekezlet e tárgyára s mit végzett, lapunk tudósítója erről nem referálhatott. Egy incidens kapcsán ugyanis, melyet egy államilag kinevezett tanár aközben idézett fel, az igazságnak nem mindenben megfelelő reprodukálásával egy magánbeszélgetésnek, míg arról érvelt, hogy az egyházban tombol a reakció s mit tegyenek ez ellen a tanárok; egy másik csakugyan államilag kinevezett tanár az elnök minden megjegyzése nélkül kijelentette, hogy a gyűlés „a középiskolai tanárok zárt értekezlete“ s a ki meg nem hivatott, helye nincs.

A felemlített hirlap-tudósító jelleg sem birván az elnökséget a gyűlés nyilvános jellegének biztosítására: a gyűlés titkos conventiculummá lett, melyről csak az „Újság“ félhivatalos jelentéséből lehetett annyit megtudni, hogy „a társaság állást foglalt a tanügyi előadó ellen s jelentését a közgyűlésen nem veszi tudomásul.“ A zsinati batározatokkal szemben való állásfoglalásnak előterjesztésével a tanárok részéről *Fogarassi* Albert nagyenyedi tanár bizatott meg.

Igy előkészítve nyílt meg másnap a közgyűlés, mely szokatlanul népes volt.

A megalakulás formáságain átesve a „*Püspöki jelentés*“-t olvasta fel a Püspök ur. A jelentés főbb részeit módunkban lévén közölni, itt csak kiemelkedő mozzanataira mutatunk rá. A kép, mit az esperesektől vett hivatalos adatok alapján rajzolt, vegyesen alakult felemelő és elszomorító vonásokból. 100 körül jár azon egyházak száma, hol az ügyek rendezetlenek; de ötödfélszázban mindenek ékesen és jó renddel folynak. A gyülekezetek $\frac{1}{3}$ részében van tehát említésre méltó baj: anyagi ügyek rendetlensége, hívők közönye, szekták terjedése, magyarajku hiveink el-eláhosodása, kereszteleetlenül maradt gyermekek, egyházi esketés nélküli házaspárok, egyházunk rovására adott reversalisok megdöbbsentő nagy száma. Csoda-e, ha az „Orvos gyógyítsd meg magad!“ intelmét hangoztatta, mikor megdöbbsentően nagy az E. T. 301. §. 3. 7. 10. pontjai alapján megindított fegyelmi vizsgálat? Öt év óta minden alkalmat felhasznált arra, hogy a buzdítás, az ambicionálás utján orvosoltassanak a bajok. Hála Istennek szép eredmények kísérték a buzdítást. De a kiken ez nem fogott: azoknak a törvényt kellett szemük elébe állítani s bátran reámutatni a bajokra. Sokan nem szívesen vették, sőt privátim kifogásolták a sebekre való leplezetlen rámutatást különböző okokból, de nem kevesebben voltak azok, kik a diagnózis pontos megállapításából az orvoslás reményét merítették. Ezek felfogásának adott kifejezést *Sándor* József főgondnok, felszólalásában köszönetét fejezve ki a Püspök urnak. A jelentés egyéb adatai örvendetes képet mutattak. A ki- és betértek, valamint a szaporodás statisztikája (ez utóbbi ugyan kétesen magas számmal!) kedvező. Hiveink nagyrészének hithűsége és áldozatkészsége (alapítványokban, adományokban, szorgalmi jövedelemben 300,000 korona) dicséretre méltó. Hisszük, hogy a jövő évi jelentés már a sebek gyógyulásáról is adhat számot.

A közgyűlés ugyan nem tett hivatalos intézkedést a püspöki jelentés azon passzusára, hogy „kérem a közgyűlést intézkedjék, hogy jelentésem ne legyen a pusztában elhangzó szó“, de bizonyára azért nem tett, mert mindenki érezte, hogy a lelkekben a

panaszra élénk visszhang kelt s az anyagilag is jobb helyzetbe hozott egyházmegyei adminisztráció sűrűn el fog enyhésztetni minden jogos kifogást. Egyházkerületünk esperesi kara, nagy részben ifju erőkkel is feljúlva, ámbícióját helyezi abba, hogy a püspöki jelentés már legközelebből ékes és jó rendről számolhat be mindenünnen.

A szombat délutáni ülés sokat végzett. Élénkebb vita a *kerületi pénztár 1903—4. évi számadásáról* felülbíráló bizottság jelentése kapcsán keletkezett, a mit dr. Pap István kir. táblai bír. egyh. m. képviselő terjesztett elő. Az állandó szakértő igénybevétele hangoztatta, a ki nélkül a bizottság a felelősséget nem vállalhatja. *Bedőházi* János gondnok erre elégnek tartja a számvevőt, ki állandóan alkalmazott tisztviselő. A közgyűlés a számvevő felmentésének elhalasztásával az összes iratokat visszaadta az Igazgatótanácsnak, a számvizsgálat részletes keresztülvitelére. Az *1906. évi költségelőtrányzatát a kerületnek*, a jelentkező deficitnek az államsegélyből való fedezése mellett a közgyűlés elfogadta *minden hozzászólás nélkül*. Hasonlólag a *thcol. fa. H's vizyonügyi rendezése* ügyében tett azon előterjesztést, hogy a tervbe vett lélekszám után kivetendő 2 filléres adó módozata a napirendről levétetik s a megoldás azon az alapon fog kerestetni, hogy a fakultásnak mint tanintézetnek és az internátusnak szükségletei és fedezetei külön vétessenek.

A *püspöki özvegyek ellátása* ügyében egyhangulag elfogadtatott azon előterjesztés, hogy jövőben a 10 ezer korona végkielégítés megszüntetettvén, helyette 1500 korona özvegyi nyugdíj folyósítatik az özvegy püspökné részére életfogytiglan. Egyhangulag elfogadtatott továbbá az Igazgatótanács előterjesztése az *esperesi tiszteletdíjak emelése* tárgyában, a mely szerint már a jelen év januárjától kezdve az eddigi évi 200—200 koronán túl az esperesek egyházmegyéik népessége és adminisztratív nehézsége arányában 200—1000 koronájú váltakozó tiszteletdíjban részesüljenek az államsegély terhére félévi utólagos részletekben. E, bár szerény tiszteletdíj rendezés régi szükségletet elégített ki és remélni engedi, hogy azon nagyfontosságú és súlyos felelősséggel járó munkát, melyet espereseinek eddig is teljesítettek s jövőre még fokozatosabban kell, hogy teljesítsenek, az óriási munkán túl legalább anyagi megterhelhetés nélkül végezhetik. Fontos és nagy dolog ez; mert bátran állíthatjuk, hogy egyházi életünkben a legfontosabb szerep az egyházmegyei adminisztrációnak kell hogy jusson egészséges fejlődés mellett s hogy még fennálló bajaink megszüntetésére legtöbbet épen buzgó espereseink tehetnek és fognak is tenni.

A zsinati tárgyalás alapjául készült s véleményezésre a kerületekhez letett *lelkészi nyugdíjintézet-tervezet* felett ismét hosszabb eszmecsere fejlődött ki. A kik bővebb megfontolásra szerették volna a javaslatot az egyházmegyékhez letéttetni, az ügy sürgősségére való tekintettel kénytelenek voltak ettől elállani és a tervezet elfogadása mellett megelégedni. *Fancsó* Sándor határozati javaslata kapcsán annak kimondásával, hogy kerületünk a maga kebelében fenntartja azt, hogy a 10 évi szolgálat előtt szolgálatképtelenné lett lelkészek ellátására jövőre is fenntartja a félfizetéssel való nyugalmazás rendszerét.

A *nagyenyedi Bethlen-kollegium tanári fizetéseinek rendezésére* nézve az Igazgatótanács elfogadásra ajánlotta a kollegiumi Előjáróság azon tervezetét, hogy a rendes tanárok lemondva jelenleg élvezett természetbeli javadalmaikról és tiszteletdíjaikról s kötelezve magukat személyükre nézve arra, hogy 30 évi szolgálat után nyugdíjba lépnek, 2600 korona kezdő fizetéssel alkalmaztassanak, a mely eltekintve a 600 koronában megállapítandó lakáspénztől, öt ízben esedékes 600—600 kor. ötödéves pótlékkal 25 évi szol-

gálat után 5600 korona végző fizetésre emelkedjék. A javaslat körül hosszú — fájdalom — a dolog érdemét kevésbé taglaló vita fejlődött ki. Elsőnek *Zeyk* Dániel status-curator, a Bethlen-kollegium épen most lemondott főgondnoka szölt hozzá, kit korábban az érdekelt tényezők hiába kértek arra, hogy lemondását visszavéve, tovább is élén maradjon azon intézetnek, a melynek ősei is, maga is páratlan lelkiismeretességgel szolgálták ügyeit hosszú éveken keresztül. A lemondott főgondnok, ki alaposan ismeri az iskola ügyeit, főleg arra mutat rá, hogy a fizetésrendezés következtében az iskola fejlődésében a visszaesés fog bekövetkezni. Utal különösen arra, hogy a jelentkező kiadástöbblet fedezésére szükség esetén a könyvtár dotáció 50%-os és a tandíj- és ellátási kedvezmények 10%-os leszállítása terveltetik. Ily körülmények közt szinte teljes bizonyossággal be fog következni, hogy ez az intézet is kénytelen lesz államsegélyt igénybe venni s a kétes jövő esélyeivel szemben ez iskolánk is elvesztené függetlenségének biztosítékát. Határozati javaslatot ad be arra nézve, hogy a javaslat oly utasítással adassék vissza, hogy a fedezetéről a fennebb említett két tétel számításba vétele nélkül történjék gondoskodás. Nehéz kötelességet teljesítettem — végzé beszédét — épen mint lemondott főgondnok, de meg kellett tennem, hogy ha a szomorú visszaesés majd bekövetkezik, ne mondhasa az utókor, hogy nem akadt egy ember sem, ki erre a közgyűlést figyelmeztette volna.

A *Zeyk* főgondnok beszéde, melyet néma csendben hallgatott a közgyűlés, megszólalta a lelkiismereteket s az élénk tetszésnyilvánulásokkal szemben *Bedőházi* János vállalkozott arra, hogy az államsegélytől való félelmet ellensúlyozza s az iskola fejlesztésének útját a tanári fizetések emelésének nélkülözhetetlenségében mutassa ki.

Gáspár János Bethlen-koll. algondnok s főleg *Bártha* Zsigmond az intézet gazdasági felügyelőtanára *Zeyk* Dániel aggodalmainak alaptalanságát bizonyították s az utóbbi számszerűleg igyekezett kimutatni, hogy a kollegiumra pénzügyileg előnyösebb a fizetésrendezésnek ez a formája, mintha pl. az államnál gyakorolt fizetési fokozatok alakjában történnék. E vita hétfőre is átnyult, a mikor elsőnek a kérdéshez *Nagy* Károly th. tanár szölt. Nem ismeri — a mint igen kevesen a közgyűlési tagok közül — a kolleg. anyagi helyzetét s a mostani tervezettel összefüggő pénzügyi oldalát a dolognak, de ha áll a *Bártha* Zsigmond tanár felvilágosítása, mely szerint *Zeyk* Dániel aggodalmai eloszlatathatók s a kifogásolt két „szükség-fedezeti tétel“ mellőzhető; nem szól a rendezés ellen. Felszólalása viszhangja kíván lenni a *Zeyk* D. felszólalása által a lelkekben ébresztett gondolatoknak. A „visszafejlődés“ lehetőségének említése szomorú hurokat pendített meg a lelkekben. Bethlen Gábor fényes alkotásának egész története a szomorú visszafejlődés útját mutatja. Egyetemnek indult s ma lényegében egy gimnázium. Rendre elvesztette karait s utoljára a theológiát is, melynek fenntartási költségei most már a kerületet terhelik. És e visszafejlődés mindig a szorosabban vett egyházi érdekek rovására történt. A gimnáziumra félnek államsegélyt igénybe venni, de a felekezeti tanítóképzőre nem volt pénze a kollegiumnak — oda nem veszélyes az államsegély!

Mikor arról volt szó, hogy hány református árva gyermeket tudna ellátni a kollegium, a felelet az volt: egyet sem.

Egyik büszkeségét képezett tanárának nevére a tanítványok által tett alapítványt csak a jövedelem 1/20/-áért nyilatkozott hajlandónak kezelni. S most a tandíj kedvezmények esetleges megszorításáról halunk? Nos hát nem kicsinyli a tanárok korszerű dotálásának fontosságát, de a Bethlen-kollegium csak

egyébbel is tartozik az egyháznak azon kívül, hogy jól dotált tanárai legyenek! A szegénysorsu gyermekek elhelyezésének nehézségeiről a lelkészek minden év elején panaszkodnak s nem utolsó helyen épen a Bethlen-kollegiumra is. Nem mondja, hogy az utóbbi években nem emelkedik az egyházas szempontra való nagyobb tekintet, de a tanári fizetés-emelést a kedvezmények mérséklésével hozni kapcsolatba, oly ódiózis lenne, a mely szomorú visszahatás nélkül nem maradhatna. Ezért csatlakozik a Zeyk D. javaslatához.

Ily értelemben szólott továbbá *Dr. Bartók György* püspök, ki súlyos aggodalmait mondta el a javaslattal szemben, főleg pénzügyi és paedagogiai szempontból a miatt, hogy a számítás csak akkor válik be, ha minden 30 évet szolgált tanár azonnal nyugalomba megy, a mire pedig a törvény most nem kötelezi a tanárt. A súlyos aggodalmakat még növelte Zeyk D. felszólalása a zárzó során s bizonyára az ő halasztási indítványa kapja vala meg a szavazatok többségét, ha egyfelől ő maga is, csodálatosan nem mond ellen annak a felfogásnak, mely az ő indítványát halasztásnak minősítette s ha az elnök — mint kívánták sokan — első sorban a halasztási indítványt tüzi vala ki szavazásra.

Igy azonban az előterjesztés nyert többséget *Dr. Sárkány* előadó azon módosításával, hogy Zeyk D. által kifogásolt két fedezeti tétel töröltetvén, felhivatik a koll. előjáráságra, e tételek mellőzésére.

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk ifjusága fényes győzelmet aratott a mult napokban Budapesten tartott országos ifjusági tornaverseny alkalmából; ugyanis a győzelmi zászlót, a mely kitüntetéssel a bíráló-bizottság az egész verseny folyamán legelső csapatot szokta jutalmazni, ez alkalommal ők vitték el. A dicsőség s az érdem a derék ifjaké s az intézet hivatásának élő vezetőségét dicséri.

A kolozsvári Bethlen Gábor-Kör a mult hó 30-án tartotta meg évzáró közgyűlését. Először *Balog Gábor* e. idei elnök tartotta meg beszámolóját, majd *Tókes Ernő* főtitkár és *Bartók Gábor* főpénztáros tettek meg jelentéseiket, melyekből kitűnt, hogy a kör ugy szellemileg, mint anyagilag szépen fejlődik és halad. Az ez évi tiszta jövedelme a körnek 251 korona. Ezután a szünidei választmányt választották meg, melynek elnöke egyhangú lelkesedéssel *Fosztó Dénes* monostori ref. segédlelk. lett.

Egyházkerületi választások. A lefolyt egyházkerületi közgyűlésen a megürült tisztségi állásokra a következő választások ejtettek meg: *A theologiai vizsgáló bizottságba:* Sándor János, Deésy Gyula, dr. Elekes Viktor, Bodor János, Szécsy Ferencz. Az ig. tanács kezelését vizsgáló bizottságba: Somodi István, Csiszár Gyula és Bíró András. *Igazgató tanácsosok lettek:* Lészay Ferencz, Deésy Gyula, dr. Sárkány Lajos, Becsek Lajos, Váro Ferencz, Sándor János. Hunyadi egyházmegye algonndnoki állásra: Réthy Lajos. *Gyulafehérvári ehm.* algonndnoki állásra: Telek Arvéd gróf. *Székeljudvarhelyi kollegium* fõgonndnoki állásra: Ugron János, algonndnoki állásra: Csánádi Zalán. *Görgényi ehm.* fõgonndnoki állásra: báró Kemény Akos, algonndnoki állásra: J. Szász Jenõ. *Szászvárosi kollegium* fõgonndnoki állásra: Balogh József, algonnd. állásra: Sándor János. *Az orbai ehm.* fõgonnd. állásra: Séra Lajos, algonndnoki állásra: Barabás Benedek, Bartha Imre. *A nagyenyedi kollegium* fõgonndnoki állásra: Gáspár János, báró Bánffy Kázmér. *A szászvárosi magyarlatin tanszékre:* *Kristóf György.*

A Debreczeni Egyetem ügyében váratlan fordulat állott be a Tiszántuli egyházkerület mult napokban tartott közgyűlésén. Ugyanis a kerületi közgyűlés mellőzte az Egyetemi Bizottság azon javaslatát, hogy a felállítandó bölcsészeti fakultás tanszékei közül már ez év szeptemberében töltsön be egy pár széket. Így e tanszékek betöltése

akkor fog eszközöltetni, mikor a bölcsészeti fakultás véglegesen és egészében felállítatik.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület f. hó 24. s köv. napjain tartotta tavaszi közgyűlését. Fontosabb tárgyai voltak: Dicsőfi József eházkerületi főjegyző beiktatása s a dr. Bartha Béla tanszékének Kovács Gábor ifju jogtudorral való betöltése.

Theol. tanárválasztás. A tiszáninneri ref. egyházkerületnek f. hó 23-án megnyílt közgyűlése, a sárospataki theol. akadémián dr. Tüdös István távozásával megüresedett systematica-theologiai tanszékre, Harsányi Istvánnal és Dombó Lászlóval szemben Nagy Béla egri lelkészt választotta meg, egyelőre, teljes képesítése megszerzéséig, rendkívüli tanári minőségben.

Bodor János zágoni ref. lelkész a papszentelés alkalmával elmondott gyönyörű beszédét 500 példányban kinyomatva a Szeretetháznak ajánlotta fel. A csinos füzet 40 fillér ellenében a Szeretetház igazgatóságánál (Kolozsvár, Ferencz József-ut) szerezhető meg. Ajánljuk a fentebbi munkát olvasóink és ismerőseink szives jóindulatába, mert a füzet megvételével nemcsak egy kiváló egyházi beszédet szereznek meg, de egyuttal a Szeretetház humanus céljait is előmozdítják.

Felszenteltettek kerületi közgyűlésünk alkalmával a következő ifju lelképásztorok: *Bartha Lajos* haranglábi, *Bedő Ödön* muzsnai, *Bitai Géza* egerpataki, *Demes Ferencz* Szentlászlói, *Erdélyi László* Mákói, *Farkas* Istvánmelegföldvári, *Farkas József* káposztás-szentmiklósi, *Kiss Albert* s.-szentkirályi, *Kónya Kálmán* bágyi, *Lőrincz Áron* farczádi, *Muzsnai Károly* sófalvi, *Péter Gerő* nyéni, *Pünkösti Lajos* vadasdi, *Rákosi Dezső* szászkisalmási, *Sebestyén* Sándor olaszteleki, *Simon Gábor* selyei, *Szabó Miklós* erzsébetvárosi, *Székelgy Miklós* kolozsborsai, *Takács József* magyarlétai lelkészek.

Ez is szép dolog. A görgényi egyházmegyében szászudvégi leányegyházközség hivei, folyamatban levő templomépítésük javára, eddig hozott sok áldozataik mellett, egyhangú lelkesedéssel felajánlották egy évi egyenes állami adójuknak megfelelő összeget, melyet két év alatt fizetnek meg. A végrehajtó bizottság élén Pap Lajos lelkész, Szócs Ferencz, Éltető Dániel, Nagy György és Benkő Ferencz állanak. Isten áldja és segítse meg jó igyekezetükben, hogy teljesüljön régi vágyuk templomuk felépítése által!

A disznajói konfirmandus ifjuság Csiky Károly ref. lelkész útján a szeretetház részére 3 kor. 30 fillért adományozott. A derék ifjuságnak ez uton mond köszönetet a Szeretetház kebli tanácsa.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2425—1905.

KÖRLEVEL

az összes ref. egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Egyetemes konventünk mult évi őszi gyűlésének 18 sz. határozatában a Bocskay István által vezetett nemzeti szabadságharc és a szabadságharcot bezáró bécsi béke háromszázados emlékének jövő évi megünneplése iránt intézkedvén, többek közt elhatározta, hogy ez alkalomra elkészítteti Bocskay István arczképeit díszesebb kiviteli iskolai fali szemléltető kép alakjában s az összes hazai ev. ref. iskoláknak *előállítási áron* rendelkezésére bocsátja. Egyszersmind a kép előállítása iránt való intézkedéssel az egyetemes tanügyi bizottság elnökségét bízta meg.

Az egyetemes tanügyi bizottság elnöksége már megtette ez ügyben az előzetes intézkedéseket. A kép 61—79 cm. nagyságban s az eredeti kép *színeiben* nyomva, kemény papírosra, vagy vászonra felhuzva, s akasztókapocscsal ellátva fog megjelenni. Miután azonban a kép előállítása költségeit az egyetemes egyház előlegezi, tudnunk kell a készítendő példányok számát, hogy egyházunkat felesleges költségre ne vigyük bele.

Kívánatos, hogy az egyházkerületünk kebelében levő összes egyházak és iskolák megrendeljék a képet, hogy történelmünk egyik legkimagaslóbb alakjának, vallásszabadságunk egyik legnagyobb hősének képe lehetőleg minden elemi, közép- és főiskolákban, sőt református csa-

ládaink otthonában is meg legyen s e kép szemléletétől tanuló ifjuságunk hitbuzgóságát, egyházához való törhetetlen ragaszkodást és hazaszeretetet merithessen.

Minél nagyobb számban történik a megrendelés, a kép egyes példányainak előállításí ára annál kevesebb lesz. Ha 2000 példányban készítheteti a bizottság, egy kép a fönt jelzett kiállításában 1 korona és 50 fillérbe vagy legfőlebb 2 koronába fog kerülni; 3000 példány megrendelése esetén egy kép ára 1 kor. 25 fill., vagy legfőlebb másfél kor. leendő (holott kereskedés útján árusítva az ilyen kiállítású színes kép legalább 5—5 koronába kerülne.

Felhívjuk a nagytiszteletű Esperes aait és a méltóságos t. Előljáróságokat, hogy az egyházak, iskolák és egyháztagek megrendeléseit jegyzékbe venni és a megrendelt példányok számát folyó évi szeptember hó 1-ig az egyetemes tanügyi bizottság elnökségéhez bejelenteni méltóztassanak: Dóczy Imre tanügyi bizottsági alelnök czimére (Debreczen).

A bejelentett példányszám átvétele s kifizetése kötelező lesz, mert a bizottság a megrendelések szerinti példányokban sokszorosítatja a képet.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. május hó 18-án tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tan. előadó.

Sz. 2594—1905.

KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Hivatalosan tudatjuk az összes érdekeltekkel, hogy Egyházi Énekeskönyvünk legujabb kiadása megjelent s az egyszerű kötött példány darabonként 1 kor.-ért megrendelhető Stein János könyvkereskedésében, Kolozsvárt. Kolozsvárt, 1905. május 30.

Dr. Bartók
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az ev. ref. Bethlen-kollegium Előljárósága pályázatot hirdet a *naggyenedi ev. ref. tanítóképző intézet gyakorló iskolájának tanítói állására.*

Ez állással járó javadalmak:

1. Készpénzlietés negyedévenként előleges részletekben, az erd. ref. Egyházkerulettől 1400 kor. alapfizetés és 5 évenként 5 ízben 100—100 korona korpótlék, s a Bethlen kollegiumtól 300 kor. összesen tehát törzfizetés 1700 kor. 2. Ugyancsak a Bethlen-kollegiumtól 300 korona szállás pénz, esetleg természetbeli szállás.

Kötelességei: 6 osztályu gyakorló iskola összes tárgyait tanítása, a tanítónövendékek tanítási gyakorlatainak vezetése, a mintaleczkék kütüzése és elbirálása; a néptanítóképző tanári gyűlései s a tanképesítő vizsgálatok jegyzőkönyveinek vezetése.

A megválasztott tanítót állomásán csak egy évi sikeres szolgálat alapján fogja az erdélyi ref. Egyházkerület Közgyűlése véglegesen megerősíteni.

Pályázók életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányait, eddigi szolgálataikat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat f. évi június hó 30-ig Nagy Lajos tanítóképzőintézeti igazgatóhoz adják be.

Az állomás 1905. szept. 1-én foglalandó el. Naggyened 1905. május 12.

A Bethlen-kollegium Előljárósága:

Gáspár János,
főgondnok.

Bodrogi János,
jegyző.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári egyházmegye tiszt. lelkészi hivatalaihoz.

A hivatalos lap 18—1904. számában 1860—1904. ig. tanácsi szám alatt elrendelt s tanügyi előadó aa által minden lelkészi hivatalhoz szétküldött „*haladási napló*“ a lelkész által lezárva és aláírva 8 nappal a f. iskolai év vallástani és énektanítási vizsgálat után minden ref. iskola részéről — nemcsak hanem minden egyházközség és szorvány részéről tehát onnan is a hol nincs saját iskolánk — beküldendő e. m. tanügyi előadó aához.

Julius 5-ig pedig szintén tanügyi előadó aához küldendők a hivatalos lap 27—1904. számában 2617—1904. ig.

tanácsi sz. alatt elrendelt „*statisztikai iverk*“ és pedig az A) minta azon egyházakból, hol felekezeti iskolánk van; a B) minta azon egyházak és szorványok részéről, a hol nincs saját iskolánk. A statisztikai iverk 3—3 példányban látandók el s megrendelhetők Pünkösti I. nyomtatványkezelő aanaál- (Kolozsvár) példányként 6 fillérért.

Kolozsvárt, 1905. május 27.

Herepei Gergely, esperes.

PÁLYÁZAT

A hajdunánási ev. ref. gimnázium fenntartó testülete az 1905—1906-ik iskolai évrre pályázatot hirdet egy *helyettes vallástani* állásra.

Javadalma a gimnázium pénztárából 1800 korona, havi előleges részletekben.

Kötelességei: a vallás tanítása a gimnáziumban, az ifj. isteniszteletek vezetése, a közisteniszteleteken az ifjuság felügyelete s ezen kívül még a törvényesen megállapított óraszámig azon tantárgyak tanítása, melyekkel az igazgatótanács netalán megbizza.

Ez az állás az intézetnek nyolcz osztályu főgimnáziummá fejlesztésekor, ami legközelebb bizony várható, rendes tanári állássá válik, a mikor is sikeres működés esetén az előző évben itt működött helyettes tanár előnyben fog részesülni.

Csakis szabályszerűen képesített egyének pályázhatnak. Akik középisk. tanári oklevelet is mutatnak be vagy annak megszerzésére való jogosultságukat igazolják, előnyben részesülnek.

Az okmányokkal felszerelt kérvények az ev. ref. egyháztanács lelkészelnökéhez, nt. Benkő Lajos urhoz f. évi június 14-ig nyújtandók be. Hajdunánás, 1905. máj. 22.

A fenntartó testület.

FELHÍVÁS.

Kolozsvári ev. ref. egyházmegyénk folyó év május hó 24-én tartott tanácsülésében a tüzkárbiztosítási díjak beszedésével engem bizott meg.

Tisztelettel kérem revezett egyházmegye tiszteletes lelkészeit ennek szives tudomásul vételére, s egyszerűs mind a vezetősök alatt álló egyházközségekben intézkedni, hogy díjkötelezőjök szerinti fizetendőjüket a rendes időre hozzám megküldeni annyival is inkább sziveskedjenek, mert a be nem fizetett — de lejárt — díjváltó értékét kénytelen leszek a tiszteletes lelkész urnak bármely központi járandóságából is levonni.

A nyilvántartásért pedig kérem, velem *azonnal* tudatni, hogy díjkötelezőjök mily összegről van kiállítva? és mely napon válik esedékessé.

Magyarkályán, 1905. május hó 25-én.

Lőrinczy Gábor. m. k.
egyhm. pénztáros.

FELHÍVÁS ÉS KÉRÉS

az e. m. Értekezletek t. elnökeihez és pénztárnokaihoz.

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk mult évi közgyűlése kimondotta határozatul, hogy a miképen az Értekezlet központi pénztára terhére 40 példányban ingyen küldi szét a Vasárnapot az egyházkerület szegényebb s különösen szétszórtságban élő hiveknek és egyházközségeknek, ugy az egyházmegyei Értekezletek is köteleztetnek legalább 2 példányban megrendelni a náluk maradó 25% tagsági járulékból a Vasárnapot s ingyen küldeni oda, a hova szükségesnek látják. Tisztelettel felkérjük ennél fogva az egyházmegyei Értekezlet t. elnökeit, hogy a mennyiben e közgyűlési határozat még nem lenne foganatosítva, sziveskedjenek intézkedni hatáskörükben, hogy legalább az év II. felében végrehajtsassék.

Tisztelettel kérjük továbbá az egyházmegyei ért. közgyűlésből az egyh. ker. ért. közgyűlés elé terjesztendő tárgyakat, illetőleg javaslatokat is közölni, hogy előterjesztésükről idején gondoskodhassunk.

Arra is kérjük a t. elnök és pénztárnok urakat, sziveskedjenek hatáskörükben a tagdíjjal hátrálékosokat a tagdíjak befizetésére, illetőleg a központi pénztárba való befizetésére sürgetni.

Kolozsvár, 1905. május hó 30-án.

Nagy Károly,
ért. alelnök.

Tárkányi György,
ért. titkár.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Nehéz napok.

Jött „Enyed napja“. Mondjak-é határidőt az erdélyi kálvinistáknak arra, hogy mettől-meddig volt Enyed a mi „Mekkánk“? Egyetlen egy lenne-e közöttünk, aki ne tenné a baloldalára jobb kezét, ha Enyedről foly a szó? Indokolnia se kell — *miért?* Pedig én most írni nem szivesen irok róla. Betűt nem szivesen látna senki tőlem, ha csak száraz „tárgyszerű“ tudósítást, vagy a személyek harczát avagy tán épen ítéletet kellene mondanom az „enyedi dolgok“ felett. Amit irok, ne vegye senki amolyan egyoldalú megnyilatkozásnak; én csak szabadon elmélkedni akarok. Tudósításainkat látom, tanáraink 30 évi szolgálat után 5600 koronával (tehát minden középiskolák, sőt theologiai tanáraink felett) mehetnek, illetve a mostani érdemes és értékes férfainknak „*kell*“ menni nyugdíjba. (A sorrendért mégis ideteszem, véletlen bár, de az összevetésre alkalmas, hogy püspöknéink 1500 K évi nyugdíjt kapnak ezentul.)

Emlékezem az 1877-ik esztendőre, mikor a „Szászok“ egy kis füzetben, pár lapon hordozták a kolozsvári theologia embrióit. Akkor csak azt mondtuk, hogy nekimentek a püspöknek és Enyednek. Többen többre emlékeznek és ugyancsak megrendített mindnyájunkat az az ádáz tusa, melynél nagyobb „schisma“-ja Erdélynek nem volt. Enyed vesztett. A romok felett egy vigasztaló szálló-ige lebegett „az enyedi kollegiumot visszamaradt tagozataiban a nagy alapító dicső emlékéhez, Anyaszentegyházunk legmagosabb életföltételeihez és a kor követelményeihez képest, a gazdag alapokból mint a Bethlen-főiskolává alakítani.“

Ha megállanánk itt egy pillanatra meg kell mondanom, hogy a kolozsvári Theologia *egy czipót* elhozott Enyedről; a többi ott maradt. Megyek tovább...

Visszafojtott lélekzettel vártuk az igazak reménységével, hogy legyen Enyed minta, a kolozsvári Theologia erős, térjen vissza a régi szivárvány az égbe.

És lett .?!

Enyeden a Tanítóképző már államsegélyes. Hallottam (nem tudom igaz-e), hogy nemrég egy pápista szaktanárt kapott. A tandíjak nem apadnak, de a kegydíjak és segélyek igen. Szegény gyermekek nem igen találhatók. Mint egyik pásztorársam siralmasan említé tán tavaly, Bod Péter és Körözi Csoma Sándor ma nem lehetne fölvehető, mert nem lenne ki a 12 — mond „tizenkettő“ — pár harisnyája. (Enyed illusztris és nagyérdemű tanári kara, Anyaszentegyházam többi vezérférfiai, pásztorok énvelem egybe, tinektek ki volt-é?) A papok és tanítók minden évben hangosabban panaszkodnak, hogy gyermekeik kimaradnak, vagy segélyt egyáltalában nem kapnak. Futó tünetek. Az utolsó idők naplószerű történetét nem tudom. Bizonyosan a tanári kart alig érinti, de mi meg kell hogy említsük (akármilyen futó tünet lenne), Zeyk Dániel főgondnok közbe lemondott. De ez megtörténik más kollegiumnál is, más főgondnokkal is. A történeti hűségnek azonban szintén tartozunk azzal, hogy megmondjuk, hogy az enyedi Bethlen-kollegiumnál a Zeykekkel eddig ez nem történt. Tovább a matematika Argusszemű professzora biztosít a 2×2 tisztaságával, hogy Enyed terheit bírja. Számadásainak tételei tárgy szerént és számfejtés szerént vágnak. Különben pedig a n. dr. Kovács Ödön kegyeleti alap kezeléseért is $\frac{1}{2}\%$ tiszta nyereség lett volna.

Ha jól nézem a szónok Bedőházy János Zeyk lemondásában bizonyos „politikai“ melléktekinteteket vett volna észre. A helyett a köztudatba átment osztályozás helyett, hogy Erdélyben grófok, bárók és Zeykek vannak: inkább azt a tanári Zeyk-elődöt idézném, aki talán a mostani kollegáknak is „elődje“ csak volt. És ha határozottan mondom, hogy „párt“-szempontból még sohase voltam szerencsés a Zeykekkel egy széket ülni s nyilván nem is leszek: senki e sorokban u. n. „politikai“ mellékcélakat nem fog látni és minden egy esetre megbocsátandónak vélem ama kijelentésemet, hogy e felett legalább is „gondolkozni“ aján-

latosnak tartom, első sorban az enyedi tanárkar részéről. Ha hegyes lenne a pennám és éles a nyelvem, mindakettőt visszavágnám, hogy ne vegye számba az enyedi kollegium „Előljáróságának“ tagjait — tanár és nem tanár — hivatás szerint, legalább ez egy alkalommal ne. Egy röplapot is mutattak, melyben az enyedi előterjesztés „egyhangú“ elfogadása mellett ágitáltak. „Egy“ szó azonban külön indítványt terjesztett elő. Kálvinistaságban nem akarom az enyedi kollegium és a szamosújvári gimnázium között a párhuzamot elvonni. Bátorsággal jegyzek azonban a magam részéről annyit, külön vélemény gyanánt is, hogy az én lelkemben „Enyed“ kálvinista *ideál*, éppen mint Patak és Debreczen, de iskoláját ma csak gimnáziumnak látom. Es igazán nem látom ott, ahol 1877. óta velem együtt minden erdélyi kálvinista vágyik látni. Sőt — bár lélek szerint — örvendek az 5600 koronákban — alázattal kérek bocsánatot azoktól a kiket illet — hogy mondjak annyit, ez tán nem minden?! Az a nap pedig szintén nehéz nap vala.

Jött aztán a „Szászvárosi Egyházközség Igaza“; a közgyűlési hangulatba — azt mondják — az ment át, hogy az enyedi tanárok után fölvonulnak teljes fegyverzetben a szászvárosi tanárok. Pedig a tárgysorozat nagyenyedi Előljáróságot és szászvárosi egyházközséget jelzett — ez hát az igaz. Két felebezésről volt szó: az Egyházközségtől az Igazgató-Tanáchoz, az Igazgató-Tanáctól a Kerülethez. Otthon az egyházközségben küzdött egy 6 tagból álló kisebbség a pappal együtt az egyháznak egyik igaza mellett; egy 52-től 16-ig váltakozó többséggel, mely a másik igazát akarta. Mondjon akárki akármit, előbbre helyezem azt az igazat, amelyiknek hivei végig kitartanak, ha kisebbségben vannak is, mint annak a többségnek igazát, a melynek hivei felen alulig hullámanak; mert csaknem azt a benyomást teszi a távoli szemlélőre, hogy néha „igen kaphatók“, néha meg nem „kaphatók“. Ilyen igazsága még Pilátusnak is volt; de meg kellett mosnia utána a kezét. Az u. n. többség új telket akart kicsinyben az új első papnak, a kisebbség meglevő nagyobb területen, de egyenlő telken és épületben akarta elhelyezni mindkét papját, de matematikai professzorok a+b-ben kimutatták hajszálnyi pontossággal, hogy 500 és még valami, kevesebb mint 300 és még valami: viszont, hogy a templom melletti telek helye (talán a piacon) nem olyan előkelő, mint a sikátor. Valamiképen az u. n. kisebbség egyenlősíteni akarta a két papi állást, úgy pedig, hogy pár év múlva a kispap is akkora fizetést kaphatott volna, mint most kapna a nagy. Győzött azonban az enyedi esperes érvelése, hogy legyen egy fényes ember a szászvárosi első papban, Erdélyben; vannak azonban nagyralátó férfiak, akik 500 fényes embert óhajta-

nak együtt szószekeinken. Döngött az autonómia védelme. Ritka alkalommal hangzik el annyi lelkes beszéd. Magyar egyházunknak régi dicsősége a Capitulumban. Oláhoknak fényes palotái most. Szászok fensősége stb.

Ameddig a beszédek hangzottak, azt mondják, hogy mindenki a szólónak adott igazat; sokan azonban nem fojthatták vissza a tudatot, hogy a legszebb szónoki figurák csaknem megerőltetéssel azon voltak, hogy ki ne mondják, a mit kerülni kell s vigyázzanak arra, a mit „meg“ kell kerülni. Nem tette fel senki az eh. község igazának védőihöz, lelkesedésükben a kérdést, hogy amikor az első papi telket, mely 2 holdnál nagyobb volt — előkelő helyen — eladták (örök áron), akkor nem volt nekünk autonómiánk stb. stb. Isten őrizzen mindenkit a föltevéstől, hogy a „szászvárosi egyházközség igaza“ lelkes védőinek szájában és szívében egy és csaknem ugyanazon tárgyban „kétféle“ igazság lenne. Beleszólt a vitába — azt mondják — a püspök is és sok helyt visszatetszést szült. — Én se szívesen hallgattam volna, ha ott lettem volna. Azonban azt mondják, a püspök volt szászvárosi pap is, akkor aztán vajjon nem elengedhetetlen kötelessége volt-e legjobb tudása szerint védelmezni neki is, volt egyházközsége „igazait“?! Csakhogy úgy tetszik nekem, nem használta ki az ékesszólás ama fegyvereit, melyek *kerülni* és *megkerülni* akarják az igazat. Akadt pártatlan ítélő, aki mondja, hogy minden szava vérző igazság volt. Az a körözött, nyomtatott igazság elveszhet még, a volt szászvárosi pap igazságára még rákerülhet a sor. Jámbor lélekkel mondom, az „igazsághoz“ nem kell körmönfont szónoklat, különösen nem olyan, amelyik egyebet mond és egyebet gondol. A püspök és igazgató-tanács leszavazását nem sajnálom, néha egészséges vérkeringést szerez. De az okokat mély fájdalommal nézem s azért nem kívánok Anyaszentegyházamnak több ilyen közgyűlést: mert ezek *nehéz napok* valának.

Pásztor.

A püspöki jelentésből.

A romániai egyházmegye.

(Folytatás.)

A romániai egyházmegye két anyaegyházközséget (Braila és Bukarest) és három lévita egyházat (Galacz, Pitest és Ploest) foglal magában.

Ez anyaegyházközségekben rendes lelkészek végzik az egyházi teendőket s lelkészi funkciókat. Fizetésük 3000 frank. A lévita egyházközségekben okleveles tanítók nyertek alkalmazást s akik a kolozsvári theologiai akadémián a lévita vizsgát is leteszik, azok felhatalmazást nyernek a lelkészi teendők végzésére is. Ezek fizetése évi 2400 frank. Ők vezetik a gyülekezetet s végzik a népiskolában a tanítást.

A vidéki tanítók fizetése, ha lelkészi teendőket nem végeznek 2000 frank. Ilyen csak egy van: a

brailai tanító. Galacson, Pitestben és Ploesben léviták vagy lelkésztanítók működnek.

1. A vidéki iskolákban a fiúk és leányok együtt, egy teremben tanulnak, de Bukarestben a romániai törvény az együtttanítást itt nem engedi; tehát intézkedni kellett nekünk is, hogy az 5000-nél több lelket számláló egyházközség hiveinek leánygyermekai részére mindenáron külön iskoláról gondoskodjunk. Három éven keresztül mindent elkövettem, hogy egy arra való telket, vagy épületet vásárolhassunk, de a Német Sándor esperes tehetetlensége miatt nem sikerült. Végre a múlt év nyarán személyesen mentem Bukarestbe és sok nehézséggel és akadályalal megküzdve, tiz napi otttartózkodási idő alatt sikerült egy központi telket megvásárolni 60.000 koronán. Azonnal tervet készíttettem s intézkedtem, hogy az építés kezdetét vegye s ha lehet az új iskola helyiség már 1904. október havára készen legyen, új akadályok merültek fel s az építés csak jóval később volt megkezdhető.

2. Az új iskolaépület, a melynek megépítése 45 ezer frankot meghaladó összegbe került — örömmel jelentettem — immár készen áll s benne 2 tanerő vezetése mellett 190 leánytanuló nyer oktatást. A leányiskola épületében nyernek benlakást a tanítónők is. Ugyanerre a telekre (2000 méter terület) kellene megépíteni még egy óvodát is, de anyagi erő hiányában még várunk kell a jobb időkre.

A fiúiskola a régi helyén, a templom telkén maradt. Ennek az iskolának ugy a tantermei, valamint udvara és játszótérre föltöbb szűk, kibővítésre volna szükség. A szomszédtelek eladó. 50—60 ezer frankon meg is volna szerezhető s evvel a fiúiskola kibővíthető.

A fiúiskolánál ez idő szerint három férfi tanerő működik, fizetésük lakáson kívül 2400 frank és öt izbeli ötödéves korpótlék.

3. Örömmel jelenthetem, hogy a romániai egyházmegye iskola-ügyeinek rendezése befejezettnek tekinthető és a rendezésnek már eddig is azt a kedvező eredményét látjuk, hogy a jobb tanulók elvégezvén odabenn a népiskolát, a tanulást tovább folytatni erdélyi iskolákba jönnek. Brassóban az állami polgári leányiskolában tanul kiváló szorgalommal 4 leánytanuló, kolozsvári gimnáziumunkban 2 tanuló szintén szorgalommal és jeles eredménnyel, a nagyenyedi kollegiumban 14 tanuló, de ezek már kevésbé kielégítő eredménnyel.

4. A romániai egyházmegye vezetését Német Sándor bukaresti lelkész elmozdítása után, kinek otlléte csak a zavart növelte, Ujvári István volt harasztosi lelkész, mint esperes vette kezébe, akit ezen állásra 1904. szeptember havában neveztem ki. Az összes egyházi és iskolai ügyek az ő hatáskörébe tartoznak, kötelessége lévén minden esztendőben, ha szükséges többször is, személyesen látogatni nemcsak az anya- és lévita-egyházközségeket, hanem a szórványokat is, hirdetvén mindenütt, ahol megjelenik Istennek ígéjét és mindent elkövetvén, hogy idegenbe szakadt hiveink az egyháznak és a nemzetnek megtartassanak. — Ujvári tehát az egész egyházmegye lelképásztora; a bukaresti egyházközségben a lelkészi teendőket Tóth Gyula helyettes lelkész végzi. Ugy Bukarest, mint Braila ennek az évnek őszén fogja megválasztani rendes lelképásztorát.

Örömmel és a román kormányval szemben a köszönet kinyilvánítása mellett jegyzem ide, hogy eddigi működésem elé Románia semmiféle aggasztó akadályt nem vetett. Megkövetelte, amihé joga van. Mi kívánságának eleget tettünk, haladtunk tovább és folytattuk a zajtalan, de áldásos munkát.

5. A romániai egyházmegyében sem az egyes egyházközségeknek az egyházmegyéhez való viszonya, sem az egész egyházmegyének helyzete az er-

délyi egyházkerülettel szemben eddigelé még szabályozva nem volt. Ez a szervezkedés is immár munkában van és remélem, hogy megerősítés végett még ebben az esztendőben a méltóságos Igazgatótanács elé kerül. Atalán ki kell jelentenem, hogy a mióta Ujvári István ott áll ezen egyházmegyénk élén: a dolgok a rendes kerékvágásba tértek minden irányban. Az ő ügybuzgósága, tapintata, tudása és helyes érzelme az ügyek elintézésében a sikernek biztos záloga.

6. Még nem tudjuk, hogy Romániában hány magyar s ezek között hány református és hány más felekezetű él és egészen biztosan megállapítani ezután sem leszünk képesek. Csak néhány adat feljegyzésére szoritkozom tehát, a melyekből a népességre némi következtetés vonható.

A romániai e. megye területén fekvő református hat felekezeti iskolában összesen 434 tanuló nyer oktatást. Magyar róm. kath. iskola összesen 10 van, ezekben a tanulók száma 774.

Magyarajku tanuló a református iskolákban 419, a róm. katolikus iskolákban 708, összesen magyarajku 1127.

A megejtett, de nem elég teljes családkönyvi feljegyzések szerint a Romániában élő református, illetőleg protestáns vallásu hivek száma 5985, de tekintettel az elszórtan élő hivekre, valamint arra is, hogy pl. Bukarestben pontos összeírást eszközölni felettébb nehéz, ennek a számnak kétszeresét véve, állíthatjuk, hogy a romániai egyházmegye területén élő, magyarajku protestánsok száma meghaladja a tízezret, valamint a szintén magyarajku róm. katolikusok száma is megüti a 20 ezeret s így az itt élő magyarok számát legalább harmincezerre tehetjük, a miből legalább kétharmad Bukarestre esik.

(Folyt. köv.)

Közgyűlés után.

(Szemlélődések.)

II.

(Folytatás.)

A közgyűlés első napjának „eseménye“ a püspöki jelentés volt. Általában véleményem szerint közgyűléseinknek az érdeklődésre leginkább számot tartó tárgya mindig a püspöki jelentés kell, hogy legyen. Mert mi, a közgyűlés tagjai, csak egy-egy darabját látjuk s azt sem mindig az egyetemes egyház nézőpontjából tekintve, egyházi életünknek. A püspöknek áll módjában arról a magaslatról nézni egyházunk életét, a honnan az egész mezőt legkisebb zúgáig beláthatja s ő is van hivatva egy-szersmind ebből a legmagasabb nézőpontból vizsgálni az egyházi élet jelenségeit s ő van hivatva ebből a magasabb nézőpontból itélni is meg. Természetes tehát, hogy ennek a jelentésnek lelkiismeretesnek, minden figyelemre méltó mozzanatot felölelőnek, feltűntetőnek, őszintének kell lennie, hogy hű képe álljon előttünk egyházunk életének.

A kép bizony, egyházi életünk képe, a mely a püspöki jelentésből előnkbe tűnt, örvendetesnek, vigasztalónak nem mindenben mondható. Annyi sebből vérzik anyaszentegyházunk. Anyagi erő hiánya, áttérések, reverzálások, sektáskodásra hajlandóság, közönyösség és mind e bajok egyik főforrása: mert a vezetőket egy részéből hiányzik a lélek, a mely éltet és elevenít.

Lehet, hogy a főpásztor szándékosan kereste a Rembrandtí színeket. Lehet s bizonyosan vannak, a kiknek keserűséget hagyott szívében a kérlelhetetlen szigor, a melylyel e sebeket feltakarta a jelentés. Ám az szólott így, a kin a legnagyobb a felelősség s aki teljes mértékben átérzi felelőssége súlyát; a kinek a munka a szórazása s a kit láthatólag emészt az egyház buzgó szerelme. A ki tudja azt, hogy neki, az órállónak szava messi elhallatszik: meghallják még a szunyadók is.

És kérdem: vajjon a tétlen, tunya elégedettség, a tetszés keresése, a népszerűség áhítozása, a hiuság legyez-

getése, a gögös elbizakodottság vitte-é előbb s viszi-é folyton célja felé anyaszentegyházunkat, vagy a meglevőkkel való elégedetlenség, a jobbra, tökéletesebbre törekvés és sarkalás?

Hallottam nehézményezni, hogy egyeseket megnevezetten rótt meg a jelentés. Hát azok bizonyosan nagyon is rászolgáltak. A mi pedig az általánosságban mondottakat illeti, hát édes feleim, vegyük mindnyájan magunkra, mert lelkiismeretünk bírói széke elé állítatva, alig hiszem, hogy lenne valaki, a ki elmondhatná magáról, hogy mindent elvégzett, amit ilyen nehéz időkben joggal elvárhattott tőle az egyház.

A mit már én a magam részéről ennek a jelentésnek felolvasásánál elengedtem volna, az a nagy nyilvánosság volt. Ezek a dolgok a mi keblüi ügyeink, ahoz a nagy nyilvánosságnak semmi köze. Pedig a mi közgyűléseink tulajdonosan is nyilvánosak. Sehogy se tudom megérteni, hogy mi szükség van arra, hogy egy egész sereg riporter rohanja meg mindig a közgyűlés termét. De nemcsak elfogadjuk, hanem még diszhelyet adunk nekik az elnöki emelvényen, egysorban a püspökkel és a kerületi főgondnokokkal. Nem hiszem, hogy a képviselőházat kivéve valahol ilyen erősen dédelgetnék a hírlapok tudósítóit. És nem csalódom, a mikor azt mondom, hogy ez a diszhely még abból az időből maradt reájuk, a mikor közgyűléseink nem annyira az egyháznak, mint inkább a nagy nyilvánosságnak dolgoztak. Az egyház gondoskodhatik a lapok rendes tudósításáról, ám akik esetleg ellenőrzés szempontjából akarnak hírlaptudósítóit minőségben jelen lenni, elégedjenek meg, ha a padokban meghúzódhatnak.

Azzal sem tudok sehogy sem rokonszenvezni, hogy akárki bejöhet a közgyűlési terembe, ha kifogás alá nem esik a kabátja. Bejönnek egyetemi hallgatók, gimnáziumi tanulók, bejöhet biz oda boldog, boldogtalan, egyházunkhoz tartozó, nem tartozó: bejönnek némelykor, hátha akad valami skandalum. Még a tanácskozásban is részt vesznek, kifejezést adva tetszésüknek vagy nem tetszésüknek. Sőt, hogy a nyilvánosság teljes legyen, a karzatot nem egyszer diszes hölgyközönség foglalja el, akár csak a képviselőházban.

A közgyűlés szervezetének remélhető átalakításával, úgy hiszem, e tekintetben is fog intézkedés történni; nem ártana azonban addig is tenni valamit ennek a felettébb való nagy nyilvánosságnak a korlátozására.*

Hogy erre mulhatatlanul szükség van, meggyőződtem erről először az, hogy a püspöki jelentésnek volt egy pár helye, a mi határozottan nem való volt ilyen nagy nyilvánosság elé, ahol mások is voltak és pedig nagy számban, a kik nem csak hogy nem voltak közgyűlési tagok, de még csak egyházunk hívei sem s a kik egészen más indulattal hallgatták azt a jelentést. Nem az egyház érdekében szerettem volna ezuttal a nyilvánosság kizárását — mert a mi egyházunknak nincs titkolni valója — hanem azokért, a kikkel szemben keményebb hangot kellett használni a jelentésnek. Kivánatosnak tartom a nagy nyilvánosság korlátozását azért is, mert régóta tapasztalom, hogy ez a nagy nyilvánosság nem egy hiu embert csábít arra, hogy otthon elkészüljön egy-egy méteres hosszú beszédre; holott itt nem ékes szónoklatokra van szükség, hanem komoly tanácskozásra. De szükségesnek látom harmadszor azért is, mert némelyek a vita hevében, a szenvedélytől elragadtatva indulatukban olyan hangot használnak, olyan magatartást tanusítanak, a mi semmiképpen sem szolgál az egyház féltett helyeire állítottak iránt tartozó tisztelet emelésére.

Még pedagógiai tekinteteből is tudnám indokolni ennek az intézkedésnek szükségét, a mennyiben ezen a közgyűlésen történt meg a pedagógia nagyobb dicsőségére, hogy gimnáziumi tanulók gyönyörködhettek (ha nem botránkoztak meg rajta) abban az isteni jelenetben, a mikor két tanárunk tisztán „kollegiális szeretetből“ (és Isten őrizzen, hogy valaki itt bosszúra gondoljon) szakszerű (!) bírálat alá vette egy harmadik tanárunk munkáját, az „elvtársak“ folytonos biztató kelyeslései között neveltségessé igyekező tenni őt is, munkáját is, — mondom — a pedagógia nagyobb dicsőségére.

Ceterum censeo... a közgyűlés nagy nyilvánossága megszüntetendő. Ha azonban ez nem lehetséges, de a püs-

* A nyilvánosság — véleményünk szerint — nem csak nem korlátozandó, de megbecsülendő és a sajtó érdeklődése érdeme szerint méltánylandó, a mit az *objektív igazság* szolgálata állapít meg. Szerk.

pöki jelentés s a fontosabb kérdések tárgyalása idejére mindenestre zárt ülést kell kérni. Ha erre nézve a jövő gyűlésig nem történik intézkedés, e sorok írója fogja erre a javaslatot megtenni.

Közgyűlési tag.

(Folyt. köv.)

Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása.

(Folyt. és vége.)

A vasárnap egészen a *papszentelés* ügyének volt szentelve. A kibocsátott ifju lelkészek névsorát más-helyt közöltük. Itt csak azt említjük meg, hogy a gyűlés hangulatához képest, ez sem mehetett kalamitás nélkül. Vagy két ifju lelkésznek iratai nem voltak rendben s hevenyészett kérvényét — a mi a szabályoknak meg nem felelt — ott helyben nyújtotta be az egyik. Szabály szerint tárgyalható, sőt előterjeszhető sem lett volna, a mi azonban nem volt akadály annak, hogy hosszas vita ne kerekedjék a dolog felett izgalmas közbeszólásokkal, s hogy e pontnál is oly félszeg határozat ne keletkezzék, hogy míg az egyiknek kibocsátása engedélyeztetett, a másiké megtagadtatott. Sőt a dolognak még a helyi sajtóban is folytatása kerekedett, miután az „*Ujság*“ úgy referált a dologról, hogy „a püspök 30 írt le nem fizethetése miatt megtagadta tőle a felszentelést.“ Hiába rektifikálta a tudósítást maga az érdekelt ifju lelkész az „*Ellenzék*“-ben: az „*Ujság*“ ennek daczára is „*fentartotta*“ tudósítása helyességét. Valóban kérdésbe tehető, hogy az *ilyen* sajtó képviselőjének van-e helye, sőt előzékenységgel „*fentartott helye*“ a közgyűlési teremben?!

A kiállott izgalmakért bő kárpótlást nyertünk a *papszentelési ünnepélyes isentiszteleten* s csak sajnálhatjuk, hogy a kései kezdet miatt sokan eltávoztak a begyűlteket közül előre. Az ünnepi predikátor Bodor János zágoni lelkész volt. A kik ismerték az ő nemes egyéniségét, igazán mély, keresztyéni jellemét, apostoli lelkesedését, kiváló írói és szónoki talentumát, gazdag lelképásztori tapasztalatait s ifju szolgatársait oly nagyon szerető szívét: előre tudták, hogy nem közönséges lelki épületben lesz részük. Jánosi textuson (Ev. 21. 15—17.), jánosi lélekkel felépített gyönyörű predikációja, a mi bajainknak legfőbb orvosságáról, a „Krisztus szeretetéről“ szólott. Oly jól esett a lelkeknek a jánosi szelidség hangja az Ilyés és Jeremiás ostromló tüze mellett. A bezzédről külön nem szólnunk. Lapunk szerencsés volt leközölhetni. Csak azt jegyezzük meg, hogy külön füzetben is megjelent a „Szeretház“ javára. Ifju papjaink, mint homiletikai mintapredikációt tanulmányozhatják. Az imákat és kibocsátóbeszédet maga a Püspök ur tartotta, a nála megszokott gondolatgazdagsággal és erőteljes előadással. Az eskü elhangzott, a szép szer-tartás véget ért s a közgyűlési tagjai, az Ur szőlőjének hivatalosan kibocsátott új munkásaival megnövekedett számmal tisztelegtek a főgondnoki karnál és Püspök urnál.

A délután pedig folyt az előkészület a hétfői napra.

A hétfő *Szászváros* napja volt. Ugy látszott, hogy az izgalmak itt érik el tetőpontjukat. Mintha erre készültek volna. Gyors egymásutánban peregtek a tárgyak. Elrendeltetett, hogy a *nagyenyedi képezde gyakorló iskolájának tanítói* állása betöltessék. A *gimnáziumi évszáró vizsgák* tartásának módja szabályoztatott. A *dézmakárpótlási* eredetű tőkék kiegészítése végett 1886-ban elrendelt sorsolás beszünttetett. A *nagyteremi egyházközségtől* filiája, *kisteremi* különválasztatott. A *Bocskay-ünnep* megtartása tárgyában kelt előterjesztés ismerteti a konvent idevonatkozó határozatát, t. i. hogy a bécsi békekötés és Bocskay

István halálának háromszázados évfordulója országosan megülessék. A konvent megírta Bocskay élet-ráját, mely az ünnepélykor szétosztandó. A kerületi közgyűlés elrendelte, hogy minden egyházközségben háladási istentiszteletek, aztán előadások s felolvasások tartassanak. Az u. n. *br. Wesselényi Róza-alap* kamatának felhasználása tekintetében azt rendelte a közgyűlés, hogy azok népiskolák segélyezésére és iskolai könyvtárak szervezésére fordíttassanak.

A tordosi e. község felebbezését a szászvárosi evang. *capitulum* alapszabályai tárgyában, közgyűlés elveti s az Ig.-tanács előterjesztés értelmében a két e. község további kapcsolatát mondja ki.

A *görgényi e. megyének* az egyházmegyei tanács-tárgjai számának emelése iránti kérését a közgyűlés nem teljesíti.

Most következett a *szászvárosi* eh. község két felebbezett ügyének tárgyalása: a *papilakások ügye és a két papi állomás díjlevele egyenlősítésének kérdése*. Ez ügyben már mindenkinek kezében volt „A szászvárosi egyházközség igaza” s az erre *dr. Kádár János* előadó által adott „Válasz...” cz. röpirat. A dolog eléggé meg volt világítva mindkét oldalról. Megpróbáljuk a különben bonyolult ügyeket főbb vonásaikban a következőkben rajzolni:

A szászvárosi e. község gyönyörű 2 $\frac{1}{2}$ holdas I. papi telkét még Sylvester D. papsága idején az ő és néhány társa minden ellenzése dacára, hatalmas agitáció után a kollegiumi tanárok részéről, eladta az ottani Kuun-kollegiumnak új épület emelésére 40 ezer koronáért. Az Ig.-tanács a vásárt jóváhagyta, anélkül, hogy ezzel kapcsolatosan azonnal az új lakás kérdését is megoldatta volna, a mi nem is volt aktuális, mivel az átadás csak a Sylvester halála idejére volt kikötve. Ez váratlan gyorsan bekövetkezett a dr. Bartók II. pap püspökké választása után. Mindkét papi állomás megüresedve lévén, a II. papság *Baczó Mózes* ottani h. tanárral töltetett be, majdnem egyhangú meghívás útján. Ő látta el az I. papi helyettesítés is nemcsak az özvegyi kegyidő alatt, hanem azután is, egész mostanig, mivel az Ig.-tanács ennek lejárta után is az e. község kérésére kétszer adott engedélyt az I. papság betöltése elhalasztására. *Baczó* pedig helyettesítési díjait az e. községnek adta templomujtási alapul. Közben nem nagy sietséggel, de annál növekvőbb nehézségekkel folyt az első papi lakás kérdésének megoldásán a tárgyalás. Ennek a során vetődött fel a megoldásnak az a módja, hogy a II. papi telkekre építsék az első papi lakást is és pedig úgy, hogy háttal egymásnak vetve újra építsék a II. papi lakást is, mely most nem nagyon modern és nedves is, habár 5 szoba és járulékaiból áll s egyben tanácstermet, hivatali helyiséget stb. oldjanak meg az építkezéssel. A ketté osztott telekből az udvarokon kívül így is 500 □ öl marad egyenként kertnek, a mi szomszéd-telekekből esetleg növelhető. E terv az e. községben egyszer el is fogadtatott, de úgy látszik nem megnyugvásra s így a kérdés tovább is nyílt kérdésnek tekintetvén, folyt tovább a megoldási kísérlet, de dülőre jutni sehogyan sem tudott. Ezenközben kezdték sürgelni az I. papság betöltését az egyház hívei, ha a lakás kérdését meg tudják addig oldani, azzal; ha nem, évi 1000 korona lakáspénzzel a fizetésen felül. Az Ig.-tanács arra való hivatkozással, hogy az I. pap nem vándorolhat bérházról-bérházra, a papi állomás kihirdetését, a természetben való lakás kérdésének megoldásától tette függővé, azzal kapcsolta össze. Az egyházközség erre újra kísérletet tett a papi telek megoldására. Elhatározta, hogy egy távolabbi utcában levő kisebb 400 □ öles telken — melyet alkalomadtán bővít vásárlással — épít egy lakást, azzal a számítással — a mit az e. megyei fórum határozatul is mondott ki — hogy ez lesz a II. papilakás, a jelenlegi II. papi-

telek pedig az I. papé, ha mindjárt a mostani II. pap halála után is, kit — ha önként át nem költözik — szerzett jogaiban nem háborgat. Az Ig.-tanács nem járult hozzá e tervhez, hanem a felebbező kisebbség azon tervét fogadta el, hogy a két lakás együtt s egyformán építtessék fel a mostani II. papi telken.

Az egyházközség most már még nagyobb erővel állott ellene e tervnek s többszöri felirattal végre kivitte, hogy az Ig.-tanács elállt a papi lakás és I. papi állás betöltésének együttes megoldásától. Az építkezés ügye függőben hagyatni terveltetett, míg be nem töltetik az I. papi állás. Azonban a betöltés körüli előkészületek során új nehézség támadt. Az I. papi díjlevel 3000 frt fizetésről szólt, a másodiké 2200 forintról, mindkettő dézmkárpótlás.

Vitus Lajos presbiter és *Baczó* II. lelkész indítványba tették, hogy a két állás javadalma új rendszerre fektetve, egyenlősítették és pedig úgy, hogy 4000 kor. alapfizetéssel kezdve 5 ízben való 400—400 koronás ötödéves pótlékkal, 25 évi szolgálat után, 6—6 ezer koronára emelkedjék. Az e. község tulnyomó többsége által visszautasított e terv, a kisebbség felebbezése folytán az e. megyei tanács azon véleményével került az Igazgató-tanács elébe, miszerint „dacára annak, hogy a papi fizetések egyenlősítésének nincs ellenére, a tulnyomó többség kívánságára a statusquo fentartása kívánatos.” Az esperesi kísérfirat azonban *okvetlenül* szükségesnek tartja az egyenlősítést, mert csak ezzel szakad vége mindazon bajok forrásának, a melyek az e. községet ősidőktől fogva emésztik. Az Ig.-tanács azt elvileg el is fogadta s utasította az e. községet, hogy aszerint járjon el. Az egyházközség azonban megelébbezte az Ig. tanácsi határozatokat mindkét ügyben a ker. közgyűléshez. Indokai közt a legfőbbek a javadalmak alapítványi természete (deéma) és az egyházközség autonómiájának védelme, a felsőség nem ellenőrző, hanem intézkedő eljárásával szemben. Az Ig.-tanács az alapítványt az egyházközség számára vindikálja, ami jogot ad neki az eddigi állapot megváltoztatására s felebbezés folytán az Ig.-tanács beavatkozására, a változtatást pedig czélszerűséggel okokkal támogatta.

A vita igen szenvedélyes volt. A papilakás kérdésével kezdődött. A felebbezés érdekében szóltak *Simon Ferencz* szászvárosi tanár, *Bedőházi János*, *Fogarasi Albert*, *Jancsó Lajos* esperes, *Dósa Dénes*, *Fodor Gyula*, *Mezei Albert* mindannyi az egyházközségi autonómia védelmére. Az Ig.-tanács álláspontját védtek *Vékony Ferencz*, *dr. Both István*, *Barabás József*, *Bartha Lajos* esperes. Hatalmas nagy beszédet mondott ennek védelmére különösen *Bartók György* püspök. Egész beszédének tenorja az volt, hogy itt elvi szempontok köpenyge alatt személyes hajszák foly a mostani II. pap ellen, a kinek derékségéről élénk színekkel festett képet rajzolt és viaskodott nem egyszer éles személyi vonatkozásig ment erővel a személyi rugó ellen. Felidézte a küzdelemnek azon régi fázisát is, mikor a szászvárosi tanárok, élükön *Dósa Dénessel*, az első papságból két tanárságot akartak alakítani, a mi *Dósát* személyes kérdésben való replikára hívta ki, hogy akarta ugyan, de az autonomikus ellenállás előtt meghajolt és nem felebbezett. Személyes felhívásra szólalt fel *Fodor Gyula* a szászvárosi főgondnok is, személyes éllel személyes élt állítva szembe.

Az izgalmas vita főleg a *Mezei Albert* felszólalása sulya alatt, ki az egyházközségi autonómia védelmére tört lándzsát s az Ig.-tanács jogkörét a határozatok törvényes keletkezésének védelmére szoritotta, az egyházközség felebbezésének javára dőlt el.

Ezzel el volt döntve a két papi állás javadalmának egyenlősítési kérdése is. A nagy többség nem volt hajlandó a kérdés személyi vonatkozásait érvé-

nyesülni engedni, az egyházközségi autonomia elvi szempontja elemi erővel követelt érvényesülést s a felebbzésnek hely adatott. Az az elv domborodott ki győztesen, hogy az autonomia lényegének megsértésével, a többségi akarat ellenére még célszerű dolgokra sem lehet kényszeríteni. Helyes elv, mely az Igazgató-tanács felelősségét s így beavatkozását is nagyban korlátozza, de annál inkább fokozza az alsóbb autonomikus hatóságok felelősségét.

A vihar elült egyidőre s a következő kérdéseknél már csak azok ellenzékeskedtek, a kiknek ez már megszokott kenyere. A *maros-csapói* és *maros-ugrai* társult egyházközségek külön-külön megkapván a kongruát, az Ig.-tanács önállósulásukat elrendelte. Csapón nem lévén még papilak, továbbra is tárviszonyuk fenntartását kérték Nemes Arpád papsága alatt. *Bedőházi* János pártolja a kérvényt, de a közgyűlés Nagy Domokos esperes indítványa értelmében az Ig.-tanács javaslatát fogadja el, négy évi halasztást adva az új berendezkedésre. Az Ig.-tanácsi álláspont győzött a *görgényi egyh.* megye azon felebbzésével szemben is, mellyel elvettetni kívánta az Ig. tanács azon határozatát, mely az egyházmegyei tanácsot kötelezte azon perköltségek hordozására, melyek abból származtak, hogy a kerületi szabályoktól eltérőleg a geryeszegi egyházat a kispülpösi egyház elleni követelésével polgári perre utasította. A felebbzés álláspontját nem tudta elfogadtatni a közgyűléssel még oly kedves szónok sem, mint Kiss Lajos a görgényi főjegyző, sőt megtörtént, hogy az egyházmegye esperese is a felebbzés ellen szavazott, ki — magyarázatul — egyben a geryeszegi pap.

Tárgysorozaton már ezek után csak a bizottsági jelentések maradtak, a melyek ősi szokás szerint nagyobb viták nélkül szoktak tudomásul vétetni, hiszen komoly bizottságok lelkiismeretes munkái. Az első pont most is úgy indult. A *közalapi kérvények felajánlása* Kenessey Béla referációjában szó nélkül elfogadtatott. Nagyobb segélyre ajánlottak: *Ráton* paplak építésre 1200 kor. *Sárvár* iskola építésre 1000, *Mező-Záh* templomrenoválásra 600, Nagysolyos paplak építésre 500 korona tőkesegélyre; más egyszersmindenkori segélyre 27 egyház 2—800 kor.

Az *Ig.-tanácsi ügykezelésről* is a legnagyobb elismeréssel szólt a vizsgálóbizottság, melynek jelentése örvendetesen vétetett tudomásul. Az *Ig.-tanács közigazgatási jelentésénél* azonban már újra gomolyogni kezdtek a fellegek. Maga a vizsgálatra kiküldött bizottság a jelentés tudomásulvételét ajánlotta, ha a borosbocsárdi püspöki birtok eladásával kapcsolatos 3000 korona bérleti kárpótlásra nézve megnyugtató felvilágosítások adatnak. *Bedőházi* János azonban más oldalról is kívánta bolygatni a dolgot. Hogy volt-e az Ig.-tanácsnak joga a kerület előlegesen ki nem kért engedélye nélkül elidegeníteni a birtokot? Mindenesetre örvendetes dolog, hogy a kerület gazdálkodását ujabban élénk figyelmükre méltatják épen arról az oldalról, a hol korábban az Ig.-tanács miliókra menő értékváltoztatásait szó nélkül részesítették utólagos jóváhagyásban, az anyagi felelősség minden kikötése, annál kevésbé érvényesítése nélkül. Határozottan kívánatos, hogy a ker. közgyűlés saját felelősségének tudatában, ne csak közjogi gravamenekre utazzék, hanem a legéberebb figyelemmel kövesse a kerület anyagi ügyeit és annak kezelését is; mert hiszen azt a viszonylag meglehetősen méretekben emelt államsegélyt, a mellyel a többi kerületek előhaladásukra munkálhatnak, minálunk már évek óta elnyeli a kerület költségvetésének deficitje, ez a rettenetes Moloch, mely épen a ker. gyűlés felelősségérzetének korábbi ellanyhulása folytán jött a nyakunkra. Igenis, helyes, hogy szakítsunk immár azzal a kényelmes, de — a mint az eredmények mutatják — annál veszedelmesebb methodussal, mely az anyagi

ügyek kezelését is a pusztá bizalom kérdésének nézte. Tessék csak a számadásoknál és költségvetéseknél a kétszerkettőt alkalmazni, a szerződést és a nyugtát nézni, rovatot és dátumot vizsgálni, ellenőrizni és ellenőrzést felülvizsgálni: az Ig.-tanács nemcsak örömmel veszi ezt, de kéri, várja s ebbeli kötelességeire minduntalan felhívja a közgyűlés figyelmét. Az Ig.-tanácsnak nincs és nem lehet takargatni valója. Ez esetben is a legőszintébb nyíltsággal adta meg a felvilágosításokat maga a Püspök ur. Kitént, hogy a vásár nagyon előnyös volt a 3000 korona bérleti kárpótlás levonásával is s a birtok legértékesebb részeinek (belsőségek, 10 hold szőlő) megtartása mellett is, az eddiginek kétszeres jövedelmét adja céljára. A birtokkezelés korábbi kalamitásairól *dr. Sárkány* adott érdekes képet, míg azokkal szemben, a kik a felelősség emlegetése révén reméltek nagyobb emóciózt felidézhetni, *Váró* Ferencz utalt arra, hogy az Ig.-tanács készséggel vállalja az anyagi felelősséget e ténykedésért s rámutatott arra az utra, melyet a közgyűlésnek követnie kell, ha ezt érvényesíteni akarja. Nem akarta; sőt a püspök iránti elismeréssel vette tudomásul ez ügyet a keddi szavazás rendjén

Megcsappant számu hallgatóság mellett — hisz későre járt már az idő — de a tanárság kitartása mellett most indította be az egész közgyűlés legviharosabb jeleneteit a *Fogarassi* Albert felszólalása, melyet a tanárok péntek-esti értekezlete megbízásából tett a *zsinati sérelmeseknek ítélt határozatok* ellen. Felszólalását az Ig.-tanács közigazgatási jelentése azon részéhez fűzte, a mely általában az Orsz. zsinat működését említette, de a melyben a zsinat konkrét határozatairól szó sem volt, a mint hogy nem is lehetett, nem állván még sem az Ig.-tanács, sem a közgyűlés előtt a zsinat határozatai *hivatalos formában és szövegben*. (A zsinat hivatalos jegyzőkönyve a II. ülésokról még meg sem jelent!) Alapjában tehát e kérdéssről közgyűlésünk hírlaptudósítások s egyesek szóbeli értesülései alapján tárgyalt, a mi valóban nem emelte közgyűlésünk parlamenti nivóját, a mi felett pedig a hivatottaknak féltő gonddal kelene örködniök. (Nó, de a privát értesülések ugy is nagy szerepet játszottak e gyűlés alkalmából!) *Fogarassinak* különben igen ügyesen és a parlamenti taktika minden eszközével szerkesztett beszéde azon épült fel, hogy az egész közgyűlést sorompóba hívja a másfél év előtt, a zsinati törvénytervezet 8. §-a ügyében elfoglalt álláspontja védelmére. Arra igyekezett, hogy e § védelmének taktikájával a tanárok ügyét lehetőleg azonosítsa a világi gondnokok ügyével s így azok támogatását megszerezze. Beszédének sarkpontja a tanárok azon sérelme volt, hogy az új zsinati rendelkezés a kollegiumi előljáróságok szervezetét úgy állapította meg, hogy a tanárok abszolút majoritását e testületben megszüntetve, nekik az Előljáróságban csak az összes tagok $\frac{1}{3}$ részének megfelelő számu helyet biztosított. (Csak melleleg jegyezzük meg, hogy a Debr. Prot Lap által említett házassági kérdésről szó sem volt a beszédben és a tárgyalás folyamán.) Úgyes taktikával siklott át a mostani szervezet azon visszás vonásán, hogy most 14—18 r. tanár négy világi gondnokkal kiegészítve képezi a tanári-szék első fokú felsőbb hatóságát a „Méltóságos Előljáróság“-ot s úgy igyekezett a dolgot feltüntetni, hogy az új rendelkezés a kollegiumok világi gondnokaival szemben jelenti a legsértőbb bizalmatlanságot. Keserű rezignációval és bizonyos vádló szemrehányással említi fel, hogy az erdélyi zsinati képviselők maguk cserben hagyták a 8. §. mellett kifejezett közgyűlési álláspontot, midőn a létrejött változtatáshoz nemcsak hozzá járultak, sőt támogatták azt. Határozati javaslatában annak kimondását kéri, hogy a ker. közgyűlés *ültakozva* a zsinatnak a kollegiumok szervezete és kormányzata ügyében

hozott határozata ellen megújítja a másfél év előtt a zsinati törvénytervezet 8 §-a tárgyában hozott határozatát.

Azokat a heves jeleneteket, melyek e javaslat benyújtását követték, kétségen kívül a „tiltakozás” szó okozta. Elsőnek Váró Ferencz nagyenyedi tanár vállalkozott — a mint mondta — egy ily tervszerűen szervezett mozgalommal szemben a zsinati törvényes álláspont védelmére nem csak a maga, de több tanártársa nevében is. Meggondolandónak tartja, hogy az elnökség egy ily határozati javaslatot szavazásra bocsáthat-e, mikor az egy hivatalos testület részéről, a törvényes felsőség határozatával szemben való *tiltakozás* folytán *forradalmi* lépést jelentene. Az erős, bár őszinte és igaz szó nyomában kartársai ifjabb elemei oly jeleneteket rendeztek, hogy az elnökség a rendet csak nagy nehezen volt képes helyreállítani, hogy Váró tanár beszédét folytathassa. Ennek során szónok a most érvényben levő egyházi-törvények világos rendelkezéseivel mutatta ki, hogy a zsinat az idevonatkozó határozattal az erdélyi alkotmányt biztosító §-t nem érintette, hanem a törvény által biztosított hatáskörében járt el, midőn a köznevelési szervezet és kormányzatnak mind az öt kerületben való egységes rendezésére nézve most maga hozta meg azokat a határozatokat, a melyekre már a 10 év előtti zsinat kötelezte volt az erdélyi kerületet, de a melyet — egy sikertelen részleges kísérlettől eltekintve — e kerület be nem váltott, sőt épen e kísérlet bizonyossága szerint, saját autonóm hatáskörében beváltani a többség egyenesen nem is akart. Pedig, hogy e követelmény beváltását nemcsak a fennálló törvény, de a viszonyok is maguknak a kollégiumoknak érdekében sürgetően szükségesnek mutatják: azt, a ki arról eddig meggyőződve nem lett volna, eléggé igazolják a mai jelenetek s ezeknek előzményei. A tanárkarok gyors átalakulásai, kiegészítései és felfrissítései annyira tulhalmozták e testületet az egyházi élet s ennek érdekei természetével csak hosszabb egyházi szolgálatban szerezhető tapasztalatokban igen szűkölködő s az átlagnál korban is ifjabb elemekkel, a kik kellő előiskola nélkül az egyetemi diploma megszerzésével majdnem egyidőben lesznek *hivatalból való tagjai* oly magas testületnek, mint a ker. közgyűlés, a melybe a legelőkelőbb társadalmi állású egyének is csak alsóbb fokon teljesített szolgálataikban szerzett érdemeik alapján juthatnak, hogy ennek a visszas helyzetnek, a mely ma itt tapasztalható, a dolgok természetes rendje szerint be kellett következnie.

Sőt a midőn ez még azzal a tulhajtással is fokozódott, hogy *államilag kinevezett tanároknak is kijár e hivatalból való előjog*: akkor nem lehet csodálni azt a visszahatást, mely ennek nyomában támadott. Ő maga — nem védekezésül mondja — a zsinaton a kérdés más megoldása érdekében tett indítványt; de ha a zsinat bölcsessége így határozott: az előtt mint törvényes határozat előtt meg kell hajolnunk s a *tiltakozás* sikamló lejtőjére ragadtatnunk magunkat nem szabad. A hatalmas érveket sorompóba állító beszédet most a másik oldal helyeslése kísérte, míg a csend a Dr. Bartók püspök szólásra jelentkezésével helyre nem állt. Kijelenti, hogy az ily tartalmu határozati javaslat feletti szavazásban részt nem vesz, s ha szavazásra bocsáttatnék, állásával járó kötelességének fogja tartani a tanácskozást előbb elhagyni. Más vonatkozásban készségesen vitázik a dolog érdeméről s fogja védeni, mint 25 év óta azt az álláspontját, hogy a kerület alkotmányos szervezetét a fokozatos képviselő elveinek megfelelőleg kell átalakítani s ez elveknek át kell törniök a kollégiumi Előljáróságok chinai falait is; de ily körülmények közt — a melynek megítélésében Váróval egyetért — nem bocsátkozhatik ebbe.

Az álláspont korrekciójára s egyben — főleg ezáltal — a szenvedélyek csillapítására Pokoly József th. tanár vállalkozott azért, hogy a Fogarassi indítványához — a *tiltakozás kihagyásával* — hasonló javaslatot csatolt. A javaslat így — mondá — sem többet, sem kevesebbet nem kíván, mint a két év előtti határozat elvi fenntartását, a mit ha egy rész megnyugtatóra szolgál, nem nehéz megtenni, mivel bizonyos, hogy a közgyűlés álláspontja nem változott. A tanárok izgatottsága érthető, de nem indokolt, mert tanügyi autonomiánk érintve nincs, a kerület képviselői pedig bizonyára sikra szállnak a 8. §-ban fenntartott jogaink mellett. — Dr. Both István tanár a kollégiumi szervezet mostani alakjában való fenntartása szükségét védi a lelkeszi és tanári hivatalosok élénkebb együttműködésének fontosságát hangsúlyozva. — Bedőházi János Fogarassi javaslatát támogatva, óva int mindenkit a kollégiumok kipróbált szervezetének bolygatásától; míg Nagy Károly épen a javaslat pártolót kérte, hogy ily felesleges, de indoklásában és tárgyalása folytán *kihívó* jelleget nyert határozati javaslattal ne nehezítsék az erdélyi zsinati képviselők akcióját épen a 8. §. őszi tárgyalására. A kollégiumi Előljáróságok szervezetére már a 8. §-nak semmi befolyása sem lehet. Annak megváltoztatása immár bevezetett határozat, melyet visszacsinálni a zsinat ügyrendje alapján lehetetlen. Épen azért eredményeiben végzetes taktika lehet a most követett, mely kihívó viselkedésével a 8. §-t is veszélyeztetni, azért, hogy a tanárok vélt sérelmei egy általános khaosz, sőt tán az unió veszélyeztetése árán nyerjenek halálos orvoslást. — Zeyk Dániel ker. főgondnok is azon állásponton foglalt állást a javaslat ellen, mert benne semmi új nincs ugyan, de a jogok folytonos és szükségnélküli ismételtetése a gyengeség jele, a mi, midőn kihívja maga ellen az ellentétes törekvéseket, egyenesen az erdélyi kerület azon álláspontját gyengíti, melyet e javaslat látszólag fenntart és szükség nélkül védelmez. — A javaslathoz többen nem szövegtak hozzá, hanem *iffi*. Péter Károly esperes adott be az Ig.-tanácsi jelentés egy másik pontjához kapcsoltn egy határozati javaslatot, melynek érdemi része a másnapi szavazás során módosított alakban el is fogadtatott, hogy t. i. a kepe és szolgalmányoknak az eh.-község rendes költségvetésébe való beállítását elrendelő igazgatótanácsi rendelet czélszerű módosításra az Ig.-tanácsnak visszaadatik.

Az Ig.-tanácsi jelentésnek tudomásvétele a másnapi — Zeyk D. főgondnok elnökléte alatt folytatott — ülésen történt meg; de a Fogarassi-féle határozati javaslat sorsa még sok gondot és vesződést okozott. Benyújtója ugyanis a Pokoly felszólalása értelmében módosította javaslatát, azért, hogy a „*tiltakozva*” szót egyszerűen kitörülte a szövegből, a mit azonban Dr. Bartók püspök és Váró e formában megengedhetleneknek nyilvánítottak, mert így a jegyzőkönyvből hiányozni fogna épen az a kifejezés, a mely az ő állásfoglalásaikat indokolja. Végre annak megállapítása után, hogy a jegyzőkönyvbe teljes szövegében lesz felveendő ugy a javaslat első alakja, mint külön annak módosított alakja: eljutott a közgyűlés az indítvány feletti szavazásig. Azonban névszerinti szavazás kéréstven, az elnök ezt kénytelen volt elrendelni. — Ennek eredménye lett, hogy a leadott 50 szavazatból 26 a Fogarassi szelidített indítványa mellett, 24 pedig az ellen szolt. A szavazás izgalmát csak növelte, hogy a pro-párt a velük szavazó pap, a contra-párt meg az őket támogató tanár-szavazókat éljenezte meg; de az már a kedélyek elfajulását mutatta, hogy némelyek gunyos élczelődés czéltáblájává tették az ellenkező álláspontnak szavazatát. Szóval ezen a kellemetlenségen is keresztülestünk; de csalódott, a ki ezzel a sorozat végét remélte. A többi

bizottságok jelentései simán vétettek tudomásul, hanem a hamu alatt lappangó parázs még egy utolsó lobbót vetett s mélyen a lelkekbe világított — a *tanügyi jelentésnél*. A bizottság terjedelmesen ismertette *Fejes Áron* készítette jelentésében a tanügyi jelentést, mely *Dr. Sárkány Lajos* ig.-tanácsos tanügyi előadó munkája. A bizottság lelkiismeretes jelentése azonban nem volt elég a kolozsvári kollégium két tanárának, a *Dr. Sárkány* legközvetlenebb kollégáinak: *Imreh Sándor* és *Incze Beniamin* tanároknak. Részletes vita tárgyává kívánták tenni a jelentést. Nem volt senkinek kifogása ellene, sőt örvendtünk, hogy felekezeti tanügyünk valamely komoly hiányaira épen e két államilag kinevezett tanár fogja felhívni a figyelmet. Azonban — fájdalom — nagyon meglátszott rajtuk az állami — iz. Az első — cserben hagyatván emlékezete által arranézeve, hogy a tanügyi jelentés rövidebbre fogását épen a bizottság korábbi indítványa alapján maga a közgyűlés mondta ki s ennek alapján az Ig.-tanács arra átásította a tanügyi előadót, hogy az általános tanügyi mozgalmakra csak 3 évenként terjeszkedjék ki — az állami tanügyi mozgalmak élénkebb figyelemre méltatását kívánta s lekicsinyelte azt a törekvést, melyet egyh.-ker. tanügyi bizottságunk indított meg arra nézve, hogy kollégiumaink legtöbbszörnek állami tanterve keretében is valahogy megóvassék a régi ref. tradíció — az állandó tanmenetek kidolgozása által. Ha már ez afelszólalás sem nélkülözte teljesen a személyi élt: annál bántóbb módon érvényesült ez a második felszólalásában.

Főkifogása — az állami iznek megfelelően — a — *stílust* és a — *statisztikát* illette. Hogy az idéni statisztikai kép mellett miért nincs ott a tavalyi is. Hiszen az csak nem kívánható a „tanulmányozó“-tól, hogy a tavalyival maga hasonlítsa össze! És a stílus és a szerkezet! Nő itt vállalkozott a tanulmányozó maga az összehasonlításra: a hirlapi tárczák és novellák szerkezetével. Aztán a stílus! Tények konstatálása az igazgatók jelentései alapján, rövid tömondatokban. Régen volt tanár, aki az ilyeneket „*csupasz* mondatok“ nak nevezte. *Incze* tanár klasszikus izlését bántotta e modern „*csupasz*“-ság, mely ma a divat hatalmával érvényesül az öltözkönesben. Nem nyerte meg tetszését a jelentés ily modern köntöse. Az emberek ámulattal tekintettek egymásra: mi ez? Átalakult a közgyűlés önképzőkörre, a honnan már csak egy lépés „a dalárdává“ alakulás?! Csodálkoztunk. Némelyek ugyan azt állították, hogy a tanár ur épen most irt egy nagyobb tanulmányt Tacitusról s még mindig ennek hatása alatt állva, a jelentéstől is tacituci-stílust követel. De erről kevésen tudtak. Hanem arról már annál többen, mert nemcsak a szülők, hanem a tanítványok is beszéltek, hogy a kolozsvári kollégium tanárkarában éles ellentétek vannak. Megbetegedtek mint előljárósági tagok, lázba estek mint tanárok s most gyógyítják egymást, mint közgyűlési tagok a híres recipe szerint: „csak a fejét, hogy meg ne sántuljon!“

Ez a kép megdöbbenő volt. Egymásután tárnak fel kollégiumaink sebei. A meghasonlás pusztítása rendre járja iskoláinkat: a nagyenyedit sepsiszentgyörgyit, marosvásárhelyit, kolozsvárit. Igaz oka? Majdnem minden esetben kimutathatólag az Előljáróságokban intézett ügyek körüli érdekösszeütközések, tiszteletdíjas megbízások, választások. Bármit mondjanak a tanárok a koll. előljárókágok szervezetére vonatkozó zsinati ujtásra most felizgatott lelkiállapotukban, az bizonyos, hogy nyomában csak áldás fakadhat: megmenti kollégiumunkat az egyháznak és visszaadja tanárainkat a kollegiális együttműködésnek. S nincs-e erre ma égető szükségünk?!

A tárgysorozat ezzel kimerítettett. A Püspök ur az elnökségnek fejezte ki a közgyűlés háláját a har-

czok közt is higgadt nyugott vezetésért s azon reményét nyilvánította, hogy a küzdelemben adott s kapott sebek gyógyulva mindnyájan együtt működünk egyházunk s általa hazánk és nemzetünk felvirágoztatásán! A közgyűlés pedig ezzel az elnök és püspök éltetésével véget ért.

Tudósító.

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!

Az „Erdélyi Protestáns Lap“ mult számában a nem régiben lefolyt kerületi közgyűlésre vonatkozó tudósítások és megjegyzések sorában egy néhány olyan is akad, mely első sorban a Bethlen-kollégium tanárkarát, általában pedig az egész erdélyrészi ref. tanárságot, ugyszólva a közvélemény ítélőszéke elé szeretné idézni s talán marasztaló itélettel sújtani. Az ilyesmiben egyedül a kézzeifogható adaton alapuló objektiv igazság adhat kellő világosságot. Ezt kell látnia a közvéleménynek is, ha igazságos ítéletet akar hozni. Épen ezért előre jelzem, hogy ez a világosság meg fog jőni. Ennek közlése épen az „Erdélyi Prot. Lap“-nak kötelessége. Az erre vonatkozó cikk, vagy cikksorozat a szerkesztőséghez minél előbb be fog érkezni. Ennek számára előre is helyet kérek. Atyafiságos tisztelettel maradtam

Fogarasi Albert,

a Bethlen-kollégium rector-professzora.

*

Válaszul. A mennyiben minden közügy a közvélemény ítélőszéke elébe is tartozik, nincs kifogásunk az olyan felfogás ellen, hogy az erdélyrészi ref. tanárság hivatali dolgait mi ilyen közügynek tekintjük s a közvélemény ítélőszéke elébe idézni kötelességszerűen törekszünk. De nem a „tanárság“-ot s plane marasztaló itélkezés célzátával. A közügyek objektiv megvilágítására törekszünk s ha tévedünk — mert ez nincs kizárva — helyreigazításra, helyesebb megvilágításra lapok tere mindig és mindenkinek nyitva áll. Az ez irányban fennálló kötelességét az E. P. L. eddig is teljesítette, jövőre is készségesen teljesíteni fogja. Várjuk a cikket, vagy cikksorozatot, mert — hisszük — hozzá fog járulni e dolgok tisztázásához. Ezen rajta leszünk mi is, mert — úgy érezzük — ezzel szolgálunk a köznek.

Szerk.

Péter Antal.

(1840—1905.)

Az a végtisztességtétel, melyet a széki egyházmegye immár néhai tiszteletbeli főjegyzőjének: *Péter Antal* apanagyfalusi lelkésznek f. június hó 2-án megadott, nem pusztán a kartársi kötelességből fakadt, hanem megnyilatkozása volt annak az osztatlan tiszteletnek, melyben a boldogult mindenek előtt, akik az ő nemes és tiszta lelkét ismerték, mindenha állott. Erős ítélő képessége, puritán jelleme fölibe emelték őt a mindennapi személyeskedésnek. Egyházmegyéje minden ügyét pusztán tárgyi okokból nézte s ezért volt akkora sulya az ő szavának, itéletének s maradt tőle távol a pártoskodó kapacitálás, mert mindenki tudta róla, hogy erős meggondoláson alapuló meggyőződésében soha meg nem ingatható.

Életfolytatása is tüköre volt jellemes lelkének: harmónikus, rendszeres és minden elhajlás nélkül, egyenes uton haladó. Működése — sajnos — nem alapíthatott iskolát, mert a mi benne kívánatos és tiszteletet gerjesztő volt, azt eltanulni nem lehet, annak a szív veleszületett tehetségeiből kell erednie. Egyedül állott, mert felettünk való volt s ugyan melyikünknek van szárnya, hogy hozzá emelkedhetett volna. Nem volt übermensch, hanem egész ember,

egész jellem, szóval olyan ritkaság, a melyik kivesző felben van. Aldott legyen emlékezete!

Péter Antal életfolyása rövid szavakban egybefoglalható. 1840-ben született Étfalván, Háromszék-megyében. Tanulmányait elvégezvén, néhány hónapig szászczegői s azután harmincznyolcz évig apanagyfalusi lelkész volt. Ez a kerete az ő munkálkodásának, melyben szép renddel helyezkedett Coursier Marieval való gyermektelen, de példás 37 esztendőn át való családi élete. Egyházában a jó pap példaképe, ki nem csupán községét tartotta rendben, de az ott birtokos br. Bánffy-családdal is zavartalan jó viszonyt őrizett meg. Egyénisége egyházmegyéje papságának tiszteletét is magára vonta, mely őt egész az egyházmegyei főjegyzőségig emelte. Beteges szervezete azonban nyugalmat parancsolt neki s arra készítette őt, hogy élete utolsó éveiben a főjegyzőséget letegyje. Miután ez elhatározása megváltoztatására rábirható nem volt, az egyházmegye őt tiszteletbeli főjegyzőjévé választotta. Azóta csak különösen fontos kérdések tárgyalása alkalmával jelent meg közöttünk s szavát egyre ritkábban hallatta, mig nem a gondos magára vigyázás sem tarthatta beteges testében az életet s 1905. május hó 30-án elhunyt.

Temetésére testvére, az aggkor és nagy távolság által visszatartott id. *Péter* Károly orbai esperes kivételével, a Péter család jóformán teljes számban jelent meg ifj. *Péter* Károly udvarhelyi esperes vezetésével. Rajtuk kívül a széki egyházmegye papságának jórésze, *Sófalvy* Károly esperessel élén, ott volt. A gyászszertartást *Szász* Béla magyardécei papnak a háznál elmondott imája vezette be, végeztével a templomba vitték a testet. Itt *Sófalvy* esperes biblikus hangon könyörgött felette, mig *Gyárfás* Albert betleni lelkész a II. Timotheus IV. r. 7. v. alapján tartalmas s az elhunyt működését minden oldalról megvilágító emlékbeszédet tartott, a sirnál pedig *Lőrincz* János egyházmegyei főjegyző bucsuztatta el megható beszéddel, zárímával.

Meleghangu táviratban áldozott br. *Bánffy* Dezső főgondnokunk is elhunyt „barátja” emlékének, ki nélkül „Apanagyfalut nem is tudja elképzelni”

Az igaznak emléke fenmarad!

Sz. B.

ISKOLA.

Értesítés.

A nagyenyedi ev. ref. tanítóképző-intézet I. osztályába az 1905—6. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vétetik fel. Felvételért azon ép és egészséges tanulók folyamodhatnak, a kik 14. élet-évüket betöltötték, de a 17 évnél nem idősebbek s a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát sikeresen végezték.

A folyamodványok július 20-ig nyújtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyítvánnyal, 2. újraoltási bizonyítvánnyal, 3. iskolai bizonyítvánnyal, 4. tisztí orvosi bizonyítvánnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanítói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyítvánnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan címzett (utolsó posta, lakóhely, utca és hákszám) levélboríték vagy levelező-lap, hogy az értesítés a felvételtől akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus elsejéig feltétlenül megtörténik.

Kelt Nagyenyeden, 1905. május 11-én.

Nagy Lajos,
igazgató-tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kitüntetés. Ő Felsége a magyar király Sárkány Sámuelnek a bányakerület nyugalomba vonuló püspökének az egyház és a közügyek terén kifejtett működése elismerésül a Ferencz József-rend középkeresztjét a csillaggal adományozta. Az érdemes patriarchának kitüntetése őszinte örömet keltett mindenfelé.

Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet igazgató-választmánya május hó 21-én ülést tartott, a melyen részt vettek Deési Gyula elnöktele alatt Nagy Károly, Sándor József alelnökök, Tárkányi György ért. titkár, Vajda Ferencz e. jegyző, Müller Béla pénztáros, Incze Gerő ig. tan. Bartha Dezső, dr. Elekes Viktor, Józsa Sándor, Nagy Domokos, Pap István, Ujvári István esperesek, Tóthfalusi József, Bodor János, Vásárhelyi Boldizsár, Péchy Árpád, ifj. Kis Lajos, Egerházi Lajos, Bíró András, Sámuel Aladár, Lajos János stb. ig. vál. tagok. Titkár jelentése után az Értekezlet időközi ügyforgalmáról, a pénztárnok referált a pénztár állásáról. A jelentésből mig egyfelől örömmel értesült, hogy a Vasárnap 1825 kor. 88 fill. deficitje teljesen törlesztve, másfelől sajnálattal vette tudomásul a választvány, hogy 399 tag van hátralékban az 1904. évről s a hátralékok 598 kor. 50 fillért tesznek ki az egyházmegyei ért. pénztárát illető 25% levonásával. Sajnálattal vette továbbá tudomásul azt is, hogy egy pár egyházmegyéből — a nagysajói, v.-hunyadi és romániai egyházmegyéből — nem jött még be a kimutatás a tagokról. Szükségesnek látszik az egyházmegyéket megsürgetni a tagdíjak befizetésére. A Rauwenhoff—Bartha Dezső „A protestantizmus története” cz. mű kiadását illetőleg bejelentette a pénztárnok, hogy összesen 301 előfizető jelentkezett eddig (az erdélyi egyh. kerületből csak 36 lelkész.) Ennélfogva ismételten is felhívja az Értekezlet az érdekeltek figyelmét a kiváló műre, s az előfizetési iver beküldésére, mert így még nincs biztosítva a kiadás költségeinek fedezete s addig nem indítható meg a mű nyomtatása. A Vasárnap szerkesztőjének jelentése szerint 1904-ben 783 előfizetője volt a lapnak. A számadás az 1904. évről 176 korona 50 fillér deficitet mutat. Elszomorító az a közöny, amit a papság ez igazán szükséges, hiányt pótló organuma iránt tanusit az értekezletnek. Az ülés utolsó tárgya az ideai közgyűlés idejének, helyének és tárgysorozatának megbeszélése volt. Általános helyesléssel fogadtatott az az eszme, hogy az ideai közgyűlés a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó-kollegium szent. havában tartandó „Mikó Imre ünnepélyével” kapcsolatosan tartassék, hogy ezzel kifejezésre juttassa az Értekezlet kegyeletét egyházunk és hazánk e kiváló férfia emléke iránt, másfelől, hogy részt vegyen a collegium ünnepélyén, a mely collegium a legnagyobb buzgóságot fejtí ki az Értekezlet támogatásában és ügyei munkálásában. Véglegesen azonban nem határozott a választmány, hanem az ügy intézését a közgyűlés idejének, helyének és tárgysorozatának végleges megállapítását az elnökségre bizta. Az elnökség közelebről érintkezésbe fog lépni a Székely Mikó-kollegium előjáróságával, a sepsiszentgyörgyi egyházközség s a sepsi egyházmegye vezetőségével s azután fog a vett értesítések alapján a továbbiakra nézve intézkedni.

A sepsiszentgyörgyi collegium győztes tornacsapatát nagy ünneppel fogadta Sepsiszentgyörgy város közönsége. A város egész intelligenciája nevében Gödri Ferencz polgármester fogadta az állomásnál. — A győztes ifjakhoz a polgármester intézett beszédet, mely után a Nőegylet nevében Benedek János titkár üdvözölte a győztes tornászokat. A Nőegylet trikoloros babérkoszoruját Kelemen Lajosné tűzte a diadalmi vándor zászlóra a következő szavakkal: Legyen állandó a dicsőség, melylyel elhoztátok a zászlót, viruljon e koszoru az intézet fejlődésére, a mely intézetnek és a székely nemzetnek hirnevet szereztek! Majd Péter Mózes a collegium s az ifjak derék igazgatója beszélt. A tornacsapat nevében az üdvözöket Végh Endre koll. tanár a kirándulás vezetője köszönte meg. A Collegium kuriájára bevonulva, Petrás György tornatanár a Collegium igazgatóságának adta át ünnepélyesen megőrzés végett a diadalmi jelvényt, a Klotild főherczeg asszony ő Fensége adományából készült vándordíj zászlót. Péter Mózes, igazgató-tanár átvette a lobogót s az ifjusághoz intézett buzdító beszédben serkentette őket további kitartásra, munkás szorgalomra. A Collegium előjárósága délben a győztes ifjak és Petrás György

tornatanár tiszteletére a virágokkal feldiszipített tornacsarnokban ünnepi ebédet rendezett, a melyen vendégekül látta szívesen a tanításügy számos barátját. Az ebéden a felköszöntők egész sora hangzott el s a lelkesültség megnyilatkoztatta a szellemet kiválóan sikerült tóztokban, a melyből a főrészt az ünnepelt ifjúságot és Petrás György tornatanárt illette.

A bányai evang. egyházkerület május 30-án rendkívüli közgyűlést tartott Budapesten. Ezen a gyűlésen jelentette be hivatalosan Sárkány Sámuel püspök, hogy hajlott korára és fogyó erejére való tekintetből leteszi 15 éven át viselt püspöki hivatalát. A gyűlés tagjai a legmélyebb sajnálattal vették tudomásul a hiven szolgált agg pástort bejelentését. Elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvileg örökítették meg és lelkesen ünnepelték a távozó püspököt ama kitüntetés alkalmából, hogy a király a Ferencz József-rend csillagos középkeresztjét adományozta neki. Lelkes óvációban volt része Zsilinszky Mihály felügyelőnek is, a kit a király legközelebb a valóságos belső titkos tanácsossággal tüntetett ki. A lemondott püspök tavozása után Belohorszky Gábor legidősebb esperes foglalván el a lelkesi elnöki széket, a gyűlés elrendelte a püspöki székek szavazás utján betöltését. A szavazatok június 30-ig lesznek leadandók a kerületi főfelügyelőhöz. A szavazatok felbontására dr. Wagner Gézá, Fabinyi Gézá, Schranz Jánost, Horváth Sándort, Falvay Antalt és Haviár Dánielt küldötték ki. A püspöki irodát, a választás megejtéséig, Sárkány Sámuel fogja tovább vezetni. — A püspöki állásra már megindultak a kombinációk. A közgyűlésen jelen voltak bizalmas értekezletet is tartottak, főként abból a szempontból, hogy ha lehet, kizárják a pártoskodást. Hir szerint meg is állapodtak egy jelölt személyében, a nélkül azonban, hogy ezáltal pressziót kívánának gyakorolni a gyülekezetekre.

Lemondott szerkesztőség. A Sárospataki Lapok szerkesztője: Rohoska József és főmunkatársa: Dömböy László, a kerületi közgyűlésnek a lap ügyében meghozott elítélő határozata következtében benyújtotta lemondását a Sárospataki Irodalmi Kör elnökségéhez.

A Baldácsy-alapítvány. 1905. évi költségelőirányzat tervezete szerint az 1905. évi rendes jövedelem: 144,042 kor. 99 fill., kiadás: 25,650 kor. 96 f., évi tiszta jövedelem: 118,392 K 63 f. Ennek egy tekintélyes része tőkésítésre fordítatik.

A haranglábi ev. ref. egyházközség vezetősége 1905. év június hó 13-án a deésfalvi áll. isk. termeiben a haranglábi és deésfalvi ev. ref. egyházközségek javára zártkörű Juniálist rendez. Az állomásnál a délutáni vonatknál díjtalan kocsik fogják várni az érkező vendégeket.

GYÁSZROVAT.

Dálnoki Péter Antal, az apanagyfalusi ev. ref. egyháznak 39 éven át hú és buzgó lelkipásztora, a széki egyházmegye tiszteletbeli főjegyzője, megyebizottsági tag stb. életének 66-ik, papságának 40-ik s boldog házasesletének 37-ik évében folyó év május hó 30-án d. u. 4 órakor elhunyt. Sok szenvedés után pihenjen örök békében!

Herepei Károly Vizakna város rendőrkapitánya, Alsófehérvármegye bizottsági tagja, életének 65-ik, boldog házasságának 20-ik és közszolgálatának 36-ik évében, 1905. évi június hó 4-én, este 3/49 órakor befejezte áldásos, a közügynek és családjának szentelt életét. Utolsó fia volt az egykori hires Herepei Károly előbb kolozsvári pap, majd nagyenyedi theol. tanár, végre vizaknai ref. papnak. Maga is papnak készült s készülését a jénai és berlini egyetemeken fejezte be; de egy hirtelen pályázat annyira kedvét vette, hogy lemondott a papi pályáról s más uton szolgálta a közügyet hiven és buzgón haláláig. Neje Kiss Zsuzsa, Károly nevű egyetlen gyermeke, még két élő nővére és kiterjedtebb rokonság gyászolja. Béke poraira, áldás emlékére!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2592—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes aaihoz és a kollégiumok és theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A Protestáns Lap megelőző számában 2425. sz. alatt kiadott körlevelünk kiegészítéséül a Boeckay István képe megrendelése céljából gyűjtőleveket küldöttünk szét egyházmegyénk és kollégiumonk, a melyeknek a lelkészekhez szétküldését s buzgó körözését melegen ajánljuk.

A gyűjtőleveket, ha üresen maradnának is, visszaküldendő, legkésőbb szept. 1-ig.

Kolozsvárt, 1905. június 3.

Dr. Bartók
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 581—1905.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztett szászrégeni papi állomásra.

Dijlevél szerinti papi javadalom: 3 szoba, konyha és kamarából álló tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 238 ööl kerttel, 16 h. 665 ööl szántó, 5 h. 1152 ööl rét, összesen 86 kor. 10 f. értékben. Készpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 73 kor. 60 f. Kepejövdelem 916 kor. Stóla átlaga 31 kor. 60 f. Összesen 1107 kor. 30 f. Engedélyezett kiadás 53 kor. 68 f. Kongrua 546 kor. 38 f. Együtt 1600 kor.

Kötelességek a törvényben vannak előírva.

Pályázati határidő 1905. június 30.

Minősítvényvel és a pályázati hirdetés után keltezett — szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt — folyamodványok Csekme Ferencz espereshez küldendő Gernyeszegre, Marostordamegye.

Kolozsvárt, 1905. június 2.

Dr. Bartók György
püspök.

563—1905. sz.

ÉRTESÍTÉS.

Hivatkozással a hivataloslap 20—1905. számában megjelent hasonszámú körlevélre, értesítjük a görgényi egyházmegyei lelkesi hivatalokat, hogy egyházmegyei tanácsunk — ugys mint tanügyi-bizottság — az eddigi egyházmegyei statisztikai ivet (táblás kimutatás) beszüntette s ezután csakis a 2617—1904. jg. tanácsi sz. a. elrendelt (lásd hiv. lap 57—1904. sz.) iskolai statisztikai lapok küldendő be, mint a melyek — minden szükséges adatot magukban foglalván — a mi nyomtatványunkat feleslegessé tették.

Gernyeszeg, 1905. június 2.

Csekme Ferencz,
esperes elnök.

Kovács István,
tanügyi előadó.

Sz. 505—1905.

MEGHIVÓ.

Kézdí egyházmegyénk rendes közgyűlését van szerencsém f. hó 22-én (csütörtökön) d. e. 9 órára, Alsócsernátonban az iskola termébe összehívni.

Tárgy: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az előző gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. Az ujonnan választott bírák felesketése. 5. A közgyűlésen meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek felolvasása. 6. Indítványok, interpellációk írásban beadása. 7. Esperes jelentése a f. évi egyháztanulmányokról. 8. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács időközi működéséről. 9. Számvevői, pénztárnoki és bizottsági jelentések. 10. Leiratok, kérelmek, beadványok tárgyalása.

Megjegyzés: d. e. 11 órakor istentisztelet, melyre közgyűlésünk tagjai testületileg vonulnak a tanácskozási teremből a templomba.

Alsócsernátonban, 1905. június 2.

Bodor Géza, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Protestáns egyetem.

A tiszántuli egyházkerület közgyűlése csak most lefolyt ülésében újra foglalkozott a Debreczenben felállítandó protestáns egyetem kérdésével. Nem kívánunk kiterjeszkedni ez alkalommal a közgyűlés idevonatkozó részének lefolyására, melynek megvitatása oly nagy részt kért magának a Debr. Prot. Lap ez idei 25. számában. Különösen nem fessegetjük azt, hogy melyik pártnak van igaza, főleg a gyakorlatiasság szempontjából: annak-e, a melyik 4 új bölcsészeti kari tanszéknek az őszön való betöltésével már most megkezdetni akarta a „csonka“ bölcsészeti kar működését, vagy annak, a mely az elhamarkodástól való félelemből, a dolog alaposabb előkészítését tartva szükségesnek, többségével elodázta a kérdést? Az esetleg fenforgott személyi motivumok és pártérdekek befolyására pedig, a melyekre a lapban dr. Ferenczy Gyula utal, kiterjeszkedni sem tartjuk érdemesnek; nemcsak azért, mivel azokkal ismerősök nem vagyunk, hanem főleg azért, mert ily nagy dolgoknál — meggyőződésünk szerint — a személyi és párttaktikai momentumok csak alárendelt szerepet játszhatnak. Lehetlen, hogy nem a legnemezebb szándék vezette volna a küzdő pártok mindenikét s ha az alaposabb előkészületet követelők irányzata győzött: azon mi csak örvendeni tudunk — *magának az ügynek érdekében,*

Mi, erdélyiek nagyon sokat tudnánk beszélni arról, hogy mennyi baj és gyötrelem forrása az, ha különben hatalmas koncepcióju alkotások biztos fundamentum hijján csináltatnak meg; hogy a ki mindig csak az eszményt nézi s a földet, melyen járnia kell nem tekinti: az megbotlik, sőt könnyen el is bukik. Ezekről a debreczeni prot. egyetem tervével kapcsolatban talán máskor.

Most csak azzal kívánunk foglalkozni, a mi a ker. gyűlés idevonatkozó pozitív lépése: *s ez az Orsz. Ref. Zsinathoz való felterjesztés.* Ennek sem foglalkozunk most azzal a részé-

vel, a mely a normál-költségvetési tervezetet tárgyalja s arra is csak felhívjuk a figyelmet, hogy mily visszás dolog lett volna már most tanárokat választani egy oly intézethez, melynek szervezete, az egyetemes egyházhoz és kerületekhez való viszonya még csak ezután vár szabályozásra. Csak az első, elvi részével foglalkozunk, a mely egy prot. egyetem vagy legalább is *tanárképző intézet* felállításának elvi jelentőségét s gyakorlati *égető szükségességét* bizonyítja. Tanárkérdés, s így felette aktuális épen egyházunk szempontjából.

Örömmel mondhatjuk, hogy e tekintetben a „*Felterjesztés*“ álláspontjával teljesen egyetértünk. Egyet azzal is, a miként a magyarság és magyar protestánsizmus érdeke szempontjából argumentál; egyet azzal is, amit főleg Franciaország példájára való hivatkozással sürget, hogy „kulturális góczponttá kell tenni minden várost vagy akár csak középiskolát is, melynél vagy már csak a múltban is magasabb tudományos élet mutatkozott, vagy a jelen fejlődés során az ezután való igény jelentkezett, gyors egymásutánban bölcsészeti tanszékekkel el kell látni, megerősíteni és fokozatosan tovább fejleszteni.“

De legeslegfőképen egyetértünk azzal az indokolással, a mely épen egyházi érdekeink köréből vétetik. *Nagyszámú középiskoláink, régi hires kollégiumaink — mondja — „daczára az állami segély folytán anyagilag szépen fejlődő és biztosított helyzetnek, mind sorvadoznak, másfelé gravitálnak és magyar kálvinista szellemük vészendőben van!“* „*A kálvinista tanári típus, a kálvinista szellem intézeteinkből ma-holnap kivész és a nemzetre is értékes eredeti helyett, iskoláink az állami iskolák puszta másolataivá válnak. Napról-napra érezzük, hogy mint romlik e miatt autonomiánk létfeltétele*

mert hogyan képzelhetni olyan autonómiát, a mely alkalmazottjait, tisztviselőit a mások kezéből veszi?“ (Hát még ott, hol mint minálunk erdélyieknél, nemcsak az alkalmazottakat és tisztviselőket, hanem ügyeink intézésére és irányítására hivatott ker. közgyűlés tagjainak

egy tekintélyes részét is (35—40 államilag kinevezett tanár) más kezéből vesszük?!)

E sorokat nem valami „obscurus pap“ írja, hanem oly kiváló *ref. tanár*, mint *dr. Ferenczy Gyula*, elfogadván aláírják, oly kiváló *ref. tanárok*, mint *dr. Bartha Béla* és *dr. Ozory István*, magáévá teszi a tiszántúli egész egyházkerület. „Kollégiumaink sorvadoznak, másfelé gravitálnak, kálvinista szellemük veszendőben, az államilag képzett és kinevezett tanárok miatt autonomiánk létfeltétele napról-napra romlik“ ha mi írjuk, mondjuk ezeket, vagy ha oly reformokat hangoztatunk, támogatunk, melyek e nagy bajokat orvosolni vannak hivatva, kész az anathema, röpköd a jelszó: „üldözik a független véleményt nyilvánítani merő tanárságot“, „elnyomják az egyházban a világi elemet“, „készül a papuralom!“

Nős uraim, emeljük magasabbra szemünket! A bajt, hogy kollégiumaink — a tanári fizetések emelése daczára — sorvadoznak, hogy kálvinista szellemük veszendőben, hogy a tanárok többsége másfelé gravitál: egyházi életünk egész terén, Kassától Sepsiszentgyörgyig, Pápától Máramarosszigetig érzik s ahol a sugarak összefutnak: Debreczenben erőteljes kifejezést is adnak neki az elfogulatlan *ref. tanárok*. A zsinati határozatoknak is itt van sokak által felismerni nem akart mélyebb rugója. Nem némely emberek üldözéséről, hanem az egyház önvédelmi harcáról, sánczai megerősítéséről van itt szó! Ezt kell belátni és mindjárt lelohad az indokolatlan érzékenykedés. Egyetemes egyházunk tanügy politikája régen nélkülözi az öntudatos, az egyház magasabb céljai által vezetett irányítást. Középiszkoláink felszívták minden erőnket. Akadémiáink és népiskoláink elsorvadtak mellettük. Marosvásárhely, Kolozsvár, Nagyenyed lehányatlottak egy-egy gimnáziummá, Debreczenben már 3 akadémiai tanszéket szivott fel a gimnázium, Sárospatakon fegyelmi keresetekig vitt már a „másfelé gravitálás“ s minálunk „forradalmi lépéssel“ fenyegetett az az alapfelfogás, hogy a kollégiumok oly önálló institúciók, a melyek felett az egyháznak csak felügyeleti joga van. Itt, itt a baj! Ezen akar segíteni a debreczeni egyetem-törekvés, bár a tanárképző sürgős felállításával. Ezért oly simpátikus ez a törekvés mindenfelé. Ezért kell azt támogatnia minden egyházát szerető embernek, mert mély *ref. vallásosságú tanári nemzedék* nélkül veszendőben vannak annyi áldozattal fentartott középiszkoláink!

Egyelőre azonban, míg ezen gyökeresen segíthetne a debreczeni tanárképző felállítása, sőt még a mellett is arra kell törekednünk, hogy felekezeti iskoláinknál alkalmazott tanáraink teológiát is végzett emberek legyenek s viszont jobb papi állomásainkra alkalmazott papjaink tanári oklevéllel is birjanak. Ez irányban nagyobb mértékben ki kell használnunk

a kolozsvári theol. fakultás és a budapesti theol. azon helyzetét, hogy egyetemi városban fekszenek.

Hogyan?! Erről talán máskor, vagy mi, vagy más.

Nagy Károly.

A püspöki jelentésből.

Anyagi erőgyűjtés.

(Folytatás.)

Bukaresti egyházmegyénk területéről visszatérek erdélyi egyházkerületünk többi egyházmegyéjébe, számba venni a szorgalmas munkát, az áldozatkészséget, melyet egyes egyházközségeink és hiveink az anyagi erőgyűjtés terén kifejtettek.

1. Igaz lelki örömmel kell megállapítanom, hogy — hála érte a hivesek buzgóságának — ebben a mezőben erdélyi anyaszentegyházunknak a letűnt 1904-ik esztendőben szép aratása volt; jelesen az összesített és a jelentésemhez csatolt kimutatásba foglalt eredményt tekintve és kerekszámba adva: a) a mult évi alapítványok összege volt 150,000 kor., b) kegyadományok összege volt 90,000 kor., c) szorgalmi jövedelmek összege volt 50,000 kor., összesen 290,000 kor.

Tehát az 1904-ik évi kerületi közgyűlésen már bejelentett 28,200 kor. alapítványi összeget is ide számítva, háromszázezeren túl megy az az összeg, melyet szegény hiveink vallásos buzgósága, szorgalma és egyesek nemes áldozatkészsége a mult esztendő, illetőleg az 1903. évi november havában tartott kerületi közgyűlés óta vallásunk oltárára összehordott. Mindezt az Ur házának szerelme és a Krisztus hiveinek élő hite mivelte. Áldott az Ur neve, hogy nem hagyta magát közöttünk tanubizonyosság nélkül, hanem a gyengékben megdicsőítette a maga erejét.

2. Alapítványaival legelől áll az erdővidéki egyházmegye, ahol a nagybacsoni közbirtokosság 46,044 kor. 76 fillért adott az egyházközségnek. Ezt követi a gyulafehérvári egyházmegye, ahol egyházkerületünk egyik buzgó és áldozatkészségben eddig is legelőljáró tagja halála esetére összes vagyona általános örökösévé a szászsebesi csak most alakult egyházközséget tette. Ezután mintegy 25 ezer kor. értékhez nyílt kilátása a szászsebesi egyházközségnek, a melynek 25 ezer kor. költséggel megépült templomát a mult évi június 19-én szenteltem fel, a mely alkalommal — hálás köszönettel ismerem el e helyen is — hogy ugy a városi hatóság, valamint a görög kel. egyház és az ágostai vallásu, de németajku testvérfelekezeti részéről is a legszívélyesebb fogadtatásban részesültünk mindannyian, akik az ünnepen részt vettünk. Ennek a még meg sem született egyházközségnek a Szakács-féle 20 koronás alapítvánnyal együtt immár 45 ezer kor. tőke fog állani rendelkezésére, az idén *Benedek Károly* alvinczi lelkész aa. buzgólkodása folytán, ki ezen e községünk körül elévülhetetlen érdemeket szerzett, a papi lakás építése is befejezést nyer, mintegy 10 ezer kor. költséggel. A szászsebesi egyház már várja az új lelkipásztort, hogy magyar nyelven hirdesse az igét azon helyen, a hol szinte öt évszázag óta az Ur szolgájának ajakán csak most csendült meg a magyar szó. Mezőörményesi új egyházközségünkben szintén meg van az alap a papilakás építésére, amennyiben ugy Szászsebes, mint Mezőörményes részére a domestikából évi 800—800 kor. tőkesegélyt nyertünk. Ezenkívül még hatvanat meghaladó egyházközség várja az anyásítást, a mire a politikai viszonyok kedvező ala-

kulása mellett van is kilátásunk. A jelenlegi kultusz-miniszter hajlandó volt tárgyalásokba bocsátkozni s remélhetőleg a jövődöbéli sem zárkózik el.

Az alapítványok nagyságát tekintve, harmadik sorban a kolozsvári egyházmegye következik. Dózsa Kálmán csikszeredai törv. bíró, aki a múlt évben Csikszeredában elhalálozott, de Kolozsvárnak lévén szülötte, itt temettetett el, összes ingatlan vagyona örökösévé kolozsvári e. községünket tette, ezer koronát hagyván a csikszeredai templom építésére is. Az örökség értéke legalább is 25 ezer kor. Ehhez járul még gróf Kuun Sarolta 1000 K-ás alapítványa a kiseskülli e. község részére. Meg kell említenem a küüllői e. megyét is, ahol az alapítványok összege 1904-ben 12,000 kor. volt. Itt gr. Bethlen Árpád a bonyhai e. községnek évi 200 kor. járadékot biztosított, amely 4%-os 5000 kor. tőkének felel meg. Wesselényi Margit, br. Rottenthal Henrikné a szőkefalvi e. községben iskolai célra egy 6000 korona értékű belső telket adott.

Kollegiumaink közül a kolozsvári 3430, a székyudvarhelyi 3300, a nagyenyedi 1000, a sepsiszentgyörgyi 4000, a marosvásárhelyi 1000 kor. alapítvánnyal erősödött.

A szeretetház 1210 kor. alapítvánnyal erősödött.

3. Nemcsak a kegyadományok gyűjtésében és a szorgalmi jövedelmek előállításában fejtettek ki hiveink élénk tevékenységet, de az építkezésekben is dicsőre méltó szorgalommal serénykedtek. Meg kell említenem, hogy a lelkészek közül is többen segítettek kegyadományokkal szegény egyházközségeiket. Legelől közöttük Bodor Géza alsócsernátoni pap és kézdii esperes, ki 1000 koronát meghaladó összeggel segítette buzgó hiveit az egyházi építkezésekben. A jó pásztort követi a nyáj.

Egész egyházkerületünkben a múlt év folyamán az építkező egyházközségek templom, iskola, lelkészi és kántori lak építésére a következő összegeket fordították:

a) templom építésre 117,596 kor., b) iskola építésre 142,341 kor., c) papi és kántori lak építésre 76,872 kor., d) vegyes építésre 58,607 kor., összesen 394,426 kor.

Ezen építkezések közé van feljegyezve a bukaresti leányiskola építése is, összesen 105,000 korona értékkel. Hálás köszönettel kell megemlékezni a gyalári templomépítésre adott 200 korona felségsegélyről, valamint az Erdélyi magyar közművelődési egyesületről, mely a letűnt évben is 3575 kor. összeggel segítette egyházkerületünknek nemzetiségi vidéken fekvő szegény iskoláit.

Itt kell a hála és kegyelet adóját lerónom ama nagy alapítóval, Erdély vezérférfiával, gróf Mikó Imrével szemben, ki alkotmányos életének kezdetén mint miniszter szolgált a nemzeti ügyet és ezen idő alatt élvezett miniszteri fizetését a sepsiszentgyörgyi kollegium megépítésére áldozatul vitte. A Mikó-kollegium ez év szeptemberében üli meg a nagy alapító születésének 100-ik éviördulóját. Mi ezt az alkalmat ragadjuk meg s egész egyházkerületünk nevében hálával és kegyelettel gyujtsuk meg az emlékezet szövétnékét, áldván az élet urát, hogy őt nemzetünknek és egyházunknak adta vala. A nemes példából merítsünk erőt és békességet, hasonló önzetlen odaadással szolgálni a közöt.

4. Gyülekezeteink egy része szép haladást mutat ugy a lelkiek, mint az anyagiak terén, de jelentékeny azon eházközségeink száma, amelyekben a nagy szegénység szegi szárnyát minden nemesebb törekvésnek, a mi annyival leverőbb, mert a még mindig érezhető anyagi bajok miatt maga az egyházkerület sem mehet ezen szerénységgel küzködő egyházközségeknek hatékonyabb segítségére. Hétszáz ezer koronánál nagyobb összeget adott ki egyházkerületünk

az elmúlt időben egyes egyházközségeknek kölcsön, templomok, iskolák és paplakok építésére s evvel építési alapját egyházkerületünk az utolsó fillérig kimerítette. Csakhogy a milyen szorgalmatosak voltak egyházközségeink a kölcsön felvételében és a kerület maga amily serény a kölcsön kiadásában, épen oly késedelmeskedő és halogató mind a kettő a befizetésben és felhajtásban. És a befolyt tőkerészek és kamatok is a restitúció mellőzésével az egyházkerületünk más szükségének fedezésére fordítottak. Az Ig-tanácsnak sürgős feladata ezen egyházi kölcsönök rendezése.

Amiből kerületünk is gondos takarékoság által immár eljutott oda, hogy az 1904. évi számadását deficit nélkül zárhatta le, ami arra mutat, hogy az új kerékvágáson haladva, elérhetjük, bár nem hamar, a célt, egyházkerületünk anyagi ügyeinek konszolidációját. A számvevői költségvetés ugyan ismét deficitet tüntet fel az 1906-ik évre, de a költségvetés realitása felől jogos kételyeim vannak, mert jövedelmeink fokozottabb mértékben emelkedtek 1900. óta, mint a hogy kiadásaink növekedtek.

Hiveink és épen falusi gyülekezetünk nagy része immár roskadozik az egyházi adóteher súlya alatt. Egyházi közigazgatásunk szükségleteire, kivált az esperesek és egyházmegyei hivatalosok részére nem vagyunk képesek oly összeget fordítani, a mennyit a jó közigazgatás érdeke megkövetel. Espereseink és jegyzőink fizetése — a többiekől nem is szólva — még a saját kész kiadásuk fedezésére sem elég. Lelkészeink fizetését jóval meghaladja a körjegyzők jegyzők évi jövedelme s ha a pásztorbot kezükből kiesik, koldusmankóra lesznek kénytelenek támaszkodni s tengetni életüket a nyomorban. Iskoláinkat áldozatok árán is kénytelenek vagyunk oda adni az államnak, csakhogy nemzetiségi vidékeken elszórt hiveink faji jellegét megőrizzük. Kulturális és humanitárius intézményeink tovább fejlesztésére és újak teremtésére nem áldozhatunk, a míg katolikus testvéreink püspöki vagy állami dotációk élvezetében, család nélkül, gondtalanul szentelhetik magukat a vezetésükre bizott egyházak anyagi és szellemi építésének munkájára, addig nálunk a szükség és nélkülözés egyházi életünk minden viszonyában kísérti a lelkeket s megköti a tette vágyó erőket.

A református és evangélikus egyházak e célból kiküldött vegyes bizottsága számba vette az egyház által saját erején nem fődözhető hiányokat, s az államtól kérte az 1848 évi XX. t.-cz. alapján ezeknek állami dotáció útján leendő fedezetét. A vegyes bizottság véleménye szerint: állami dotáció adandó a reformátusoknak.

a) a hivek egyházi adócsökkentésére 1.400.000 kor., b) egyházi közigazgatási költségekre 483.000 kor., c) lelkészi fizetések korpótlékára 1.133.100 kor., d) lelkészi nyugdíjintézetre 400.000 kor., e) vallás-tanításra 150.000 kor., f) kultralis és humanitarius célokra 400.000 kor., összesen 3.966.100 kor.

A mint a „Véleményben“ is látható, szükségleteink közt legelsőnek a hivek egyházi adójának csökkentése volt kijelölve. Volt is reményünk, hogy e pontnál rövid idő alatt célt érünk. De a politikai élet gyorsan bekövetkezett alakulása reményeink elé gátakat emelt. Egyházunk három évszázon keresztül vérzett, hogy saját magát emésztve, védje a nemzetet. Erőinket ezután is a nemzeti élet ápolására akarjuk felszentelni. Nem életünk tengetésére szolgáló alamizsnát kérünk, hanem követeljük, hogy az állam nyujtson lehetőséget nekünk, hogy a magyar nemzeti állam létérdekeit tovább is szolgálhassuk. Élethalál harcot vivunk a nemzetiségi területeken. Erdély magyarságát nem a magyar állam védte meg az évszázak pusztításai közt, hanem egyedüli erőssége a fejedelmi korszak aláhanyatlása óta, a magyar reior-

mátus egyház vala. A kiket az élet a nemzet vezetésére hívott, lássák be, hogy a magyar állam életében a történet logikája minő helyet jelölt ki a magyar protestánsok számára, mi pedig megalkuvás nélkül követeljük azt, a mihez a múlt és a jelen kétségbe nem vonható jogot ad nekünk. Különben ránk esik a próféta vádja: „az őrállók vakok; olyanok mint a néma ebek, szunnyadozók és vesztegfeküvők.“ (Ézs. 56. 10.)

(Vége következik.)

Közgyűlés után.

(Szemlélődések.)

III.

(Folyt. és vége.)

A közgyűlés a harmadik nap megszavazta az enyedi tanároknak a 2600 kor. alapfizetést és öt ízben 600—600 kor. ötödévi pótlékot. E szerint az enyedi tanár 5600 kor. azaz 2800 frttal mehet nyugdíjba 30 évi szolgálat után. Megszavazta a közgyűlés, mondom, mert az érdekeltek, akarom mondani a hivatottak, kimutatták, hogy a kollegium anyagi ereje megengedi.

Rút irigység helyett őszinte öröm és büszkeség kell hogy eltöltse minden jó erdélyi kálvinista ember lelkét, ezt hallva vagy olvasva, mert hiszen miről tanuskodik ez? Arról, hogy még sem vagyunk mi, erdélyi kálvinista egyház, olyan szegények. Ha kell — és különösen, ha kérik, — tudunk mi gavallérok lenni.

Es ha olvassuk és halljuk — s elfacsarodik a szivünk olvasásán és hallásán — egy 37 év óta szolgáló geniális eszü és ragyogó tollu „kongruás kálvinista pap kacagását“, hogy falujától kilencz kilométer távolságban tartott 36 óráért 40, mondd Negyven koronákat utalt ki neki a magas miniszterium 108 kor. tiszta kész kiadásával szemben; ha olvassuk és halljuk, hogy a kolozsvári theologiai fakultásnak 20 ezer koronán felül van a deficitje; hogy a pénzügyminiszter az építési államsegély után a tanári nyugdíj intézetbe fizetendő 3% nem fizetése miatt lefoglalta a kolozsvári kollegium jövedelmeit, ha halljuk, hogy a kolozsvári theologia és gimnázium tanárai a Kolozsvárt uralkodó hallatlan drágaság daczára semmi fizetésemelést vagy drágasági pótlékot nem kaptak — az igaz nem is kértek sehonnan — holott állami, megyei, városi tisztviselők mind megkapták már; ha olvassuk, — hogy Erdélyen kívül is menjünk — hogy a debreczeni jogakadémiai tanárok sorra elpályáznak az állami jogakadémiákhoz és hogy a tiszántuli egyházkerület a napokban kimondotta, hogy miután nem látja eléggé biztosítottak, egyelőre elhalasztja a bölcsészeti fakult. megnyitását Debreczenben, — mondom ha ezeket olvassuk és halljuk, — s elfacsarodik a szivünk szegénységünkön, másfelől jóleső érzéssel pihen meg szemünk szegénységünk sivár, kietlen pusztáján végig tekintve, az enyedi kollegium gazdagságának kies oázisán. Hiszem, hogy most már meg vannak az enyediék elégedve. Ha van valami, a mi még fájhat nekik s fáj is bizonyosan, az, hogy az egyház szűkmarku velük szemben, nem méltányolja őket, hogy elnyomja, ősi öröklött jogaiktól megfosztja és keserü könnyhullatások között kell hogy egyék 5600 kor. jövedelemből kenyerüket. Hja! ilyen lelketlen ez a mi kálvinista egyházunk!

Igaz, hogy egy gyenge, erőtlén hang felszólalt, hogy még sem egészen lenéig tejfel az a gazdagság, de hát ki hallgatna reá, hiszen annak a gyenge hangnak a tulajdonosa csak a kollegiumnak egy pár évtizeden át működő s most lemondott főgondnoka s a politika sugalta azokat a gyenge hangokat is.

Most csak egyre vagyunk kíváncsiak. A kollegium tanárai *áldozatot hozva* (maguknak) lemondottak a személyi pótlék jellegű honoráriumokról s díjtalanul vállalkoztak a külön munkaterhek: igazgatás, gazdasági felügyelet, könyvtárnokság, stb. hordozására. De mi lesz, tisztelettel és alázattal kérjük, ha senki sem fog vállalkozni e terhek egyikének vagy másikának vagy az összesnek a hordozására? Hallom, mondják: hát a nemes ambíció az idealizmus? De hátha senki sem érez maga ambíciót, mindenik azt fogja várni, hogy a másik érezzen. A mennyire ismerjük a meleg, benső kollegiálitást a tanárok között, még az is megtörténhetik, hogy csupa kollegiálitásból olyant választanak meg, a kinek épen semmi kedve e megbízásra, de a kényszer hatása alatt meg kell hajolnia a megtisztelő bizalom előtt: hogy fogja az majd végezni rákényszerített teendőit? Lehet, hogy ezzel a tanári karral nem fog megtörténni ez, de ki felel a jövőndő tanárkaráért. És tekintve azt a mohóságot, a mivel a kollegium az alapok sérthetlenségét védelmezi s a mivel az összes testvérintézeteket megelőzve igyekszik a fizetéseket rendezni, tekintve továbbá a mohóságot az ellátási kedvezmények leszállítására, Isten tudja, de van némi joga a kételkedésnek ehez az ide szükséges idealizmushoz. De hát ez — mondom — ne aggasszon minket, nekünk csak az öröm és a meglegedés a kötelességünk a közgyűlés határozata felett, hogy „főiskolánk“ jogos igényei nyertek kielégítést.

A szászvárosi felebbezőknek is „igazat“ adott a közgyűlés. Hiába győzött meg a dr. Kádár János szigoruan tárgyilagos czikke az Erd. Prot. Lapban, hogy a szászvárosiaknak nincs „igaza“, hiába a törekvés a közgyűlésen, hogy fellebbentse a fátyolt, a mely megett láthatókká lettek a rugók, a melyek az „igazság“ keresőiben működtek; talán az igazat keresők védekezésének tervszerűsége, talán az ellenkező nézet túléles, túlszinte s nem egész diplomatikus hangja, talán a közöny, a mivel a közgyűlés tagjainak egy része az egész ügyet kísérte vagy az a hallgatólagos megállapodás, hogy az igazgatótanács minden javaslatát le kell szavazni, elég az hozzá, hogy a szászvárosi felebbezőknek igazat adott a közgyűlés. Roma locuta s nekünk kötelességünk e határozatban megnyugodni.

Hogy azonban ez a határozat s az egész harc az „igazságért“ milyen nyomokat hagyott a lelkekben, arról már szabad szólni. Az én lelkemben pedig fáj, szomorú emlékeket hagyott. Mert ebből a — mondhatni — késhegyig vivot harczból megtépve került ki a szászvárosi fiatal pap, a kinek betegségét, a mit az önzetlen, buzgó munkában szerzett, kiméltlen kegyetlenséggel használták ki; megtépve került ki az igazgató-tanács, amelynek magasabb elvi szempontból való ítélkezését egyszerűen eldobta a közgyűlés, de leginkább megtépve került ki maga az igazság. Itt is nyilvánvaló lett az, hogy egyházkerületünknek van anyagi ereje bőven, hogy püspöki fizetéshez hasonló fizetést adjon egy olyan állás betöltőjének, a kinek másodmagával 922 hívő lelki életéről kell gondoskodnia, míg pl. a kolozsvári három pap 2400—2400 kor. fizetést kap 16.400 lélek gondozásáért.

Abban azonban igazat kell adnunk az igazságot keresőknek, hogy a szászvárosi pap a hibás a zavarokért, mert ha ő ingyen nem végzi az egyház iránti szeretetből és buzgóságból a másik pap teendőit is éveken keresztül s ha rajta van egész erejéből, hogy beállitassék a másdik pap, akkor nem emésztí magát és nem juttatja oda magát, egészségét, a hol van s másodmagával, egyetértőleg működve, erős kézzel rendet tud csinálni az egyházközségben, a mire ott nagyon is szükség van, a mint ez a harc megmutatta.

Felhozok még itt egy erre a harcra igen-igen jellemző momentumot. Az igazat keresők vezére abban a röpiratban, a mit igazuk megvédésére kiadtak, azt hangoztatja untalan, hogy őket ebben a harcban az a törekvés vezette, hogy ne engedjék az I. pap tekintélyének alább szállítását. (Lásd a 12. lapon!) Nagyon szép, nagyon helyes, tisztelt közvélemény és reakció, védelmezni is kell a papok tekintélyét és féltékenyen kell őrködni egy még be nem töltött papi állás tekintélye fölött; egy betöltött és derekasan betöltött papi állás azonban magyarán „sifli“, az azt betöltő papi palástját meghurczolni az önérdekhajhászás és kötelességmulasztás saráiban nemes, dicséretet érdemlő, az egyház érdekét szolgáló buzgalom.

Hanem erről elég ennyi. Talán akad majd egy második Baksay Sándor, a kinek ez a dolog nagyon hálás anyagot fog adni egy új Gyalogösvényekhez.

Még jegyeztem fel magamnak egy és más dolgot, a miről írhatnék, azonban a főbbekre elmondottam megfigyeléseimet, benyomásaimat; meg azután azt látom, hogy Pásztor és a közgyűlés tudósítója megtették az enyéimkel lényegében azonos megjegyzéseiket s nem akarok immár üres szalmát csépelni. Legfőképpen pedig befejezem reflexiómat azért, mert csak fájó, keserű emlékeket kell felidézni magamban is, másokban is. Azért, ime, pontot teszek cikksorozatom végére s kirázom a tintát tollamból azzal az óhajással, vajha a jövő közgyűlés után megnyugtatóbbak, derűsebbek lehetnének szemléldéseim.

*

Utóirat. Multkori cikkemet a szerkesztő azzal a megjegyzéssel adta ki, hogy „a nyilvánosság nem korlátozandó, sőt megbecsülendő.“ Hát jó, én elfogadom a szerkesztő álláspontját, de azt mondom, hogy akkor *becsüljük meg aztán a nyilvánosságot* és különösen *becsüljük meg magunkat a nyilvánosság előtt.*

Közgyűlési tag.

Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat. Az egyetemes konvent megbízásából készítette *Novák Lajos* sárospataki theologiai tanár.

1. §. A magyarországi református keresztyén egyház gyülekezetei számára a János szerint való evangyéliom IV. részének 24. verse, az apostoli kor példája és hazai egyházuk eddig követett gyakorlata alapján a következő istentiszteleti rendtartás állapítatik meg.

2. §. Ez a rendtartás az országos egyház valamennyi gyülekezetére nézve egyiránt kötelező s csak színtal által módosítható.

Első fejezet.

Rendes istentiszteletek.

3. §. A rendes istentiszteletek helye a templom; idejét a presbiterium a helyi körülmények figyelembe vételével, de mindenesetre úgy állapítja meg, hogy vasárnapokon és ünnepeken mind a délelőtti, mind a délutáni, — hétköznapokon legalább a reggeli istentisztelet mindenütt megtartassék.

Első czim.

Vasárnapi és ünnepi istentiszteletek.

4. §. Ily istentiszteletek tartandók a közönséges vasárnapokon és a mi ünnepeinken, u. m. új év első vasárnapján, nagypénteken, husvét első- és másodnapján, áldozócsütörtökön, pünköst első- és másodnapján, a reformáció emlékére szentelt vasárnapon, karácsony első- és másodnapján.

5. §. A vasárnapi és ünnepi istentiszteletek rendje ez:

I. Délelőtt:

Beharengozás után, míg a gyülekezet a templomba bésereglük, gyülekező ének, a szükséghez képest. Ezután:

1. L.¹ Fohász az urasztalánál (k.²) Ján. IV: 24.
2. Gy.³ Fennálló ének, — invokáció — egy vers (k.).

3. L. Bőjtölés és gyonás, könyörgésben az urasztalánál (k.). Vezérgondolatai: a bűnösség megvallása, a magábaszállás, vágy isten kegyelmének megnyeréseért. tehát az a sarkalatos és specifikus prot. hitétel, hogy „megigazulunk ingyen Isten kegyelméből a Jézus Krisztusban lett váltság által.“ Róm III: 24.

4. Gy. Főének, a L. által kijelölve: 2—4. vers.

5. L. Magasztalás, imádságban a szószéken (sz.⁴)

6. Gy. Ének: 1. v. Lehet karének is.

7. L. Isten igéjének hirdetése. (Egyházi beszéd. sz.)

8. Gy. Ének: 1. v. Lehet karének is.

8. L. Hálaadás imádságban. (sz.)

10. Gy. Ének: 1. v.

11. L. apostoli intelem (Róm. XII. 1—2. k.), könyörgés⁵ (k.), Miatyánk (k.).

12. L. Pásztori vagy papi áldás (k.).

13. L. Adakozásra való felhívás (Rom. XII. 13. Luk. VI. 38.), hirdetés.

14. Gy. Éneklés.

II. Délután.

1—6-ig, úgy mint délelőtt.

7. Ünnepeken egyházi beszéd, vasárnapokon biblia- vagy kátémagyarázat, ez az utóbbi úgy, hogy az alapul szolgáló bibliai szövegek magyarázandók a mi hitvallásaink szellemében. 8—10-ig úgy, mint délelőtt. 11. Apostoli intelem, Miatyánk. 12—14-ig úgy, mint a délelőtt.

6. §. Ha a vasárnapi vagy ünnepi istentisztelet nem lelkészminőségű egyén (tanító, ünnepi követ) végzi: akkor az urasztali szolgálat elmarad s az istentisztelet rendje akár délelőtt akár délután ez: 1. Fennálló ének 2. Fő ének 3. Imádság a szószéken. 4. Ének 5. Egyházi beszéd. 6. Ének 7. Hálaadás és Miatyánk, délután esetleg csak Miatyánk. 8. Áldás. 9. Hirdetés. 10. Ének.

7. §. Ha az istentiszteleten nem lelkészminőségű egyén prédikál, de a lelkész ott van: az urasztalához kiszabott liturgiai cselekményeket multhatatlanul végezze el.

8. §. Ha az egyházközségben két vagy több lelkészminőségű egyén szolgál, vagy ha valamely ünnepélyes egyházi cselekmény alkalmával az istentiszteleten két vagy több lelkész van jelen: akkor az istentiszteletet két lelkész is végezheti, úgy, hogy az egyik az urasztali, a másik a szószéki szolgálatot teljesíti.

Ennek megállapítása egylelkészű egyházközségben a lelkészt, két vagy többlelkészű egyházközségben a lelkészeket illeti.

Második czim.

Hétköznapi istentiszteletek.

9. §. A hétköznapi istentiszteletek rendje ez:

I. Délelőtt:

1. Fohász az urasztalánál (k.). 2. Fennálló ének: 1. v. 3. Fő ének: 2—4. v. 4. Imádság. (sz.) Miatyánk, a szószéken. 5. Ének: 1. v. 6. Megáldás, esetleg hirdetés, az urasztalánál. 7. Ének.

¹ L. = lelkész, liturgus. — ² k. = kötött. — ³ Gy. = gyülekezet. — ⁴ sz. = szabad.

⁵ Ez a könyörgés urvacsoaraosztáskor, konfirmációkor elmarad.

II. Délután:

Ugy mint délelőtt.

10. §. Ha az istentiszteletet nem lelkészminőségű egyén végzi: akkor az 1. sz. elmarad és a 6. sz. is a szószéken megy végbe.

11. §. Hétköznapi bibliamagyarázat alkalmával a rend ez: 1—3-ig, mint rendszeren. 4. Imádság a szószéken. 5. Ének: 1. v. 6. Bibliamagyarázat. 7. Miatyánk. 8. Ének 1. v. 9. Megáldás, esetleg hirdetés az urasztalánál. 10. Ének.

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

Tájékoztató

a kolozsvári ev. ref. collegium elemi iskolájába, főgymnasiumába s az ezekkel kapcsolatos bennlakásba való felvételtől.

1. *Beiratás.* A felvétel szept. 1., 2., 3-án lesz. Felvétetnek az első elemi osztályba 6—7 éves fiúk, a többi osztályba megfelelő koruak felvételi vizsgálat, vagy az előző osztályról kiállított szabályszerű bizonyítvány alapján. Az I. gymn. osztályba felvehető a 9—12 éves fiúk, ha az elemi iskola 4-ik osztályáról jó bizonyítványt mutatnak be, vagy sikerrel tesznek felvételi vizsgálatot. (A felvételi vizsgálat díja a gymnasiumban 20 kor.) Az I. gymn. osztályba az első napon csak az elemi iskolát itt végzett tanulók s az az ujak közül ev. ref. vallásuak vétetnek fel, ha jó bizonyítványuk van. A felsőbb osztályokba megfelelő életkoru tanulók vehetők fel a megelőző osztályokról szóló jó bizonyítvány alapján. A polgári iskola valamelyik osztályából gymnasiumba átlépni kívánó tanulók felvételi vizsgálatot tesznek a latin nyelvből, magyar nyelvből, esetleg a természetrajzból. A beiratáskor be kell adni a tanuló születési bizonyítványát és himlőoltási, 12 évesnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. Azok a tanulók, kik eddig is ebben a collegiumban tanultak, iskolai bizonyítvány helyett értesítőjüket hozzák magukkal.

2. *Bennlakás.* Az elemi iskola 3. és 4. osztályába s a gymnasiumba felvett egészséges tanulók az intézetben lakást és ételmezt kaphatnak. A lakással fűtés, világítás és takarítás jár; az ételmezés: reggel 3 deciliter tejes kávé, 150 gr. fehér zsemelével, délből 3 tál étel 200 gr. félféher kenyérral, este egy tál étel (hetenként ötször sült) 200 gr. félféher kenyérral. — Az eddig is itt tanulók értesítőjüket, az ujon jövők bizonyítványukat bemutatva levélben, személyesen jelentkezhetnek a bennlakásba július 1-ig. Beköltözéskor mindenki hozzon magával 1 szalmazsákot, 1 párnát, 1 ágyterítőt, 2 alsó lepedőt, 3 paplanlepedőt, 3 párnahaját, ingeket, lábravalókat, harisnyákat zseb-kendőket, hálóingeket, 2 törülközőt, fésűt, kefét, téli és nyári öltözeteket s 1 székot.

3. *Díjak.* A tandíj és lakásdíj fizetése 2 részletben szept. 1—3-án a beiratáskor és február 1—4-én történik az elemi iskolai, illetőleg a gymnasiumi igazgatónál, — az ételmezési díj fizetése a bennlakási felügyelő-tanárnál 4 egyenlő részletben szept. 1—3-án, nov. 1-én, febr. 1-én és április 1-én.

A) *Tandíj az elemi iskolában.* Rendes tandíj I. részlet 16 kor. II. r. 24 kor., fél tandíj I. részlet 8 kor. II. r. 8 kor., kedvezményes tandíj I. részlet 2 kor. II. r. 2 kor.

Főgymnasiumba: Rendes tandíj I. részlet 28 kor. II. r. 20 kor., fél tandíj I. részlet 20 kor. II. r. 12 kor., kedvezményes tandíj I. részlet 6 kor. II. r. 4 kor.

B) *Lakás-díjak. Nagy ágygyal:* Rendes lakásdíj I. részlet 20 kor., II. r. 20 kor., fél lakásdíj I. részlet 14 kor. II. r. 14 kor., kedvezményes lakásdíj I. részlet 8 kor. II. r. 8 kor.

Karikás ágygyal: rendes lakásdíj I. részlet 16 kor. II. r. 16 kor., fél lakásdíj I. részlet 10 kor. II. r. 10 kor., kedvezményes lakásdíj I. részlet 6 kor. II. r. 6 kor. Minden bennlakó fizet 2 koronát egész évre fürdés díjával.

C) *Ételmezési díjak:* 1. Rendes díj egész évre 240 kor. egy részlet 60 kor. 2. Mérsékelt díj egész évre 200 kor. egy részlet 50 kor. 3. Mérsékelt díj egész évre 160 kor. egy részlet 40 kor. 4. fél díj egész évre 120 kor. egy részlet 30 kor.

Betölthető 110 egész díjas, tíz 200 koronás, tíz 160 koronás, tíz 120 koronás, 10 ingyenes hely.

Tandíj- és lakásdíj-kedvezményben részesülhetnek jeles, vagy jó osztályzatu, jó magaviseletű tanulók. Erre vonatkozó kéréseket, — értesítőt, vagy bizonyítványt s szegénységi bizonyítványt mellékelve — a beiratás ideje előtt a coll. igazgatóság fogad el.

Az ételmezésben mérsékelt, féldíjas vagy ingyenes helyre folyamodhatnak olyan szegénysorsu elemi iskolai és gimnasiumi tanulók, kik a megelőző iskolai évet ebben az intézetben végezték jeles vagy jó eredménnyel. A kéréseket a coll. előjáróssághoz címelve a jelentkezéskor kell beadni, mellékelve a megelőző évi értesítőt, szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és a családfő adókönyvét vagy ennek másolatát.

A bennlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni. — Évközben a gyengélkedőket a betegszobában helyezzzük el, az ápolásra szoruló súlyosabb betegeket kórházba küldjük. — Az iskolai év elején az iskola orvosa vizsgálja a bennlakókat.

Befizetett díjakat az intézet nem fizet vissza.

Kolozsvárt, 1905. június.

Az igazgatóság.

Felhívás a Nagyközönséghez!

A Székely Mikó-Kollégium 1905. szeptember 4-én hidvégi gróf Mikó Imre születésnapjának századik évfordulóján emlékünnepet ül és ennek keretében Zabolán azt a hajlékot, melyben született, emléktáblával jelöli meg.

Ki volt hidvégi gróf Mikó Imre? . . . A ki még nem tudná, nyissa fel a történelem könyvét és a legragyogóbb betűket irt lapon ama kiváló közt, kik szavakban és tettekben egyaránt nagyok valának, kik lelkek izzó vágyát valósággá változtatva, a faji, az isteni és emberi szeretet, a tudományt istápoló intézmények alapjait vetették meg, kik szívök magasra csapkodó lángjának fényével és melegével a diadalmas fejlődés útjait megjelölve, messze kiható időkre termékenyíték meg a kebleket, — őt is megtalálja. Vagy tekintse meg a Székely Mikó-Kollégium címét: e czimben, mint második alapítójának, büszkén viseli nevét.

Néhány szóval ez volt hidvégi gróf, Mikó Imre. Es kié volt? . . . A magyar nemzeté, de első helyen mégis a Székely Mikó-kollégium joggal vallhatja: enyém volt! . . .

Születése napjának századik évfordulóján ezért ül emlékünnepet és-jelöli meg emléktáblával a zabolai hajlékot. A nagy alapítóval szemben mélyen érzett háláját külsőképen is nyilvánítandja, a hideg anyagra is felvésendi, hogy tolmácsolhassa: ki volt számára hidvégi gróf Mikó Imre!

A Székely Mikó-kollégium önmaga is, Előjáróssága, tanári testülete és ifjusága bizonyára összehozhatná azt az összeget, melybe az emléktábla előállítására kerül. Azonban hidvégi gróf Mikó Imre a magyar nemzeté is, tehát alkalmat kíván nyújtani mindenkinek, hogy tetszészerinti adománnyal járuljon a költségek fedezéséhez.

Ez okból intézzük e felhívást a nagyközönséghez abban a reményben, hogy midőn a szép cél érdekében adakozásra kérjük föl az igazi érdemet becsülni tudó, bárminő sorsban levőket is: nem vallhatunk szégyent, nem vallhat szégyent a nagyok közt is nagynak emlékére való hivatkozás.

Minden felhíváshoz egy példány gyűjtő-ívet mellékelünk azzal a kéréssel, hogy azt a gyűjtött adományokkal együtt Czimzett 1905. augusztus hó 1-ig a Székely Mikó-Kollégium igazgatója, Péter Mózes atyánkfia kezéhez sziveskedjék juttatni. A gyűjtő-ív még eredmény nélkül is visszaküldendő.

Megjegyezzük, hogy a legkisebb adományt is hirlapi

lag nyugtázzuk, a költségek után esetleg fennmaradó összeget pedig valamely később meghatározandó és hidvégi gróf Mikó Imre emlékéhez méltó célra fordítjuk.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium előljáróságának 1905. május 13-án tartott üléséből.

Ujvárossy József,
kir. tan. főgondnok.

I. Szász Béla,
jegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

Személyi hírek. Főtiszteletű dr. Bartók György püspök ur e hó 12-én konventi ülésre utazott. Ugyancsak konventi ülésre utaztak fel Kenessey Béla egyh. ker. főjegyző és Nagy Károly th. tanár, lapunk felelős szerkesztője. A konventi ülés előreláthatólag e hét végéig fog tartani.

A kolozsvári ev. ref. theologiai Fakultáson az évzáró ünnepély e hó 8-án folyt le az intézet disztermében. Az ifjusági egyesület elnökeinek beszámolója után a jutalmak és pályadíjak kiosztása következett. A bibliai tudományok köréből vett pályakérdés 70 kor. jutalmát Tőkés Ernő II. th. nyerte el. Predikáció műfordításért Varga Gyula II. th. nyert 40 koronát. Mint a legjobb predikáció írója Porzolt István IV. th. 40 kor. jutalomban részesült. A bibliai nyelvekre hirdetett pályázat dícsérettel kitüntetett nyertese Sárkány Lajos II. theol. 70 kor. jutalomban részesült. Az első éves theologusok zsidó nyelvű pályázatán Varga Zsigmond I. theol. nyert 32 kor. Harmonium játékáért Régeni István III. th. 70, Rácz Lajos III. th. 40 kor. A Hory-féle alapítványból 20 kor. nyert imájával Csia Pál III. th. Biró Lajos II. és Gyenge György I. theol. 24—24 kor. szorgalomdíjban részesültek. A jutalmak kiosztása után nt. Kenessey Béla igazgató mondott lendületes buzdító és bucsubeszédet a szétoszló ifjusághoz. Az ünnepélyt Csia Pál III. theol. imája zárta be.

Horváth János a kolozsvári ev. ref. Szeretőközszeretben álló igazgatója egy évi szabadságra visszavonul állásától. A kiváló igazgató, kinek önzetlen, tapintatos, odaadó munkásságának oly sokat köszönhet Szereteházunk, remélhetőleg nem végképen válik meg állásától. A keblü tanács legsürgősebb gondja most, hogy alkalmas egyénnel pótolja a szabadságot igazgató helyét.

Rektor és dékán választások. A debreczeni főiskola rektorául a következő iskolai évre dr. Ferenczi Gyula lett megválasztva. Jogakadémiai dékán Tóth Lajos, theologiai dékán Csiky Lajos lettek. A sárospataki akadémia jövő évi rektora Meczner Sándor jogakadémiai tanár lett.

A parochiális könyvtárak bizottsága és a lythurgia egységesítésére kiküldött egyetemes bizottságok e hó 13-án Budapesten ülést tartottak. Egyházkerületünk képviselőjében dr. Bartók György, Kenessey Béla, Lénárt József, Nagy Károly, világi részről: br. Bánffy Dezső, Mezey Albert, Váro Ferencz és dr. Sárkány Lajos vettek részt e bizottsági üléseken.

Uj lyurgiai javaslat. Az egyetemes konvent megbízásából Novák Lajos sárospataki theol. tanár egy 59 pontból álló liturgiai javaslatot készített, mely nyomtatásban is megjelent. Tekintve a kérdés fontosságát, a javaslatot indokolásával együtt lapunkban közölni fogjuk, hogy olvasóink vele közelebről is megismerkedjenek s megjegyzéseiket reá megtehessek.

A Bethlen-kollegium tanári kara a múlt napokban tisztelt az újonnan megválasztott főgondnok, Gáspár János és algonok br. Bánffy Kázmér előtt. Az új főgondnokot Fogarassy Albert rektor-professzor üdvözölte, kinek szavaira a főgondnok megleghangu beszédben válaszolt, ígérve, hogy teljes odaadással és tőle telhető buzgósággal fogja vezetni az intézet ügyeit. Br. Bánffy Kázmér algonokot Nagy Lajos tiszteletbeli rektor üdvözölte, ki szintén szép beszédben biztosította a tanári kart támogatásáról.

A Sárospataki Lapok megszűnt. A sárospataki Irodalmi Kör ez év május 29-én tartott közgyűlésén elhatározta, hogy mivel a Rohoska József lemondása folytán megürült szerkesztői tisztséget vállalkozó hiányában ez idő szerint betölteni nem lehet, a Sárospataki Lapokat a 23-ik számmal ideiglenesen megszünteti.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Budapest f. évi június 13-án, d. u. 4 órakor, a ref. főgimnáziumban választmányi ülést tartott az alábbi tárgysorozattal: 1. Az 1904. évi zárszámadások megvizsgálása. 2. Az 1906. évi költségvetés. 3. Az 1905. évi kiadványok. 4. A népies kiadványok terjesztés-módjának revíziója. 5. Közgyűlés Sopronban. 6. Theol. Szaklap szegélyének fölemelése. 7. Folyóúgyek: Pozsonyi kör, Szabolcska II. kiadása, özv. Hegyi Mihályné hagyatéka, képviselvek.

Egyházkerületi közgyűlésünkről megjelent tudósításunkra beérkezett reflexiók, lapunk felelős szerkesztőjének távolléte miatt e számunkban nem közölhetők.

Készül az egységes lythurgia! A kolozsvári „Ellenzék”-ből véve írja egyik tudósítónk, hogy Brassóban, a konfirmáció alkalmával, a pap harangzugások között áldotta meg a növendékeket. Honnan vették ezt? Miféle lythurgiális rendelkezésből? Pápiás ize nem tagadható s bizonyára újabbkori szerzemény. Ha minden pap saját esze szerint való liturgiákat hoz be, akkor szép sikert jósolhatunk az egységes lythurgiának.

Az uzeni ref. felekezeti államilag segélyezett elemi iskola évzáró vizsgái a vallásból június 4. napján tartattak meg. Érdekesnek tartjuk az alábbiakban adni Tamó Gyula vizsgabiztos jelentését e vizsgálatokról. Június 4-én délelőtt a gazdasági ismétlő iskolások mutaták volt be ebbeli jártasságukat. A tanítást végezték a megfelelő osztályok tanítói u. m: Hamar Emma k. a. és Ösz Salamon kántortanító. Ertelmesen feleltek és szép eredményt mutattak fel a kis tanulók bizonyosságul annak, hogy ezen legkisebb növendékeit az elemi iskolának a — vallásban sokkal sikeresebben tudják oktatni az ő osztálytanítóik — mintha azt maga a lelkész végezné közvetlenül. (A biz elég baj! szerk.) Először azért, mert gyakrabban nap napután találkozik tanítójuk velük, tehát több idejük van erre, másodsor ebbeli munkájuk eredményesebb, azért, mert a megismerés folytán a gyermek nyelvén inkább tudnak előadni a tanítók, mint a felnőttek oktatásához szokott lelképásztor. (Vajjon hol a hiba?) b) A többi osztályoknak már a III-ik től kezdve fel a VI-ik a lelkész tanított vallást, hetenként 4 órán át úgy azonban, hogy a templomi ének tanítást itt is külön-külön az illető osztályfőnök végezte. c) A negyedik és ötödik osztályosok szintén a lelkész től nyertek oktatást a vallásból és pedig ők már az Ujszövetségből: Jézus születésétől kezdve Jézusnak az istenországról mondott gyönyörű hasonlatáig. Egyházi éneket itt is az illető osztályok tanítója, Kovács Áron tanított. Az ügyes és értelmes tanulók feleleteikben itt nagy otthonosságról tettek tanúságot, úgy hogy nem egy theológiát hallgató ifjunak dicséretére vált volna (?) Jutalom volt ez az oktató lelkésznek Pünkösztől Istvánnak fáradozásaiért megelégedésére szolgált ez a kiküldött biztosnak és jelenlevő ref. számú hallgatósnak. d) A VI-ik osztály növendékei: Nagy Péter kisebb katechéta tanulták a reformációig, de tanulták a Bocsor féle egyházi történetet is. E vizsga azt a benyomást tette a szemlélőre, hogy a ref. felekezeti osztott iskolákban sokkal előbbre van a hitoktatás, mint a hasonló állami iskolákban, még azon esetben is, ha ez utóbbinál is a ref. kántor ugyis szerepel mint állami tanító. Miért? A felelet már erre meg van adva az elmondottakban. Először azért, mert az iskola felekezeti lévén, a tanítók mind egy vallásuk, mintha inkább függnének a lelkész-elnöktől annak figyelmeztetését inkább tekintetbe veszik és háromszor-négyszer annyi egyházi éneket tanítanak itt, mint az állami iskolában a hol igen gyakran az énektanítást is maga a hitoktató végzi, ha ért hozzá, ha nem, holott a törvény és felsőbb rendeletek itt is szólnak a kántortanítóknak, hogy hetenként két félórán át kötelesek templomi éneket tanítani, de úgy tetszik, hogy ezt csak kevés helyen veszik figyelembe... A hatodosnak másik titka az: hogy a legkisebb tanulókat az I-ső és II-ik osztályt nyugodtan lehet bizni vallásitanítás végett az illető osztálytanítókra, a felekezeti iskoláknál s így a lelkész annál többet foglalkozik a felnőttekkel, — míg az állami iskolánál ez, vagy nem — vagy pedig csak igen ritka esetben lehetséges. (?) Ref. tanügyi bizottságunk a vallásitanítást intenzívebbé tehetné az által, ha rendeletet bocsátana ki arra nézve, hogy az állami iskolák ref. növendékeinél egy bizonyos számú énekek eltanítását megköveteli, elrendelte továbbá azt is, hogy ez a kántorok multhatatlan kötelessége, kik azt a vizsgán is bemutatni tartoznak.

Végül a vizsgát bezárta két Kosuth-dal éneklése (Ne sirj K. L. és Gyere haza K. L.) egy Bercsényihez szóló kuruczdal és a Himnusz eléneklése, mit állva hallgatott végig a közönség: azután kimentek a köztemetőbe a háládatos utódok koszorúkkal a kezökben megkoszorúzni a „Tatranyi-párt” sirját, kik 30 ezer koronánál többet hagytak ezen iskolának: Szikla oldalra építve ezzel azt. De mielőtt ide ment volna a közönség, betért előbb a női munkaterembe, a hol kivoltak állítva a nagyobb leánytanulók kézimunkái, a legegyszerűbb varrástól és szabástól kezdve fel a legdiszesebb himzési munkákig, nagy váltózatosságban, gazdagon dicsérve az értelmes székely nép életre való gyermekeit és a munka-tanítónő szorgalmát és kitartását.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 624—1905.

PÁLYÁZAT

A görgényi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett gergyeneszi ev. ref. egyház újonnan rendszeresített nőtanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom az 1988—1905. igazgatótanácsi szám alatt megerősített egészen új díjlevél szerint: I. Kézpénz az egyházközség pénztárából 50 kor. A polgári községtől 150 kor. A Méltóságos gróf Teleki pátronus-uradalomtól 100 kor. 96709—1904. miniszteri szám alatt kiutalt államsegély 500 kor. Együtt: 800 kor. II. Lakás egyelőre az óvoda (nyári gyermekmenhely) helyiségében egy szoba, konyha, kamara, pincze. Mintegy 400 □ öl kert, melynek fele veteményes, fele kaszáló.

Kötelességek: az iskolaszék által kijelölendő osztályok vezetése. Kántortanító, betegsége, vagy a kántortanítói állomás ürességben léte idejében köteles az összes tanulókat tanítani, s külön honorarium helyett az énekvezéri teendőket is elvégezni. Köteles továbbá minden időben az összes leánygyermekket női kézimunkára tanítani, az iskolaszék által meghatározandó időben.

Megjegyzés: Egyelőre, míg az egyházközség másképpen nem intézkedhetik, a nyári időszakra, a tanítónőt alkalmazza, — külön honorarium — havi 30 korona mellett az óvoda (nyári gyermekmenhely) vezetésére is, melyet tanítónő elfogadni köteles. Ugyanazért a választóknál előnyben részesülnek azok, akiknek a tanítónői oklevél mellett, óvónői oklevelük is van. Mihelyt azonban egyházközség egészen önállóan rendszeresítheti a nyári gyermekmenhelyvezetőnői állást, ezen viszony azonnal megszűnik, ugy a javadalmat mint a kötelességet illetőleg. Addig is a tanszakot megrövidíteni nem lehetvén, óvodai kötelezettsége csakis az évszáró vizsgától, a következő iskolai tanév megnyitásáig terjed.

A nyári gyermekmenhely tanszaka azonban előbb kezdődvén, mint az iskolai tanév bevégeződik, — s a tanév megnyitása után is terjedvén, — egyház óvónő-tanítónő mellett külön dadát fog tartani (egy alkalmas cselédet), ki az iskolai tanszak alatt az óvodásokra felügyel, s erre a nyári időszakban is köteles, ugy hogy óvónő-tanítónő közben-közben néhány napi vacátiot vehet magának.

Ezek a körülmények a folyamodók figyelmébe ajánlatnak.

Kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok Csekme Ferencz espereshez küldendőek Gergyenesz, Marostordamegye. Az állomás jelen év október 1-én lesz elfoglalható és elfoglalható.

Pályázati határidő 1905. július 15.

Kolozsvárt, 1905.

Dr. Bartók György
püspök.

622—1905. sz.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület hatósága alá tartozó romániai ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett bukaresti rendes lelkészi állomásra pályázatot hirdetek.

A) *Javadalom:* A mélt. Igazgató tanács által 3718—1904. sz. a megerősített díjlevél szerint: 1. Kényelmes első emeleti lakás (4 szoba, konyha, kamara és pincze.)

2. Kézpénz évi 2400 frank, az egyházközség pénztárából havi utólagos részletekben. 3. Stóla évi átlaga 6—800 frank. Az összes javadalom értéke 3000—3200 frank (1 frank 95 fillér.)

B) *Kötelessége* a törvényben és szabályrendeletekben előírt összes lelkészi teendők és az ev. ref. fiu és leány iskolában a hitoktatás teljesítése.

Minősültségre való tekintet nélkül, minden rendes uton képesített lelkész pályázhatik.

Pályázati határidő 1905. július 10.

Az állomás 1905. szeptember hó 1-én lesz elfoglalható. Szabályszerűleg felszerelt folyamodványok az erdélyi ev. ref. püspöki hivatalhoz nyújtandók be.

Kolozsvárt, 1905. június 8-án

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 541—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészihez.

Hivatkozással a mélt. Ig.-tanács 2617—1904. sz. rendeletére, felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az 1904—5. tanévre vonatkozó népiskolai statisztikai adatokat (a felekezeti iskolákról az A), a többi iskolákról a B) mintájú iven) 3—3 példányban legkésőbb f. évi június 5-ig terjesszék be tiszt. Lajos János t. ü. előadó aá-hoz. A statisztikai uralpok nemsokára szét fognak küldetni.

Egyben felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy a mindennapi és ismétlőiskolai vallás és énektanításról szóló „Haladási napló” másolatát, szabályszerűen hitelesítve szintén *jul. 5-ig* küldjék be a t. ü. előadóhoz. A másolathoz szükséges uralpokokat a napokban minden lelkésztársam megkapja.

Alsósófalva, 1905. jun. 10.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 606—1905.

KÖRLEVÉL

a sepsi egyházmegye tiszteletes lelképásztoraihoz.

Az egyházmegyei választott képviselők 3 éves mandátuma lejárván, felhivom lelképásztortársaimat, hogy a választást az „Utasítás” 5. cikkének e) pontja, illetve 16. cikkének értelmében f. év. június 23-ig hajtassák végre, s a választási jegyzőkönyv hitelesített másolatát pecsét alatt f. év. jun. 30-ig küldjék be hozzám.

Sziveskedjenek utasítani a felekezeti tanítókat, hogy az „Utasítás” 34. cikkének rendelkezése értelmében választandó 4 tanító képviselőre szavazataikat a kellő jelzéssel ellátott zárt levélben f. év. június 23-ig terjesszék be hozzám.

A méltóságos igazgatótanácsnak a hiv. lap f. évi 13. számában 1379—1905. sz. alatt kiadott körlevele alapján egyuttal felhivom lelkésztársaimat, hogy egyházközségeik történetét megírni s azt f. évi aug. hó 1-ig hozzám beküldeni sziveskedjenek. A kéziratok kiállításánál a körlevél utasítási szemelőtt tartandók.

Végül felhivom lelkésztársaimat, hogy az isk. statisztikai kérdőíveket 3—3 példányban pontosan kiállítani s azt f. évi jul. 5-ig egyházmegyei tanügyi előadóhoz megküldeni sziveskedjenek. A szükséges nyomtatványok a szokott helyen találhatók. (A minta felekezeti isk., B minta nem felekezeti isk. számára.)

Ilyefalva, 1905. május 30.

Józsa Sándor, esperes.

439—1905. sz.

FELHÍVÁS.

Hivatkozással e lap idei 22-ik számában megjelent 2425—1905. sz. igazgatótanácsi körlevélre, felkérem a görgényi egyházmegye lelkészi hivatalát, hogy a Bocskai István arcképének megrendelése iránti bejelentéseiket megtenni és hozzám irányítani sziveskedjenek. Egy-egy előfizetési ivvel tehetősebb hiveink is megkeresendők, iskoláink pedig ugy hiszem, kivétel nélkül mindnyájan jelentkeznek az előfizetésre.

Gergyenesz, 1902. június 8.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hogyan védekezzünk a baptisták ellen.

Érdekes s a gyakorlati életre fontos kérdést vetett fel Bene Lajos ur e becses lap április 20-iki számában a „Baptistákról“ írott cikkében, melyből látjuk, hogy a baptisták Erdélyben is terjednek. És azt is látjuk, hogy komolyabb s egyházunk jövőjét szívükön viselő lelkészeink gondolnak már a védekezésre is.

Én elmondom, amit e dologban mondhatok.

Legelőször is megjegyzem, hogy az, ha a baptisták terjednek az országban, katolikusok és gör. keletiek között nem nagy baj, sőt reánk reformátusokra nyereség, haszon. Miért? Mert a hozzánk legközelebb álló testvér felekezet terjeszkedik. Azt hiszem minden theologailag képzett ember tudja azt, hogy p. o. a *Spurgeon*-féle baptisták, kikhez tartoznak a magyarországiak is, a mi református egyházunktól csupán abban különböznek *elméletben*, hogy ők csak felnőtteket keresztelnek, míg mi tudvalevőleg felnőtteket és kicsinyeket is keresztelünk. Egyéb különbség köztünk *elméletben* nincs s így ismételhetem, nincs hozzánk közelebb álló hitfelekezet Magyarországon, mint a baptisták s ezt ők maguk is elismerik, hirdetik. Legközelebb p. o. a „*Béke hírnök*“ lapjukban (127. lap) így ír Csopják Attila miniszteri hivatalnok és lapszerkesztő: „a református egyház az ő tiszta hitelveiben valóban az evangéliumi drága kincsek birtokában van“. Valóban abban van, ők is állítják, mi is. Mi hát mégis a különbség köztünk és köztük?

A gyakorlatban van. Ők az evangéliumi drága kincseket hasznosítják, mi nem.

Ők maguk nem féltékenyek, ők maguk megmondják az ő dolgaikat s megmondják azt is, hogy lehet ellenük védekezni.

Ugyancsak a „*Béke Hírnök*“ lapjukban még így irnak:

„Fel kellene ébredni a holt állapotból és életre kelve az evangéliumi tanokat érvényesíteni, mint ezt azok, kik felébredtek, érvényesíteni törekednek. Tudván az urnak ama rettenetes napját, az embereket hitre kell hozni, mert sem az iskola, sem a műhely, sem a társaságok nem adják meg azt. A katolikus, református, evangélikus és bármiféle felekezeti szülék gyermekeit vagy ifjait, nagyjait, kicsinyeit a hitre kell hozni s mikor megnyeri a hitet, akkor az a hit megvédi lelkét.

Az ige szerint a hit az, a melyet az embernek paizs gyanánt fel kell venni, hogy ama gonoszak minden tüzes nyilait megoldhassuk (Ef. 6:16.). A hit az, mellyel mindent le lehet győzni; a hit az, mellyel hegyeket el lehet mozdítani; a hit az, mely által

őriztetünk az idvességre (I. Pét. 1:5.), tehát a hit az a nagyhatalom, a mely által harczolni, védekezni és győzni tudunk.“ (L. Békehírnök 127. l. 1905.)

Ime a védekezés módja. Kövessük az ő tanácsukat. Először is mi lelkészek mindnyájan ébredjünk fel és legyünk hívők. Higyjük a bibliai igazságokat mind és higyjük a bibliai igazságok lényegét, az Ur Jézus Krisztus istenségét s megváltói érdemét. Higyjük azt, mit Káténk is tanít, hogy minden ember bűnös s így mi is, hallgatóink, hiveink is. Higyjük, hogy romlott, bűnös állapotunkból csak úgy szabadulhatunk meg, ha az Isten fia, ki egy személyben Isten is, ember is, megszabadít. S higyjük, hogy ha a fiu által meg akarjuk szabadíttatni magunkat, hát meg kell térnünk, újjá kell születnünk, mert ha meg nem térünk, újjá nem születünk, nem láthatjuk az Isten országát. Higyjük, hogy a kik Krisztus által megváltattunk, a hála gyümölcseit kell teremnünk, mely abban áll, hogy *szentek* igyekezzünk lenni, hogy valamint szent ő, mi is szentek legyünk; továbbá abban, hogy munkálkodjunk, dolgozzunk Isten országa érdekében. A bibliát napi olvasmányunkká kell tenni, családi körünkben is tanulgatni, olvasgatni kell. S aztán hirdetni kell az evangéliumi nagy igazságokat egyszerű, érthető, felfogható nyelven, világosan az emberek elé kell állítani a menyeyei lajtorja minden fokát, mit Nyáry Pál pécsi lelkésztestvérünk a „*Mustármag*“ 1905. 5-ik számában így ír le (77. l.):

1. lépcső. Ismerd meg önmagadat! Nyomorult, nyavalyás, szegény, vak és meztelen vagy. (Jel. 2:17.)

2. lépcső. Ismerd meg az Istent! Ugy szereté Isten e világot, hogy az ő egyetlen egyszülött fiát adná, hogy minden valaki hiszen ő benne el ne veszzen, hanem örök életet vegyen. (János III. 16.)

3. lépcső. Ismerd meg a Megváltót! Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterhelttetek s én megnyugosztalak titeket. (Máté 11:28.)

4. lépcső. Higyj az Ur Jézus Krisztusban! A ki az én beszédemet hallgatja és hiszen annak, a ki engem elbocsátott, örök élete vagyon és kárhozatra nem megyen, hanem által ment a halálból az életre. (Ján. 5:24.)

5. lépcső. Adj hálát Istennek. Az Istennek legyen hála, ki nekünk adott diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által. (I. Kor. 15:57.)

6. lépcső. Élj úgy, mint Krisztus! A Krisztus is szenvedett ti érettetek, nektek példát hagyván, hogy az ő nyomdokit követtétek. (I. Pét. 2:21.)

Ime a hat lépcső, mit meg kell járnunk, hogy *bizonyossági* tudat keletkezzék bennünk s így szóljunk: „bizonyos vagyok benne, hogy az én ő nála letett kincsemet megtarthatja.“

Még világosabban szólok.

Vasárnap én a nagybecskereki szószéken arról prédikáltam, hogy lett Saulból Pál? S megmondtam, hogy a *kösz* kitölté az, hogy ő megütődött, gondolkodott. Jézussal társalgott, szavára hallgatott, azt megfogadta, imádkozott, Isten gyermekeivel társalgott, megkeresztelkedett, szentlélekkel is bizonyosságot tett Jézusról és három évig tanulgatott Arabiában, Damaskusban és Tarsusban s így lett belőle Pál. S mondtam, hogy a mi vallásos nevelésünk baja abban áll, hogy megtanítottuk ugyan gyermekeinket arra, hogy hogyan tért meg Saul, hogy lett belőle Pál, de aztán tovább nem mentünk s nem mondtuk gyermekeinknek, hiveinknek: na most édes fiaim, édes hiveim csináljátok ezeket utána Pálnak, mint már én utána csináltam, utána csinálom. Ezt a lelki átforgalmat, más emberré lételet nem csinálja meg sok lelkipásztor hiveivel s azért szakad aztán le egyik is másik is az egyház testéről. *Üdvbizonyosságot* akar a lélek s nem nyughatik, ha egyszer felébredt addig, míg azt meg nem szerzi.

S mindent el kell követni a lelkésznek, hogy hivei az *Üdv* bizonyosságot megszerezzék. Adni kell nekik jó evangyéliumi iratokat, lapokat. Le kell közejük ülni hetenként este kétszer-háromszor s olvasni kell nekik az írást s be kell vezetni őket a szabad imádkozásba, be abba, hogy ő is tudjon hozzászólni a tárgyhoz. Aztán munkába, keresztyén munkába kell állítani őket. Érezzék, hogy ők is valamik, ők is tehetnek valamit az Urért. Szóval vegyük használatba mi is a mi drága evangyéliumi igazságainkat. Hozzuk azokat ismét forgalomba. Térítsünk mi is, hiveinket is, másokat is. S így aztán nem hogy fogyánk, hanem inkább szaporodunk. Probatum est. En nemcsak hogy hiveimet így megvédtem baptistáktól, nazarenusoktól, szombatosoktól, de még a baptistákat is felszívam magunkba, a mult hóban meg két görkeleti románt vettem be.

Ez az én védekezési eljárásom. A ki jobbat tud, mondjon jobbat.*

Szalay József,
nagybecskereki lelkész,
a Keresztyén Evangyélisa
szerkesztője.

A püspöki jelentésből.

Lelkészképzés.

(Folyt. és vége.)

Az iskolaügyekről a tanügyi jelentés adja meg a kellő felvilágosításokat. En csak azt jegyzem meg, hogy ezen a téren népiskoláinkban és nem a felekezeti iskoláinkban járó tanulók vallásos oktatásának rendezésére kiváló gondot fordítottunk. Ennek daczára kénytelenek voltunk tapasztalni, hogy tanuló ifjaink vallásos oktatása ma sem felel meg mindenütt azoknak a kívánalmaknak, amelyeket anyaszentegyházunk belső hitéletének nagy érdekei támasztanak. Ha kötelességeinket e téren elhanyagoljuk; ha kihal az egyház tagjaiból az élő hit, a lélek, a mely megelevenít, ugy fenyeget a vész, hogy csak üres formák tömkelege lesz a hitélet, s többé vagy kevésbé szoros intézmények külső organismusára sorvad és zsugorodik, össze egyházunk, midőn többé nem azért vagyunk protestánsok, mert a Krisztus él bennünk, hanem azért, mert világi hasznát látjuk.

E téren is legtöbbet a lelkipásztorok, mint katekhéták tehetnek. Az ő buzgóságuk és odaadásuk

* Midőn köszönetünket fejezzük ki az érdemes irónak azért, hogy egy állami iskolai tanító által felvetett kérdésre lelkési oldalról választ adott s alapjában igen helyes választ: fenntartjuk magunknak, hogy egy pár pontra, a melyekkel egyet nem érthetünk jövő számunkban adhassuk meg a feleletet. Szerk.

anyaszentegyházunk belső megújulásának a legbiztosabb záloga és egyházkerületünknek nem lehet magasabb rendű feladata, mint gondoskodni arról, hogy az ifju lelkipásztorok az akadémia falai közül a tudáson kívül buzgóságot és kötelességtudást, az anyaszentegyház által vallott örökké való eszmények szerelmét és ezek diadalába vetett erős hitet, feddhetlen jellemet és valódi emberszeretetet vigyenek magukkal a gyülekezetekbe, hol az élet által kifárasztott lelkek várják az örökélet övét.

Theologus ifjaink száma eléggé megszorodott. Vajha a számbeli emelkedést a minőség tekintetében is követné a kedvező változás.

Ebben az iskolai esztendőben az összes hittan-hallgatók száma 116 volt. Az első félévi zárókollokvium január 30. és 31-én tartatott meg. Kollokviumra jelentkezett 97 ifju; elmaradt 19. A kollokviumon megbukott 11, köztük 1 másod, 5 harmad és 5 negyed éves. Pótkollokviumra állott 22. Ezek közül megbukott 7. Pótkollokviumra sem állott 8. Ismétlése utasítottatott 1, eltávozott 3. Javadalom és legációelvéstéssel sujtatott 4. Eltanácsoltatott 1. A ki kollokviumra nem állott, vagy a kollokviumon megbukott: az olyan a legáció-választás sorrendjében a legutolsók közé került.

Ez az eredmény nem kielégítő, s méltán elvárjuk a lelkési pályára készülő ifjaktól, hogy több szorgalmat, odaadást és buzgóságot hozzanak magukkal a pályára. A lélek minden fegyverét fel kell ölteniök, ha komolyan és diadallal akarják megvívni a harczt.

A lelkészképesítő vizsgálatok megtartására szept. 12. és 13. napja volt kitűzve. Második lelkészképesítő vizsgálatra 19-en állottak, a kik közül 5 jeles, 8 jó, 6 elégséges eredményt ért el.

Első lelkészképesítő vizsgára állott 13, köztük 3 jeles, 4 jó és 6 elégséges osztályzatot nyert.

A deczemberi vizsgán a második vizsgát egy jelölt jó eredménnyel tette le, egyet elégtelennek kellett minősíteni. Az első vizsgát ugyanekkor 1 jeles, 2 elégséges osztályzattal tette le. Turóczi László pitesti tanító szintén ez időben szerezte meg a lévitai oklevelet jeles eredménnyel.

As egyházi értekezlet tevékenysége.

Mint kedvező jelenséget jegyzem fel, az egyházkerület „Egyházi Értekezlet“ mult évi tevékenységét. Bár sokan lennének hivatalosak, még mindig kevés azok száma, a kik munkába állottak, de a mint érik a gabona, remélni akarom, hogy megnövekedik az aratók száma is.

Az 1903-ik évvel egy ciklus véget ért s új ciklus kezdődött 6 évi időtartammal. Onkéntes lévén a belépés, az új ciklus elégséges idő lesz arra, hogy lelkipásztortársaim saját ügybuzgóságukról, egyháztársadalmi tevékenységükről és az értekezlet életrevalóságáról bizonyosságot tegyenek. A letelt három év alatt a kezdet nehézségeivel kellett megküzdeni, de ezen idő elégséges volt meggyőzni a felől, hogy hiveink rokonszenvvel, sőt lelkesedéssel fogadják ezen új intézményt.

E téren eddigelé a legélénkebb tevékenységet fejtették ki az udvarhelyi, a marosi és nagyenyedi egyházmegyék. Tagok száma is itt a legnagyobb; de van öt egyházmegye, a honnan még a tagok számára sem jött jelentés, tehát az értekezlet meg sem alakult. Az értekezlet tagjainak száma ezidő szerint 862; tőkevagyon 2,882 korona és 23 fillér, a Kovács Ödön-féle alapítvánnyal mintegy 5000 korona. Ebben foglalatik Gáspár János Bethlen-kollegiumi főgondnok urnak legujabban tett 347 korona alapítványa is.

Az Értekezlet mult évben is kiadta a népies irányu, hiterősítő „Vasárnap“ című lapot 600 példányban évi 4 korona előfizetési ár mellett, melyből

40 példány jobbra a diasporákba az Értekezlet költségén küldetik szét. A lap szerkesztése rendes, tartalma megfelelő. Két vallásos tárgyú, népies füzetet is adott ki az Értekezlet. Nagy kár, hogy ezeknek terjesztésében a lelkipásztorok nem fejtenek ki megfelelő buzgóságot. Örömmel jelzem, hogy az Értekezlet egy nagyobb munkának, a nagyhirben álló Rauwenhoff, hollandi theologusnak „A protestántizmus története” című műve kiadása iránt is mozgalmat indított. A mű fordítója Bartha Dezső szilágyszolnoki egyházmegyénk derék esperese.

Az Értekezletnek a múlt évben Kézdivásárhelyen tartott közgyűlése nagy érdeklődés mellett folyt le. A tagok a távolabb fekvő egyházmegyékből is szép számmal jelentek meg. Az elnöki tisztelet az Értekezlet nagy nevű világi elnöke, már csak néhai dr. gróf Kuun Géza helyett gróf Bethlen Pál buzgó világi alelnök végezte.

A munka biztatólag foly tovább, de fájdalommal kell megállapítanom, hogy épen a vezetésre hívott kolozsvári egyházközség részéről ezen egyháztársadalmi tevékenység iránt vajmi kevés érdeklődés tapasztalható, míg Brassóban, Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden egész erővel vetették kezüket a munkára. Nagyenyedi egyházközségünkben épen a múlt év őszén alakult meg a püspök részvétele mellett a protestáns nőegylet, már is dicséretes eredménnyel szolgálva a hitélet és munkásszeretet szent ügyét. Példája követésre méltó.

Emeljük fel szemünket és tekintsünk a mezőkre, mert sok az aratni való gabona. — E felhívással végzem jelentésemet.

Legyen világosság!

(Felvilágosítások a Bethlen-kollegium ügyeiben.)

— Irta: Bartha Zsigmond. —

A Bethlen-kollegiumot a legnagyobb erdélyi fejedelem messi jövőbe tekintő, bölcs belátása, bőkezűsége és a nemzet akarata hozta létre. Nemzeti közkinccs az alapításánál és multjánál fogva, épen azért nemcsak az elismerés koszorúja tölti el lelkeimet igaz örömmel, hanem természetesen találok a jogosult bíráló szigorú szavát is; mert mindkettőnek kutféje az a meleg érdeklődés, az az aggó gond, melylyel ez intézet iránt, minden igaz magyarnak, minden lélek szerinti reformátusnak viseltetnie kell.

Ez intézet hivatása nemcsak a tudomány hirdetése, a műveltség terjesztése, hanem a magyar nemzet regenerálása e szó legnemesebb, legteltjesebb értelmében. E köztudat nemcsak az intézet elhivatott óreibe, munkásaiban és anyaszentegyházunk minden igaz fiában élt soha el nem alvó lánggal, hanem az intézet ellenségeiben is ez táplálja vala a gyűlölség és irigység örök tüzét. Valahányszor Erdélyből a nagy „magyar Alföld” és az Alduna e védbástyájából a magyar nemzetet ki akarták irtani, mindannyiszor fejszét vetének e kollegium életfájának gyökereire is.

Említsem-e az 1658. évi török-tatár dulást, mely tűzhelyét lerombolva, vagyonának egy részétől megfosztva, új otthont keresni kényszeríté.

Említsem-e az 1704-ik évet s vele együtt második Rákóczi Ferencz dicső szabadságharczát, melynek gyászos kimenetele nemcsak hazánkra és nemzetünkre vala végzetes, hanem Bethlen Gábor kollegiumát is majdnem a megsemmisülésbe sodrá.

Ennek következtében került idegen kézre a Rákóczi javakkal együtt a tokaji „Hétszöllő”, mely már akkor is 90,000 forintra vala becsülve. E nemzeti csapásnak volt utókövetkezménye Debreczen város 2000 frt taxájának elvesztése; sőt az is, hogy a „reg-

num marianum” szolgálatában álló „fiscus” 1754—1770-ben pörrel támadja meg kollegiumunk összes vagyonát.

Említsem e 1848—49-et, mikor a fékevesztett fajgyűlölet vandalizmusa nemcsak az iskolai épületeket, a gazdag könyvtárt, a pártját ritkító gyűjteményeket gyújtja fel, teszi tönkre, hordja el; hanem az intézet gazdasági felszereléseiben is egykoru becslések szerint 400,000 koronánál több kárt okoz vala. Ezzel azonban még nincs vége! Annak az ingatlan vagyonnak, mely akár egy tudomány-egyetem fenntartására elégnek látszik vala, a legértékesebb részét a hozzákötött szolgálomak és jogok teszik vala. Veszett urbériségeiért az 1848. évi törvények értelmében kárpótoltatott ugyan, de nem a kellő időben s ha kapott is kárpótlási előlegeket nagy utánjárással, azokat fekvő birtokai felszerelésére kellett fordítania, a kárpótlási kötvényeket piacra kellett vinnie s alig kapta meg a múlt évszáz ötvenes éveiben azok névértékének 50—60%-át. Sőt a legújabb időben is a korcsma regale-jog megváltása is az eljáró közegeknek az államkincstár iránti tulságos buzgalma folytán kollegiumunkra tetemes jövedelem csökkenéssel járt, melyet tetézt még az a körülmény, hogy a megváltás után 12 évvel a 4.5%-tet jövedelmező váltság-kötvények 4%-tes koronajáradékra lőnek konvertálva. A Bethlen-kollegium alapító-levele tanusítása szerint földesuri jogokkal birt még Nagyenyed városában is. E viszonyból kifolyólag az intézetet a város polgársága áttelepítése pillanatától fogva ellenséges szemmel nézte; a kollegium és a polgárság között vagyoni ügyekben nem egyszer végletekig menő, elkeseredett küzdelmek folytak, melyekből győztesen nem a kollegium került ki.

E „nehéz napok” okozta sebek gyógyításának, az intézet végeléltségéből való felélesztésének, megerősítésének terhes munkájából a kiváló és nagy befolyással bíró gondnoki kar mellett kiveszi a maga orozslán részét a tanári kar is; elég legyen emlétem Pápai Páriz Ferenczet, Ajtai Abód Mihályt, I. Kovács Józsefet, Vajna Antalt, Kasza Dánielt. A kollegium anyagi ügyeinek vezetéséből majdnem háromszáz éves élete alatt a tanári kar kizárva csak alig rövid 4 évig vala...és...de jobb lesz ez időszakra a feledés sűrű látyolát borítani!

E „nehéz napok” okozták, hogy Bethlen Gábor kollegiuma nem fejlődhetett „protestáns ideáll”, tudomány-egyetemmé.

1868-ban elvesziti jogi karát, de nyomban az addig két éves theologiai tanfolyamát egy előkészítő osztály felállításán kivül 3 évesre, 1875-ben pedig e harmadik bölcséleti osztály bevonásával 4 évesre fejleszti; a megszűnt jogi tanszék helyett már 1869-ben theológiát állít fel. Ez átalakulás volt és nem „visszafejlődés” és épen nem a szorosán vett egyházi érdekek rovására, hanem azok javára történt. Mert e theologia akadémia harmadfél évtizen át nevelt igazi, szabad protestáns szellemtől és mély vallásos meggyőződéstől áthatott lelki „pásztorokat” Pedig tanárainak míg egyik kezükben a vakoló vala, másik fegyverrel vala övezve, hogy megvédje az akadémia fennállását s vele együtt a Bethlen Gábor kollegiumának szervezeti és vagyoni integritását az ... egyházkerületi közgyűlés többségével szemben. A harc lezajlott. A Bethlen-kollegium theologiai kara is megszűnt. A győztes elvitte a kolozsvári theol. fakultás részére azt a jövedelmet — nó, egy cipónál valamivel többet — mihez csak igényt támasztott vala. A visszahagyott, diszponibilitássá lett jövedelmekből az egyházkerületi közgyűlés a Bethlen-kollegium főgimnáziumának mintaszertüvé fejlesztését rendeli el, a megszűntetett theologiai tanszékek helyébe gimnáziumiakat rendszeresít. Ha jól megfontoljuk s a teljes objektivitás szemüvegén keresztül

nézzük a dolgot, kálvinista szempontból ezt sem mondhatjuk talán épen joggal „visszafejlődésnek“. Ez alkalommal lőn rendszeresítve a gimnáziumi vallásstanári szék, hát ez is a szorosan vett egyházi érdekek rovására történt?

Feltéve, de meg nem engedve, hogy ez „visszafejlődés“, hát a Bethlen-kollegium Elöljárósága és tanári kara oka-e ennek; avagy a Bethlen-kollegium Elöljáróságát és tanári karát érheti-e vád azért, hogy a theol. fakultás fentartása az egyházkerületet terheli? Hisz' annak idején a Bethlen-kollegium Elöljárósága azon feltétel alatt, hogy a theologia maradjon a Bethlen-kollegium kebelében Nagyenyeden, mindössze csak egy tanszék javadalmazását kéri vala; mely összeg az egyházkerület által még 1885-ben a theol. konviktus céljaira folyósított 2000 K-val együttvéve is alig teszi a theol. fakultás ez időszerinti fentartási költségeinek 6·5%-ját. Hisz a Bethlen-kollegium Elöljáróságának álláspontjával szemben a közgyűlés többsége vitatta: „hogy az egyházkerület összes papjainak nevelési és oktatási terhe, szükségkép az egyházkerület által, mint ilyen által, hordozandó.“

Ez az álláspont győzedelmeskedett a néptanítóképző fentartása kérdésében is. Az egyházkerületi közgyűlés mondotta ki 1889. évi 62. számú határozatával: „hogy a néptanítóképző fentartását szintén egyházkerületi kötelességnek tekinti“ Ez volt az az alap, a melyre támaszkodva indította meg a közgyűlés 49—1900. számú határozatával a néptanítóképző újra szervezését, kötelezven a Bethlen-kollegiumot, hogy a tanítóképzés céljaira jövőben is adja a történelmi fejlődésnek megfelelően azt az összeget, melylyel eddig hozzájárult. A hiány fedezésére a közgyűlés magát az egyházkerületet kötelezte, szintén a történelmi előzményeknek megfelelően, részint a már meglévő alapokból, részint államszegélyből. Maga a kerületi közgyűlés kezdeményezte az államszegély kérését, mint a melynek igénybevétele a néptanítóképző növedékeire nézve semmiféle hátránnyal nem jár, egyházas nevelésük jellegét távolról sem érinti, tehát a szorosan vett egyházi érdekek semmit sem szenvednek. Sőt hogy néptanítóképzőnk fentartásához az államkincstár hozzájáruljon, szerény nézetem szerint indokolt is. Mert felekezeti népiskoláink fentartását — sajnos! — át kellett engednünk az államnak, a kötött szerződések értelmében a válás- és közoktatási miniszter ur köteles ez iskolákhoz oly tanítókat nevezni ki, kik a kántori teendőket is el tudják végezni, már pedig épen néptanítóképzőnk teszi lehetővé azt, hogy a közoktatási kormány elvállalt kötelezettségének megfelelhessen.

(Folyt. köv.)

Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat. Az egyetemes konvent megbízásából készítette Novák Lajos sárospataki theologiai tanár.

(Folytatás.)

Második fejezet.

A rendkívüli istentiszteleti cselekmények vagy szertartások.

Első czim.

A sákrámentumok kiszolgáltatása.

I. A keresztelés.

12. §. A keresztelés rendes helye a templom; ideje: vasárnapokon és ünnepeken a délutáni, hétköznapokon a délelőtti istentisztelet végén, az utolsó éneklés előtt.

Keresztelni rendkívülig a templomon kívül is lehet.

13. §. A templomban való keresztelés rendje ez: 1. L. Fohász (k.). 2. Gy. Alkalmi ének 1. v. 3. L. Megkérdezi a keresztszüléket: kívánják-e hogy a jelenlevő csecsemőt (csecsemőket) megkeresztelje? Fellelnek: igen. Ha a megkeresztelendő felnőtt egyén: akkor azt magát kell megkérdeznie (k.). 4. L. Szerartási beszéd a keresztségről, a szereztetési ígék alapján vagy azok alkalmazásával (sz.). 5. L. Könyörgés (sz.) 6. L. Keresztelés (k.) 7. L. Megkérdezi a keresztszüléket: ígéri-e, hogy a megkeresztelt egyén az Atya, Fiu és Szentlélek Isten nevének ösmeretében és félelmében fog neveltetni? Fellelnek: igen (k.) 8. L. Megáldás (k.) 9. Gy. Ének.

14. §. A templomon kívüli keresztelés rendje ugyanez, csak az éneklés marad el.

15. §. A felnőttek megkeresztelése rendszerint a templomban, a gyülekezet jelenlétében megy végbe; rendkívülig azonban ez is végrehajtható a templomon kívül is. Rendje a következő: 1—3. Mint fentebb. 4. Szerartási beszéd (sz.), melynek végén a megkeresztelendő vallástételt (k.) tesz. 5—6. Mint fentebb. 7. Megáldás, melynek keretében a L. az illető egyént az urvacsorával való élésre is felhatalmazza, tehát konfirmálja (k.). 8. Ének.

II. Az urvacSORAOSZTÁS.

16. §. Az urvacSORÁT rendszerint a templomban, a gyülekezet jelenlétével és részvételével kell kiosztani, évenként ötször, u. m.: nagypénteken, pünkösztör, szeptember első, november első vasárnapján és karácsonykor.

Rendkívülig a templomon kívül is kiszolgáltatható a betegeknek, foglyoknak és a halálra ítélteknek.

17. §. Az urvacSORA kiszolgáltatásának rendje a következő: Alkalmi éneklés (1—2. v.) után: 1. Fohász (k.). 2. Szerartási beszéd (sz.). 3. Közgyónás és pedig: vallástétel a) a bűnösségről, b) a váltságba vetett hit üdvözítő voltáról és c) ígérlet az erényes élet folytatásáról (k.). 4. Bűnbocsánat hirdetés és meghívás az urasztalához való járulásra (k.). 5. Ének 1. v. (A 112. dicséret 5. verse vagy más).

6. A szereztetési ígék — I. kor. XI. 23—25. — első, a kenyérrre vonatkozó részének elmondása s nyomban a kenyér felemelése és megáldása hálaadással (k.) és kiosztása az u. n. első asztalnak, mely alatt a Gy. a 168. dics. 6. versének első felét énekl. (Szállj le most stb.) 7. A szereztetési ígék második, a borra vonatkozó részének elmondása s nyomban a pohár felemelése és megáldása hálaadással (k.) és kiosztása az első asztalnak, mely alatt a Gy. a 168. dics. 6. versének második felét énekl. (Életnek vize stb.) 8. Kiosztás, most már egyfolytában, akár asztalonként („álló“ urvacSORÁZÁS), akár menetben („mozgó“ urvacSORÁZÁS) a gyülekezet még hátralevő tagjainak. A Gy. énekl. 9. A lelkész vagy lelkészek urvacSORÁJA, mely alatt a Gy. a XXVI. Zsolt. 6. versét énekl. (Belső tisztaságban.) 10. Szerartási rövid beszéd. (Intelem a Krisztus iránti hűségre, példájának állhatatos követésére, a fogadástétel betöltésére.) (sz.) 11. Hálaadó imádság (sz.) Miatyánk. 12. Megáldás (k.). 13. Éneklés.

18. §. Az urvacSORAOSZTÁSI szerartásnak minde-
nestől az urasztalánál kell lefolynia.

19. §. A betegek és halálra készülők urvacSORÁJÁNAK rendje ez: 1. Fohász (k.). 2. Szerartási beszéd (sz.). 3. Gyónás, könyörgés alakjában (k.). 4. Bűnbocsánat hirdetés (k.). 5. Szereztetési ígék elmondása s eközben a jegyek felemelése (k.). 6. Kiosztás, alkalmas szentírás helyek idézése. 7. Hálaadás (k.). Miatyánk. 8. Áldás (k.).

20. §. Ha a betegek urvacSORAOSZTÁS napján élnék urvacSORÁVAL: a lelkész a már megáldott jegyekből vitessen számukra s ilyenkor a jegyek ismételt megáldása szükségtelen.

21. §. Foglyoknak az urvacsorája lehetőleg teljes szertartással osztandó ki.

Második czim.

Megáldási és felszentelési szertartások.

I. A konfirmáció.

22. §. A konfirmáció az öntudatos, önálló egyháztagságra s különösen az úrvacsorával való élésre feljogosító szertartás.

23. §. Konfirmálni csak a 15-ik életévüket betöltött egyéneket szabad.

24. §. A konfirmáló szertartás a konfirmáció vizsgától elválasztandó, mind a kettőt önállóan kell végrehajtani.

25. §. A konfirmáció helye rendszerint a templom.

A szertartás mindig a gyülekezet jelenlétében, rendes istentisztelet végeztével s mindig oly időpontban hajtandó végre, hogy a konfirmáltak egy hónapban belül vehessenek részt a gyülekezeti úrvacsorában.

26. §. A szertartás rendje ez: 1. A Gy. alkalmi éneke: 1—2 v. 2. Fohász (k.). 3. Szertartási beszéd (sz.) 4. Hitvallomás és fogadástétel a L. két kérdése alapján (k.). 5. A felvétel kijelentése és a felhatalmazás (k.). 6. A konfirmáltak éneke (37. dics. 1. v.) 7. Könyörgés a konfirmáltakért (k.). 8. A konfirmáltak megáldása kézrátétellel és a megáldási formulával (k.). Előbb a fiúk, aztán a leányok párosával járulnak a lelkész elé s térdre hűlva fogadják a kézrátételt és az áldást. 9. A konfirmáltak éneke (37. dics. 3. v.) 10. Miatyánk. 11. L. áldást kér az anyaszentegyházra és a gyülekezetre (k.) 12. Éneklés

27. §. A konfirmáció a konfirmáltak külön úrvacsorájával össze nem köthető.

28. §. Az áttérők rendszerint épenigy konfirmálandók, csakhogy a 6. és 9. szám elmarad. Rendkívülieg két tanu jelenlétében is konfirmálhatók, de akkor is a templomban. Ilyenkor a szertartás 1., 6., 9. és 12. számai elhagyandók.

II. A házasságok esketése.

29. §. Helye rendszerint a templom; ideje lehetőleg az istentisztelet vége.

Rendkívülieg azonban nemcsak a templomban, hanem magánháznál, nemcsak istentisztelet végeztével, hanem a nappal bármely órájában is lehet esketni.

30. §. A templomban való esketés rendje ez: 1. Fohász (k.). 2. Alkalmi ének: 1—2 v. 3. Szertartási beszéd (sz.) 4. Esketés, rövid intelem kíséretében (k.). 5. Könyörgés (k.). Miatyánk. 6. Áldás. 7. Ének.

31. §. A magánháznál való esketés ugyanez, csak az éneklés marad el.

III. Egyházkelő anyák megáldása.

32. §. Helye rendszerint ennek is a templom; ideje: a hétköznap reggeli istentisztelet vége.

Rendkívülieg magánháznál, különösen az ott történt keresztteléssel összekötve is végrehajtható, az anya kiváltságára.

33. §. A szertartás rendje ez: 1. Fohász. 2. Szertartási beszéd (sz.). 3. Hálaimezés (k.). Miatyánk. 4. Áldás.

IV. A temetés.

34. §. Minthogy a temetési szertartás alkalmi istentisztelet: lelkész, énekvezér, gyülekezet nélkül nem végezhető.

35. §. A temetési szertartás helyének megállapítása a presbitérium, idejének kitzuzése a lelkész teli.

36. §. A szertartás rendje, az eddigi gyakorlat alapján, háromféle lehet:

a) Prédikációs,

melynek színhelye a templom; lefolyása a következő: 1. Fohász, az úrasztalánál (k.). 2. Fennálló ének: 1. v.

3. Gyülekezeti főének: 2—4 v. 4. Imádság a szószéken (sz.). 5. Ének vagy karének; 1. v. 6. Isten igéjének hirdetése (Egyházi beszéd sz.) 7. Ének vagy karének: 1. v. 8. Miatyánk az úrasztalánál. 9. Valamely szentírásbeli idézetből álló bátorítás, vigasz (sz.). 10. Gyülekezeti ének.

b) Gyászbeszéd vagy oráció,

a halottas háznál, következőképpen: 1. Fohász (k.). 2. Gyülekezeti ének vagy karének. 3. Gyászbeszéd, rövid bucsúztatóval (sz.). 4. Könyörgés (sz.) Miatyánk. 5. Gyülekezeti ének.

(Folytatása köv.)

A ker. közgyűlésről való tudósításhoz.

Szerkesztőségünk vette és adja a következő sorokat:

I.

Megjegyzés. Az Erdélyi Protestáns Lap utóbbi számaiban több helyen van téves közlés arról, amit az egyházkerület májusi közgyűlése idején tettem. A míg nevem említése nélkül történt a valósággal nem egyező híradás és főként a míg a névtelen cikkek az én szavaimból nem vontak következtetést másra, mindaddig egészen szükségtelennek tartottam, hogy bármit is helyreigazítsak. Az 1905. évi 23. számban, a 188. lapon ismét egészen téves tudósítás van arról, amit a közgyűlés utolsó napján a tanügyi jelentésről mondtam. Mivel elfogadott indítványom a közgyűlés jegyzőkönyvében szó szerint benne lesz, erre való utalással felszólalásom céljára és tartalmára nézve semmi helyreigazítást nem teszek. Nem szólok arra a módra sem semmit, a melylyel a tudósító saját, nyilvánvaló célzatát felszólalásom megítélésében is kidomborítja. De mert szavaimat a kolozsvári kollegium személyi viszonyaival s „államilag kinevezett” voltommal hozza vonatkozásba, erre — nem magamat, hanem az igazságot és kollegiumunkat tekintve — kinyilatkoztatom a következőket:

1. Személyről nem szólottam, beszédemben „személyi él” egyáltalában nem volt; ilyesminek szavaimba való belemagyarázása ellen ugyan nem védekeztem, de hogy ilyen önkényes alapon szavaimból bárki bárminő következtetést vonjon kollegiumunkra, az ellen tiltakozom.

2. „Államilag kinevezett” voltomat nem érzem, soha sem tartottam, annál kevésbé emlegettem olyannak, a mi köztem és közgyűlésen választott társaim között iskolai és egyházi kötelességeink tekintetében különbséget tenne; így tehát indokolatlan és nem is érthetem, miért szükséges ezt reám vonatkozóan másnak emlegetnie és ezzel a különbséget megtennie.

Kolozsvárt, 1905. június 13.

Dr. Imre Sándor.

II.

Helyreigazítás. Az Erd. Prot. Lap f. évi 23. számában a közelebbiről lefolyt egyházkerületi közgyűlés tudósítója megemlékezik egyebek között az én felszólalásomról is, melylyel a közgyűlés utolsó napján a tanügyi jelentéshez hozzá szólottam. E tudósítás állításaival szemben helyreigazítást legyen szabad megjegyeznem a következőket: Azt mondtam, hogy a jelentést se alaki, se tartalmi szempontból nem tartom sikerültnek; részletesen foglalkoztam alaki hiányaival, kimutattam külső fogyatkozásait s minden állításomat bizonyítottam magából a jelentésből vett idézetekkel. Nem is kellett itélnem, én csak konstatáltam és felmutattam a hibát: itéltek a jelenlevők, akik a felolvasott részleteket hallották. Ha ezek a részletek hibátlanok és kifogástalanok lettek volna, bizonyára meg se hallgattott volna engem a közgyűlés. Nem tacitusi rövidséget, hanem az adatok kellő, gondos, tervszerű és következetes csoportosítását és feldolgozását kerestem a jelentésben. A közgyűlés bármely tagja jogosan kívánhatja, hogy egyházkerületünk közoktatásügyének állapotára vonatkozólag minden tekintetben gondos, figyelmes és tanulságos jelentés terjesztessék a közgyűlés elé. Ez a jelentés még alakilag, vagyis szerkesztés és stílus tekintetében sem felel meg annak a mértéknek, melylyel mérni kell és lehet. Ezt mondtam, nem azt, a mit tudósító nekem tulajdonít. A jelentés tartalmi fogyatkozásaira nézve fölöslegesnek látszott

még egyszer elmondanom mindezt, a mit Imre Sándor közvetlenül előttem oly behatóan és részletesen előadott, éppen ezért csak azt a rövid megjegyzést tettem, hogy azokat a holt és néma statisztikai táblázatokat a jelentés élő szavával meg kellett volna eleveníteni, hogy a jelentés olvasója lássa az iskolák jelen állapotát önmagukban véve is, valamint egymáshoz és az állami iskolákhoz hasonlítva is és fogalmat szerezhessen fejlődésükről vagy hanyatlásukról. Tudósító ezt is egészen elfordítva adja elő. Végre a leghatározottabban tiltakozom az ellen a vád ellen, hogy engem bárminemű személyes ellenszenv vezetett volna felszólalásomban. Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy egy percig se gondoltam se személyre, se személyekre, hanem a legnagyobb tárgyilagossággal, elfogulatlan higgadsággal és nyílt őszinteséggel szóltam magáról a „jelentésről,” de csak arról s egyetlen szót se mondtam burkoltan, egyetlen gondolatom se volt alattomban személyek ellen irányítva. A személyes ellentéteket nem viszem oda, ahol elvekről, közügyről van szó s a tanügyi jelentést is egészen objective, személytől egészen függetlenül bíráltam. De úgy látszik, hogy felfogás és felfogás között különbség van. Tudósító ugyanis válogatott elmésséggel és pokoli gúnnyal emlegeti az állami ízt és az én Tacitusról szóló tanulmányomat, holott ez semmiféle tárgyi kapcsolatba nem hozható se a tanügyi jelentéssel, se az én felszólalásommal. Ezt a durva és kíméletlen személyeskedést, akár az álnév védelme alá bújt személyes ellentétből, akár nem tudom miből származik, határozottan visszautasítom. Egész életemben arra törekedtem, hogy mindennemű kötelességemet hiven és a lehető legjobban teljesítsem és e tudatban mindig és mindenütt függetlennek érzem és vallom magamat. Nem haragszom ezért a személyeskedésért; de hogy a szeretetben Tudósítóval nem lehetünk egyek, annak oka nem én vagyok.

Kolozsvárt, 1905. június 12.

Dr. Incze Béni.

ev. ref. főgymn. tanár.

Közöltük e „Megjegyzés”-t és „Helyreigazítás”-t „Tudósító”-val, ki azokra a következő refleksiókat tette:

Az E. P. L. szerkesztőjéről kapott megbízatásom úgy szólt, hogy a tudósítást a közgyűlés lefolyásáról úgy szerkeszsem, hogy abból a közgyűlés lefolyásának történeti és lélektani háttérét is láttatni engedje. Ehez képest jártam el a lehető legnagyobb pártatlansággal, igyekezvén jellemezni az egyes vitákat és felszólalásokat, megörökítvén az oly intim jeleneteket is, a melyek csak gyorsírói feljegyzésekben hagyhattak volna nyomot. Sőt megbízható helyekről szerzett értesüléseimet is felhasználtam, bizonyos, másként alig érthető jelenségek magyarázásához. Így jutottam ahhoz, — a mi az előbbi két felszólaláshoz közelebb visz — hogy mi a magyarázata annak, hogy dr. Sárkány Lajos kolozsvári tanár, mint tanügyi előadó által szerkesztett tanügyi jelentés példátlanul éles — s hogy személyeskedő is, mindjárt kimutatom! — bírálatára a 100 körül járó tanár-tagból senki más, hanem éppen két kolozsvári koll. tanártársa vállalkozott? Hiszen a világ minden eddigi tapasztalata szerint, az ilyen, elvégre mégis csak nem kellemes, feladatot messzibb álló emberekre szoktak bizni s még felhívásra sem szoktak ilyenre vállalkozni azok, a kikre nézve a mindennapi személyi érintkezés közvetlenségét az éfele csak megnehezíti! Ki szoktak az ilyen elől térni, már csak azért is, hogy jelenlévő közös tanítványaik előtt — a kik elvégre is, sokszor élesebb belátásuak a tárgyilagosság és személyeskedés megítélésében is, mint professzoraiak hiszik — ne nyissanak alkalmat tanáraik egymáshoz való viszonyának éppen nem épületes szemléletére. Keresnem kellett tehát e rendkívüli eljárás okát; a mit hogy helyesen találtam meg, azóta is minden oldalú értesülésem igazolja. Ez ellen tehát Imre Sándor dr. ur az 1. pont alatt hiában tiltakozik, hisz' ezt — újra mondom — tanítványaik is beszélik. Hogy szavaiból a „személyi éi” hiányzott volna s az azokra csak belemagyarázatot: ez tőle ép' oly céltalanos állítás, mint az a törekvés, hogy a közgyűléssel kapcsolatos tudósítások hitelét magában e lapban igeikszik kétségessé tenni ily kifejezésekkel: „több helyen van képes közlés” és „a valósággal meg nem egyező híradás”. — Nő hát a tanár urnak ez utóbbi állításai is oly igazak, mint az a tagadása, hogy szavaiban személyi éi nem volt. Lássuk csak! Beszédéről ugyan nincs gyorsírói feljegyzés, de magát a szónokot kérdelem: nem így kezdte-e beszédét: „Köszönettel tartozunk a tanügyi jelentés átvizsgálására kiküldött bizottságnak munkálatáért, mert ebből jobb, világosabb, teljesebb és áttekinthetőbb képét kaptuk e kerületünk tanügyi állapotának, mint az Ig-tanács tanügyi jelentéséből! Nem így volt?! Nős.... nézze meg bárki a bizottság jelentését és hasonlítsa össze a tanügyi jelentéssel és azt fogja tapasztalni, hogy a bizottsági jelentés nem egyéb, mint elég részletes ismertetése a tanügyi

jelentésnek. Honnan vehette volna a teljesebbé tevő adatokat a bizottság? hogyan tehetné volna jobbat?

A világosság és áttekinthetőség fokozódása pedig legfennebb azok előtt állhat meg, a kik csak akkor jutnak világosságához és áttekinthetőséghez, ha a munka után annak kivonatát kapják. Hogy a munkának ügyes kivonatát készítette el a bizottság: ezt készséggel elismerjük. Hogy némelyekre nézve ezáltal világosabbá és áttekinthetőbbé tett: ezt is megengedjük. De jobb és teljesebbé: bocsánat, nem tehetett. Ugyan kérem, már most: kitől származott az a nem jó, nem világos, nem teljes és nem áttekinthető jelentés? Ugy-e alá volt írva, hogy dr. Sárkány Lajostól? Hát már most kérem alásan, ha egy alakjában *relativ* természetű s minden körülmények között *subjectiv* alapon nyugvó elitelő ítéletet kockáztatott meg a tanár ur egy kollegája által készített munkálatról, amelyet *egy testület*; az Igazg. tanács elfogadván helyesnek ítelt s a melyet a ker. közgyűlés is elfogadott, s a melytől, ha eltérő nézete volt is a tanár urnak, annak ugyan a dolog érdemére nézve semmi jelentősége nem volt, hogy egy ilyen dologban szükségesnek tartott oly ítéletet kockáztatni, a melyent — mérget veszek rá! — tanártársainak 80% meg nem kockáztatott volna: kérdek minden elfogulatlan embert, nem méltán mondható ily eljárás és nyilatkozat egy *közvetlen tanártárs* részéről „személyi éi”-vel bírónak? Azt ugyan koncedálom, hogy némely emberekre nézve a személyeskedés ott kezdődik, hol a rőt szakállát, kopacz fejét vagy görbe orrát emlegetik; de Imre Sándor dr. ur csak nem sorozza ezek közé sem magát, sem kollegáit, sem minket?! A mily teljes mértékben fenntartjuk tehát azt az igazolt nyilatkozatunkat, a melyet ő tagadásba vesz: ép úgy fenntartjuk a „több helyen való téves közlés”-sel és a „valósággal meg egyező híradás”-sal meggyanúsított tudósításunkat is. Ha tudnók az inkriminált helyeket; bizonyosok vagyunk benne, hogy ép úgy igazolnók a mit irtunk, mint a fennebbiekben a kifogásoltat.

Még furábban áll a dolog az Incze dr. tanár ur tiltakozásával az ellen, hogy „öt személyes ellenszenv vezette volna felszólalásában”. Bármi vezette felszólalásában, az a modor, melyben bírálatát jónak találta előadni, egyenes speculáció volt arra, hogy a jelentés szerkesztését és stílusát nevétségessé tegye. Ez a felszólalás oly annyira nélkülözött a mi mértékünk szerint minden, a legelembb uritársaságban is szokásos, annál inkább a fórumon kívánatos finomságot, hogy ennek tulajdonítható az a megbotránkozás, mely fennhangú megjegyzésekben is kifejezést nyert, a melynek során — ha jól emlékszem — éppen Váro tanár *önképzőköri színvonalának* bélyegezte azonnal a tanár ur felszólalását. Ott pedig tudjuk, hogy mily éretlen elménckedések járnak. Így hát mi csak annak megállapítására szoritkozunk a tanár urral szemben, hogy az, miszerint *izlés* dolgában nem lehetünk egyek a tanár urral: az valóban rajtuk mulik, mert mi e tekintetben is kényesek vagyunk, de abban is, hogy *elferdítések*re ne vetemedjünk, a mire vonatkozó vádját ezennel visszautasítjuk.

Még csak egyet: a tanár urak *állami kinevezettségét!* Való igaz, hogy ezt a tanár urak nem szókták emlegetni. Az is igaz, hogy ilyen minőségüket mi —, és bizony nem célzatosság nélkül domborítottuk ki. Mi az igazságot soha sem tagadjuk el! Mi volt vele a célunk? Nyíltan megmondjuk: az, hogy rámutassunk arra, hogy erdélyi ref. tanárságunk nagyjában az átlagos kornál fiatalabb elem vezetése alá került s ezek közt is az *államilag kinevezettek egy csoportja* kezd oly vezetőszerepet vinni, a mely közegyházi testületünk békéjét, tanácskozásainak színvonalát éppen nem emeli. Az állami „*izt*” emlegettük a stíluson és szerkezeten lovagló s nevétségessé tételre törekvő irányzatnál, a személyeskedésnél; ezt van jogunk emlegetni, olyan jelenségekkel szemben, midőn az „*egyház*” szolgálatában *szerszett érdemek nélkül*” kiváltságos helyzetet igekeznek ezek biztosítani maguknak akár az egyházi felsőbb hatóságokkal való szembeszállás árán is.

Azt nem vonom kétségbe, hogy „*egyházi és iskolai kötelességeik* tekintetében” maguk és „*választott*” társaik között különbséget nem tesznek, sőt tovább megyek s elismerem, hogy kézzel-lábbal, szájjal és könyökkel azon dolgoznak, hogy ily különbségtétel, még a hol jogos volna is, ne érvényesülhessen. Az államilag kinevezett tanár hogy vonná ki magát azon kötelesség alól, hogy officiumokat vállaljon, mikor azt aránylag busásan megfizetik; hogy vonná ki magát az előjárósági tagsággal járó kötelesség alól, mikor ezáltal nemcsak választójává lesz az officialistáknak s így magának, kezelője az intézet vagyonának s mint hivatalból való ker. közgyűlési tag választója — tisztés rapidijakkal — választott társainak, ellenőre az egyházi felettes hatóságoknak, bírálója a püspöknek, kormányzatnak, sőt — ha kedve jön hozzá — még a zsinatnak is, hivatalból való presbiterévé az egyházközönségnek, a hol pld. újra szavaz a zsinati képviselőre, miután már mint tanár szavazott a maga külön képviselőjére s ahol pl. majoritásban lévén a választott presbiterekkel szemben (tudunk ilyen esetet!) a tanárkar, mint a presbiterium hivatalból való többsége, eladja — s ugyanaz a tanárkar, mint a koll. előjáróságának többsége megveszi az egyház birtokát! Valóban igaza van Imre Sándor dr. tanár urnak, *ők* sohasem emlegetik a „*kinevezett*” és „*választott*” tanárok közti különbséget s az egyházi és iskolai kötelességeik alól soha sem vonják ki magukat! Ám ha nézzük: *e kü-*

telességek mind oly **előjogok**, a melyeknek még a választott tanárok is csak per abusum részesei s a melyek a kinevezettekre való kiterjesztésben valósággal veszélyeztetik az egyház kormányzásának egyensúlyát. Uti exemplum docet!

Nekem több megjegyzésem nincsen.

Tudósító.

ISKOLA.

Értesítés.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület internátussal kapcsolatos „Szeretetházába” az 1905—1906 tanévre felvételnél: 1. az erdélyi ev. ref. egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gimn. tanárok 10 évet betöltött leányárvái, a félárva 100, az egész árva 150 kor. évi nyugdíj járulékok befizetésének kötelezettsége mellett; 2. ugyancsak az erdélyi egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gimn. tanárok leányai 240 korona, más szülők leányai az ország bármely részéből évi 400 korona teljes ellátási díjért. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben működő okleveles kántorok, kántortanítók és léviták leányai is részesülhetnek a lelkészek és tanárok leányainak adott kedvezményben, ha az illetők egész életükre kötelezik magukat fizetésök fokozata szerint 8—10 kor. évi járulék megfizetésére, de egyszer mind az illető egyházközségek örök időken át évi 4 kor. járulék megfizetésére kötelezettséget vállalnak kántoraik, kántortanítóik, vagy lévitáik után s erre vonatkozólag úgy az egyházközségek, mint az érdekeltek egyidejűleg a mélt. ig.-tanácsához kötelező nyilatkozatot adnak be.

Az árva bélyegmentes folyamodásához a gyám melékelni tartozik: az árva keresztlevelét, iskolai, orvosi, újrualtatói bizonyítványait, a családi értesítőt s végül a szülők elhalálozási bizonyítványát; a fizető növendékek keresztlevelüket, orvosi és újrualtatói bizonyítványukat. Az árva folyamodásukat az illetékes esperesi hivatal útján, a fizető növendékek közvetlenül a „Szeretetház keblé tanácsához” címelve, az intézet igazgatóságának (Ferencz József-út 55. szám) f. évi augusztus 1-ig kell beküldjék.

Az intézetben alkalmazott okl. tanítónő a zongorából, német- és francziayelvűből magánórákat ad. Zongora magánóra díja havonként 6 korona, németnyelv 4, francziayelv 6 korona. A magánóra díja havonként, az ellátási díj négy részletben és pedig: szeptember hó első felében, november hó 15-én, január hó 31-én és április hó 15-én előre fizetendő az intézet pénztárába.

A fent jelzett ellátási díjon felül orvosi gyógykezelési (gyógykezelés nem) fölszerelési díj egész tanévre 20 korona, mely összeg a tanév elején egy összegben előre fizetendő. A magánórák nem kötelezők.

Az árva tartoznak magukkal hozni: 6 inget, 3 láb-ravalót (bugyi), 3 hálókabátot, 2 téli, 2 nyári szines alsó szoknyát, 10 zsebkendőt, 4 pár harisnyát, 2 pár cipőt (1 pár új legyen), 3 kötényt, 1 téli, 1 nyári kalapot, 1 őszi, 1 téli felsőt, 2 rend nyári, 2 rend téli ruhát.

A fizető növendékek magukkal hozandó ruha, ágyneműi és egyéb tárgyai a következők: 6 ing, 4 láb-ravaló (bugyi), 4 hálókabát, 3 téli, 3 nyári szines alsó szoknya, 12 zsebkendő, 6 pár harisnya, 3 asztalkendő, 4 törülköző, 6 kötény, 2 pohártörő, 2 portörő, 3 fejre való kendő, egy szennes ruhazsák. — Ágyneműk: 1 matrác (ágy nagysága 180—80), 1 párna, 1 paplan 3—3 huzattal, 8 alsó lepedő, továbbá 2 pár cipő, 1 pár papucs, 1 esőernyő, 1 nagykendő, 1 téli felöltő és egy kalap, 1 tavaszi-őszi felöltő és kalap, 1 ünneplő szövet ruha, 2 nyári mosó ruha, 2 iskolai viselő szövet ruha, 1—1 pár téli, nyári keztyű (a téli ruhaneműek a hűvös idő beálltával is küldhetők), fog-, szá-, ruha- és cipőkefék, fogpor és mosdószappan, 2 üveg pohár, evőeszközök u. m.: 1 kanál, 1 villa, 1 kés, 1 kávékanál, melyek az illető nevének kezdő betűvel legyenek megjelölve. A ruhaneműek a tulajdonosnak egészen kiirt nevével, jegyző tentával legyen megjelölve s darabonként számozva.

A felsorolt tárgyak a bejövételkor jegyzék mellett vétetnek át.

Egyebekben felvilágosítással az intézet igazgatója készséggel szolgál, ha az illető megfelelő posta bélyeget melékel.

Kolozsvárt, 1905. június 6-án.

Igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lelkészársaink figyelmét felhívjuk az „Iskola” cz. rovatunkban megjelenő „Értesítés”-re, hogy hiveiknek a szükséges felvilágosítást idejekorán megadhassák főleg az előző jelentésekre nézve, hogy az esetleges kimaradásokért az utólagos panaszok kikerülhetők legyenek.

A konventi ülésről, mely a múlt héten folyt le, részletes tudósításunkat, lapunk szűk tere miatt, csak jövő számunkban hozhatjuk.

Kolozsvári egyh. községünk hidelvei parokhiája papi állása betöltése ügyében szorgosan folynak az előkészületek. A kiküldött bizottság Sándor József Emke t. alelnök vezetése alatt a múlt vasárnap tartott ülésében kimondta, hogy előterjesztést tesz az egyháznak az iránt, hogy lehetőleg *meghívás útján* töltsék be az állomás. A személyre nézve csak a jövő vasárnap fog előterjesztést tenni a 130-ra kiegészített bizottság.

Csiky Lajos amerikai útja. Említettük már, hogy Csiky Lajos debr. theol. akadémiai tanár azt tervezi, hogy a debreczeni egyetem érdekében körutra indul az északamerikai Egyesült-Államokban s az amerikai hitrokok közt igyekszik gyűjteni a nagy eszme megvalósítására. Most, hozzánk is megküldött soraiban a felől értesít bennünket, hogy ebben az ügyben érintkezésbe lépett a múlt évben Amerikában járt és ott ünnepelt gróf Apponyi Alberttel és a monarchia washingtoni nagykövetével, Hengermüller Lászlóval. Mindketten rokonszenvesen fogadták tervét és megígérték támogatásukat. Tekintve azonban, hogy az amerikai magyar református egyházaknak a magyar egyházba bekapcsolása kedvetlenséget támasztott az amerikai protestáns körökben a magyar ref. egyház iránt. Hengermüller tanácsára arra határozta el magát, hogy megvárja ennek a kedvetlen érzésnek az elmúlását és majd csak a jövő év őszén indul el amerikai körutjára.

A M. P. Irodalmi Társaság igazgató választmánya június 13-án Hegedüs Sándor elnöklete alatt, Antal Gábor alelnök, Antal Géza, Ballagi Géza, Bernát István, Kenessey Béla, Masznyik Endre, Petri Elek, Radácsy György, Raffay Sándor, Tüdös István stb. választmányi tagok és Szócs Farkas titkár jelenlétével ülést tartott. Tudomásul vették a számvizsgálat eredményét, megadták a pénztárnoknak a felmentvényt. Az 1904. évi jövedelem 18,081 K. 52 f., a költség 14,535 K. 21 f., alapszabályszerű tőkésítés 1418 K. 52 f., pénztármaradvány 1905-re átvive 7050 K. 54 f. — Az 1904 évi összes vagyon 129,850 K. 23 f., a mi az előző évhez képest 3056 K. 23 f. szaporodást jelent. A tagdíjak hátraléka 14,031 K., a minek szigorú behajtására az ügyésznek teljes felhatalmazást adott a választmány. — Az 1906. évi költségvetést 15,936 K. 21 f. szükséglettel, 16,265 K. 50 f. fedezettel, 329 K. 29 f. fölösleggel irányozta elő. — Az 1904 évi kiadványterjesztés a Koszoru-füzeteknél némi hanyatlást, a Házi Kincstár köteteinél, valamint a többi kiadványok egyes eladásánál jelentékeny emelkedést mutat. — A kiadványterjesztésben az eddigi szerződés revideáltatott; az elárusítók per centje a füzetekre nézve utólagos elszámolásnál marad az eddigi 10%, de 500 füzetten és 25 kötetten felül 20% előrefizetésnél vagy utánvételes megrendelésnél 100—150 füzetig 25% (de a postaköltség a megrendelőt terheli). 500-nál nagyobb megrendelésnél szintén 25%, de postaköltség nélkül. — Az 1905. évi kiadványok közül az Egyháztörténeti Adattár 4-ik kötete készen van, a Tudományos sorozat kötete Zwingli Commentáriusa (ford. dr. Tüdös és dr. Pruzsinszky P.) július 1-én kerül nyomdába, a Házi Kincstár VI-ik kötete Raffay Sándor Jézus példázatai cz. munkája, mely június 1-je óta nyomdában van. A Koszoru-füzetek idei pályázata 40 füzetre való anyagot termelt, a szokásos tíz füzetet augusztus végére nyomtatja ki a szerkesztő. A Házi Kincstárnak 1904-ről elmaradt V. kötete (Kenessey Béla: Női jellemképek) most került ki a sajtó alól. Az idei vándorgyűlés Sopronban, szeptember 25—26. napjain lesz, kiszélesített programmal, vallásos irodalmi estével összekötve. — Pozsonyban a M. P. I. T. tekintélyes köre alakult Láng Lajos védnöksége, dr. Dobrovits Mátyás elnöklete alatt, dr. Masznyik Endre alelnöksége és Stromp László titkársága mellett. A pozsonyi kör ügyviteli szabályzatát megerősítette, működését (felolvasó esték tartása stb.) örvendetes tudomásul vette a választ-

mány. — Néhai özv. Hegyi Mihályné végrendeletileg mintegy százezer korona örökséget hagyott a Társaságra, de az oldalági rokonok a kegyes özvegy végrendeletét pörrel készülnek megtámadni. A választmány az ügyészt a szükséges utasításokkal ellátta. Az Országos Ref. Tanár-egyesület folyamodványát az Iskolatörténeti Adattár ügyében véleményező-bizottságnak (Antal Géza, Payr Sándor, Stromp László és a titkár) adta ki a választmány.

Konventi segélyek. Az egyetemes konvent f. hó 14. és 15-iki üléseiben a következő segélyeket szavazta meg az erdélyi kerületben: Ráton 1200, Sárvasár 1000, Mező-Záh 600, Nagysolymos 500, Pánkozd 100, Maros-Szentkirály 200, Magyar-Bencze 100, Lőrinczréve 80, Érkávás 100, Felső-Töök 200, Komlód 100, Kőbölkut 100, Szászludvég 200, Görgény-Üvegcsúr 100, Jod 100, Erdőcsinád 100, Marosjára 100, Kis-Ilye 80, Sárd 200, Maros-Keresztur 60, Gyalakuta 60, Maros-Szentkirály 60, Mihályfalva 80, Sándorfalva 80, Oczfalva 60, Bikafalva 60, Szederjes 60, Bethfalva 80, Ége 80, Bardocz 80, Kisbaczon 200, Alsójjára 60, Gyeróvásárhely 50, Bogártelke 80, Inaktelke 50, Farnos 80, Nagydevecser 80, összesen 6250 korona.

GYÁSZROVAT.

Özvegy *Csekme Tamásné* szül. Fekete Anna, derék székelly asszony meghalt Zabolán július 10-én, 78 éves korában, ki 25 évig volt özvegy. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság „Koszoru” című kiadványában „A Nagyasszony” című füzetben van áldásos élete megírva. Halálát gyermekei: *Mózes* zabolai állami iskolai igazgatótanító, *Ferencz* görgényi egyházmegyének esperese és *János* szamosvölgyi vasuti hivatalnok gyászolják. Temetése pünköszt másodnapján volt meg a közönség nagy részvételével. Legyen áldott a gyermeknevelő székelly Nagyasszony emlékezete!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2791—1905.

KÖRLEVÉL

az összes kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságának az élváró vizsgálatok tárgyában.

Tudomásul vétel és ahhoz alkalmazkodás végett értesítjük a méltóságos t. Elöljáróságokat, hogy a f. évi egyházközségi közgyűlés 42. jkvi számú határozatával kimondotta, hogy addig is, míg a tervezett új rendszabályok elkészülnek, a Rendszabályok 52. és 94. §-ai eltérő rendelkezéseinek mellőzésével gimnáziumainkban az egyetemes konvent 1904. évi 56. jkvi számú határozatával megállapított élváró vizsgálati szabályzat alkalmazását rendeli el.

Kolozsvárt, 1905. június 15.

Kenessey Béla,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előad.

Sz. 2082—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk lelkészéhez és az összes felekezeti tanítókhoz, valamint az ehmegyék espereseihez.

Az 1904. évben tartott egyházközségi közgyűlés 26. jkvi számú határozatával kimondotta, hogy a mennyiben a lelkészek, tanárok és tanítók az Egyh. Törv. 141. 439. és 469. §-ával ellenkező eljárást, viselkedést tanusitanának avagy foglalkozást folytatnának, ezek ellen, a 301. §. alapján, a fegyelmi bíráskodás rendes útján járjon el igazgatótanácsunk.

Hogy igazgatótanácsunk e közgyűlési rendelkezésnek eleget tehessen, szükséges évenként rendszeresen számbavennie, hogy melyik lelkészünk, tanárunk és tanítónk minő mellékfoglalkozást folytat?

A tanári mellékfoglalkozásoknak évenkénti rendszeres bejelentésére, az országos törvény idevonatkozó rendelkezései alapján is, intézkedés már van téve, tehát ez alkalommal csak a lelkészi és tanítói mellékfoglalkozások bejelentése iránt óhajtottunk rendelkezni a következőkben:

Az összes lelkészek és felekezeti tanítók tartsák szigorú kötelességüknek, minden év *augusztus hó 1-ig* bejelenteni illetékes espereseikhez, hogy folytatnak-e mellékfoglalkozást?

E bejelentésben részletesen körülírandó a mellékfoglalkozás czime, jellege. Megjelölendő a mellékfoglalkozás folytatásának kezdete és a megbízás tartalma. Kitüntető, hogy mely időben és heti hány órán át folytatatik, valamint, hogy mennyi tiszteletdíjjal vagy javadalommal van egybekötve.

Világosan reámutatandó arra, hogy a mellékfoglalkozás elfogadására az egyházközség presbyteriuma adott-e és ha igen, mikor adott engedélyt s hogy az egyházmegyei hatóság tudomásul vette-e az engedély megadását?

Az ily alakban beérkező jelentések alapján mindenik esperes aa. állítson össze egyesítő kimutatást és annak „jegyzet” rovatába írja be saját véleményét, a folytatott mellékfoglalkozást és a mellékfoglalkozó lelkész vagy tanító hivatalos működését illetőleg.

Az így elkészített összefoglaló kimutatás igazgatótanácsunkhoz minden év szeptember hó 1-re felküldendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. május hó 4-én tartott üléséből.

Kenessey Béla,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 2841—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi ref. egyházközségünk tiszteletes lelkészéhez.

A f. évi egyházkerületi közgyűlés 58. jkvi sz. alatti határozatának 2. alpontjában kimondotta, hogy a javunkra vagy hátrányunkra kötött *házassági reverzálisok* az egyes lelkészek által a hivatalos adatok (hiv. szám, kelet, hatóság) közlésével jelentessenek be a püspöki hivatalnak, nyilvántartás végett.

Felhívjuk ennél fogva összes lelkész aait, hogy a folyó évtől kezdve már e határozat rendelkezései értelmében járjanak el.

Kolozsvárt, 1905. június hó 17.

Kenessey Béla,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 331—1905.

MEGHIVÓ.

A kolozsvári egyházmegye rendes közgyűlését f. évi július hó 3-án (hétfőn) d. e. 9 órára, Kolozsvárt, Farkas-utcza 23. sz. a papi lakáson levő gyülesterembe atyafiságos indulattal ezennel egybehívom.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az előző ülés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. A meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek felolvasása. 5. Indítványok, interpellációknak írásban beadása. 6. Esperesi jelentés az átvett egyházakról és a vizsgálatról. 7. Főjegyző jelentése az e. m. tanácsilag ellátott ügyekről. 8. Számvevői és pénztárnoki jelentések. 9. Orsz. k. alapi bizottság. E. m. fegy. bíróságba 1 rendes és 1 póttag és 1 nyomtatványkezelő választása.

Kolozsvár, 1905. június 20.

Herepei Gergely, esp.

102—1905. sz.

FELHIVÁS

a kalotaszegi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Kérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az Igazgatótanács 2617—1904. sz. a. kiadott körlevele értelmében, az 1904—1905. isk. évre vonatkozó statisztikai adatokat — a megfelelő kérdőíveken — 3—3 példányban f. év július hó 5-ig hozzám, a vallás- és énektanításról szóló „Haladási napló” másolatával együtt, beküldeni sziveskedjenek.

Kalotaszentkirályon, 1905. június 19.

Kovács József, e. m. tan. előadó.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.	Előfizetési ár: egész évre	12 kor.
	félévre	6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy Dezső és a „Magyar Szó“

Tudjuk ugyan, hogy br. Bánffy Dezső régen leszámolt a M. Sz.-val, de azt is látjuk, hogy a M. Sz. semmiképen sem tud ellenni a br. Bánffy Dezső folytonos gyanúsítása, meghurczolása, sőt olykor elferdített tényállásra támaszkodó vádolása nélkül.

Ítéleteiket kimondták egymásról. Bánffy a M. Sz.-ról, hogy az többet ártott a magyar protestántizmusnak, mint minden ultramontán agitáció együtt véve. A M. Sz. Bánffyról, hogy a magyar protestántizmusnak ő és az ő politikája a legnagyobb ellensége, egyenesen titkos szövetségben állván a klerikális velleitásokkal.

Mindkét nyilatkozat politikai ítélet s mint ilyeneknek, fessegetésük nem tartozik a mi lapunk körébe. Mi országos politikával — hála Istennek! — nem foglalkozunk. Az egyházpolitikával is — melyhez szólni kötelességünk — csak prófétai magaslatról szeretünk foglalkozni; oly magaslatról, a hová a napi politika kicsinyes érdekei, szennyes hullámai fel nem érnek s legjobban szeretnők, ha egyházi embereink is ily magaslatról kezelnék, sőt papjainkat még az országos politika dolgaiban sem szívesen látjuk e mértéken alól foglalatostkodni. Mert a pap bizonyára többet használna nemzetének s hazájának is, ha istenországát építgetve, istenfiakat próbál formálgatni magából és hiveiből: jellemben, munkásságban, szelidségben és Isten előtti alázatosságban, egymás megbecsülésében és támogatásában tündöklő embereket, mintha belemerülve a napi politika agitációiba, kikerülhetetlenül beszározza magát, foltot ejt palástján, midőn szájkodó demagogiával „menti a hazát“ a legtöbbször azok sorában, kik innen és túl a haza rovására a maguk érdekeit mentegetik.

Ez ítéletek mérlegelését azért a „politikuskokra“ bizzuk. Itéljenek ők a M. Sz. és „Uj párt“ politikájáról s ezzel járó taktikájáról. Azt, amit a M. Sz. br. Bánffy Dezsővel a politikussal politikai czikkeiben tesz — bármily éles

kritikát hívna is ki — mi itt tartózkodunk szóvá tenni. Hanem a mit e lap „Protestáns ügyek“ rovatában br. Bánffy Dezsővel a ref. egyházi főgondnokkal, az egyet. konvent és országos zsinat világi elnökével tesz: azt már kénytelenek vagyunk ismételt szóvá tenni s tőlünk telhetőleg megbélyegezni. Mert ez valóban minden kritikán alól áll. Mig összes egyházi lapjaink s hivatalos testületeink a legteljesebb elismeréssel kell, hogy adózzanak neki azért a páratlanul buzgó és lelkiismeretes munkásságért, a melyet — oly képtelen adminisztráció-rendszer mellett, a milyen ma a mi hazai egyházunkban divik — ügyeink vezetése s rendes menetének biztosítása érdekében — bizony nagy anyagi áldozatokkal is — kifejti; mig nincs egyetlen kompetens testület, mely csak egyetlen egy tényét is eddig kifogásolta volna: ez a lap feltolva magát a protestáns közvélemény képviselőjéül — a mihez ha valaha volt is némi joga, azt már régen elvesztette — nap-nap után a legkvalifikálhatatlanabb támadásokkal és gyanúsításokkal illeti őt. Ezt az eljárást mi már egyszer érdeme szerint elítéltük. Ujabbán hallgattunk róla, mert a mirt br. Bánffy már régen nem méltatja figyelmére, a prot. közvélemény is egészében napirendre tért felette.

Hanem a mit ujabbán tett br. Bánffyval, mint a konventi bíróság elnökével: az már olyan természetű, a mit szó nélkül hagyni lehetetlen. Vártuk, hogy a közvetlenül érintett egyének, talán épen a dunántuli kerület nagyérdemű püspöke, vagy legalább is annak a kerületnek „hivatalos közlönye“, a „Dunántuli Protestáns Lap“ fog helyreigazítást közölni az oly méltatlanul megvádolt konventi vil. elnökre nézve a M. Sz.-val szemben. Sajnos, eddig legalább hiába vártuk. Pedig úgy ítéljük, sürgős kötelesség lett volna ez, azzal a súlyos váddal szemben, a melylyel a M. Sz. br. Bánffy Dezsőt illette.

Az a vád ugyanis, a melylyel e lap június 16-iki száma br. Bánffy ellen fellépett, nem kevesebb, mint, hogy a konventi bíróság vil.

elnöke üldözi politikai elvtársai segítségével a vele nem egy politikai hitvalláson levő papokat. Ampringenhez, Karaffához hasonlítgatja a vérszomjazó üldözésben, a különben ártatlan és érdemes papok eltiprási szándékában. Sőt, hogy a gyűlölséget még inkább szítsa, hirdeti, hogy a papját védő Antal Gábor püspökkel szemben is bántó és sértő módon viselkedett.

Mi nem ismerjük ezt az ügyet aktaszzerűleg a legapróbb részletekig. Mi csak annyit tudunk, hogy ebben az egész ügyben a lelkész személye semmi, vagy igen alárendelt szerepet játszik. A mit mi ez ügyről s abban a br. Bánffy Dezső főgondnok, konventi bírósági világi elnök álláspontjáról tudunk: az egy igen fontos elvi kérdésben, a legkonzekvensebb és legkorrektebb álláspont: az egyházi hatóságok s főleg bíróságok tekintélyének, méltóságának és komolyságának védelme, tehát a legmagasabb rangu közérdek.

Azt a lelkészt ugyanis, a kinek védelmére most a M. Sz. Bánffyt támadja, bizonyos igen súlyos fegyelmi vétségért az egyházi fegyelmi bíróságok kereset alá fogták s a konventi bíróság harmadfokon hivatalvesztésre ítélte. Am az érdekeltek módját találták a *perujításnak* s ennek rendjén a két alsóbb foku bíróság egybehangzó s így a konventi bírósághoz újra fel nem került ítélettel szelidebben ítélte el, meghagyván hivatali jellegét. Tehát a két első bíróság — igaz, perujítás rendjén — megváltoztatta és dezavválta a legfelsőbb bíróság jogerős ítéletét. Ezzel szemben a konventi bíróság tekintélyes számú tagjai, élükön az elnökséggel, azt az álláspontot foglalták el, hogy vagy a perujítást az első esetben eljárt legmagasabb foku bíróságnak kell elhatároznia, vagy ha a perujítást az elsőfoku bíróság elrendelheti: akkor az ujitott perben is alkalmat kell adni mindazon foku bíróságoknak az ítélkezésre, a melyek az első perben eljártak. Mert különben — mint a jelen esetben is — az a látszata lesz a dolgnak, hogy az alsóbb foku bíróságok, a perujítás révén, a legfelsőbb bíróság fölé kerekedhetnek.

Bizonyos, hogy a mi egyházi perrendtartásunk nem oly tökéletes és kifejtett mint a világi bíróságoké és — mint a példa is mutatja — sok egérut található, a mit ugyan törvényes rendelkezés el nem zárt, de a mi ugy az igazságnak, mint a hatóságnak tekintélyét és biztosságát veszélyezteti.

Ez ellen foglalt állást br. Bánffy Dezső s fejezte ki ezzel szemben aggodalmát — többed magával együtt — már évek óta több alkalommal, a mikor még „a politikai koalíciónak“ hire hamva sem volt. Ezt igenis br. Bánffy többszörösen kifejezte Antal Gábor püspök urnak is. Akkor a M. Sz. nem csinált belőle „casus“-t. Most azonban, mikor valami felebbező felek *ügyvédje* révén, Bánffyt koalíziós társaságba keverhette egyházi tényke-

désében is: nosza neki fog s bemutatja Bánffyt, mint a klerikalizmus szolgálatában ártatlan református papok véreire szomjazó Haynaut, Karaffát stb. Csoda-e, ha így aztán egy pár pap, ki a M. Sz.-ból veszi egész bölcsességét: ily vád alapján siet kimondani Bánffy felett az ítéletet?!

Hanem most már kérdem a M. Sz.-t ily eljárással szolgálni reméli a magyar protestantizmus ügyét, melyet folyton szájában hordoz? Vagy tán saját érdekeit? — Egyiket sem. Ily eljárással teljesen hitelvesztetté fog lenni. En legalább többé a M. Sz.-nak nem fogok hinni, a mig egyebűnben bizonyosságot nem szereztem. A sajtó lelkiismeretlensége nagy bűn. Vajha eljönne már az ideje, hogy ő maga bűnhődnék érte — a bizalom elvesztésével.

De kérdem egyházi lapjainkat és hatóságainkat is — a kiket illet —: így kell megbecsülnünk vezérebereink önfeláldozó buzgalmát egyházunkért? Az ennek a módja, hogy ferde világításba helyezett adatok alapján megvádolni engedjük, s jobb tudásunk ellenére a helyreigazításokkal adósok maradjunk?

Nemcsak bűnös cselekedetek vannak; van bűnös hallgatás is. Nekünk egyikben sem szabad részeseknek lennünk.

Mi soraink megírásával e bűn ellen védekezünk. Tegyéek meg mások is; azok is, kiket talán még közelebről illet!

Nem Bánffynak, nekünk van szükségünk rá!

Legyen világosság!

(Felvilágosítások a Bethlen-kollegium ügyeiben.)

— Irta: *Bartha Zsigmond.* —

(Folyt. és vége.)

Sem az előjáróság, sem a tanári kar soha egy pillanatra sem tévesztette szeme elől Bethlen Gábor kollegiumának magasrendű hivatását, hogy elősegítse a szegénysorsu, de tehetséges magyar tanulók természetes kiválását. E tekintetben eddigelő vád csak szórványosan érte a tanári kart olyanok részéről, kik vagy későn folyamodtak vagy más, de semmi esetre sem a tanári kartól függő okok miatt vagy épen nem részesültek kedvezményekben, vagy nem oly mértékben, mint a mekkorát határt nem ismerő igénynyel kértek és reménylettek.

Most e vád a közgyűlésen is elhangzott s mint a kopár sziklabérczek a mennydörgés hangját, ugy viszhangozzák és sokszorozzák azt e lap hasábjain: „Pásztor“ és „Közgyűlési tag“. Azt hirdetik, hogy az enyedi tanári kar mohóságai szállítja le az ellátási kedvezményeket. Beszéljenek a tények!

Az 1886/7—1889/90. iskolai években a tandíjmentesek és szolgák száma 4 évi átlag szerint 51 %-ét, az 1900/1—1903/4. iskolai években a tandíjmentesek és kedvezményes díjízetők száma átlag 41·8%-jét tette a gimnázium népességének.

Ma e fogalom: szolga-tanuló, kollegiumi életünkben ismeretlen, az „a diákélet“ multjához tartozik, helyébe lépett jogaival, de kötelességei nélkül a kedvezményes díjízetők. A szolga-tanulók az 1886/7. 1889/90. isk. években 21·73, a kedvezményes díjízetők az 1900/1—1903/4. isk. évek alatt 25·14%-jét tették a gimnázium népességének. Tehát e néma

szám adatok nem a kedvezmények megszorításáról, hanem ellenkezőleg azok kiterjesztéséről tesznek tanubizonyosságot. Ugyde, hallani vélem az ellenvetést, hogy a kedvezményes díjfizetők magasabb díjat fizetnek, mint a szolgatanulók annak idején. Igaz. A szolgatanulóknak kellett fizetni: ha kis ágyuk volt 7, ha nagy ágyuk volt 10 K-át, a kedvezményes díjfizetők ma 16 K-át fizetnek. Emlékezzünk csak vissza, mik voltak a szolgatanuló kötelességei: lakószobák, osztálytermek, az udvar és az utca seprése, lakószobák és osztálytermek fűtésével járó terhes munkák, vízherdás a lakószobákba, lámpák takarítása, éjjeli őrködés a folyósókon. Hány zsenge 12—16 éves gyermeknek támadta meg a sepréssel felvert por fejlődő tüdejét, hány kis tanuló szerzett a hideg téli éjjelek őrködésén, egész életére kiható betegséget! Hát kérnem azoktól, kik erre még emlékeznek, hogy képzelnek-e olyan tigrisszívű szülőt, kiben a gyermeki szeretetnek egy kis szikrája van — legyen az bár az utolsó napszámos — hogy nem váltaná-e meg gyermekét a 6, vagy 9 koronán e tetet és lelket őr kötelességtől.

A gimnáziumi és elemi iskolai tanulók élelmezésére kiadatott 1889—90-ben 7770·50, 1903—4-ben 11152·16 K; szegény tanulók ruhasegélyére fordított az 1902. év előtti időben 104·96 K, ma e segély összege 269·82 K.

Kollégiumunknál a Bethlen-alapon kívül tett alapítványok tőkeösszege 388,488·03 K, melynek kamatja fejében kiad a közpénztár 17,414·43 K-nát, a mi 4·37 % kamatlábnak felel meg. E tény arról tanuskodik, hogy kollégiumunk Előljárósága a kegyes alapítványokkal híven sáfárkodik. Kiadja azokat arra a célra, mire rendelvek és pedig az ingatlanokhoz kötött alapítványokat az alapítólevelekben megszabott összegekben, míg ellenben a másokat abban a mértékben, a mint a tőke jövedelme engedi.

Arról nem tehetünk, hogy egyik-másik kegyes alapító a tőke elhelyezésénél az Előljáróság kezét megköti, melynek eredménye az, hogy az alapítvány jövedelme mindinkább csökken, minek egyébiránt előljáróságunk külön tartalékalap létesítésével igyekszik gátat vetni.

Megjegyzem, hogy kollégiumunk közpénztárának főhatósági rendelkezés értelmében joga van, sőt kötelessége is, az alapítványok kamatjövédelme után 6%-os kezelési költséget számítani fel. A kiegészítés alatt állóknál ezt nem teszi, tehát a dr. Kovács Ödön nevére tett alapítványnál sem.

A fennebbiekől megállapítható az, hogy részint a kollégium közpénztárából, részint újabb kegyes alapítványokból 6—7 ezer koronával fordít többet Előljáróságunk a gimnáziumi tanulók élelmezésére, felruházására, mint ezelőtt 10—15 évvel.

A segélyezés ma intenzív, a multban extenzív vala, mely nem egyszer juttatott morzsát annak is, ki nem érdemelte meg, sőt annak is, kiben nem magyar vér lüktetett.

A segélyezés mai módja és mérve mellett könnyebben kiválhatik a Bod Péterek egész raja, mint régebben.

Az enyedi tanárok fizetés rendezésének kérdését az az országos mozgalom vetette felszínre, mely az állami tisztviselők, köztük az állami tanárok fizetésének emelése érdekében éveken át folyt s mely az 1904. évi I. t.-cz. értelmében, bár ideiglenesen és nem közmegelegedésre, sikerre is vezetett. Felszinen tartotta a mlgs Igazgatótanács kollégiumunk iránti jóindulata, bölcs belátása. Irányította a fizetésrendszer megállapítását a Konvent 1903. évi határozata és az intézet történelmi fejlődése. Mértékét megszabta Wlassich Gyula volt vallás- és közoktatásügyi miniszter tervezete, melynek megvalósításáért az állami tanár-világ még ma is küzd. Sürgette az a

tény, hogy a közoktatásügyi kormány határozott ígéretet tett, miszerint az 1904. évi I. t.-cz.-ben megalapított javadalmazást az államsegélyes intézetek tanáraitra is kiterjeszti, még pedig visszamenőleg 1904. évre is s főhatóságunk meg is tette ez irányban a kellő lépéseket. Ha tehát állami kormányzatunk mai, abnormális helyzetébe nem jut vala, a Bethlen-kollégium tanárainak fizetése megette marad, mind az állami, mind a felekezeti tanároknak. A mikor fizetésrendezésünket munkába kellett vennünk, e helyzetet előre nem láthattuk; nem igazságos és az előzmények nem ismerésén alapszik tehát „Közgyűlési tagnak“ az a kijelentése, hogy tanárkarunk az összes testvérintézeteket megelőzve, mohósággal igyekszik vala fizetését rendezni.

A fennebbiek szerint intézetünk a tanárok fizetésrendezésének kérdése elől ki nem térhetett, ha csak az intézet versenyképességét, mely eső sorban a tanárok javadalmazásának függvénye, kockáztatni nem akarta. Belátták ezt egyfelől kollégiumunk érdemes gondnokai, másfelől tanárkarunk is osztozott az iránti aggodalmukban, hogy az intézet vagyonának jelenlegi jövedelmezősége mellett a fizetést rendezni, akár abban a mértékben is, mint jelenleg az állami tanároké, nem lehet.

Első sorban tehát kollégiumunk érdekében hozta meg tanári karunk azt az áldozatot, melynek önzetlenségében „Közgyűlési tag“ kételkedik, hogy t. i. lemondott mindazokról a mellék javadalmakról, melyeket részére évtizedek hosszu gyakorlatával szerzett jog és egyházkerületünk rendszabályai biztosítottak.

Lemondott másodszer e javadalmakról a fizetésrendezés érdekében azért, mert csakugyan fél az államsegélyt igénybe venni a gimnázium részére. Fél az államsegélytől, még pedig nem a maga érdekei néző pontjából, mert a javadalmazás tekintetében reá nézve az a legkedvezőtlenebb esetben sem járt volna hátránnyal, hanem fél azért, mert ez csakugyan szomorú visszajelzés lenne és a szorosan vett nemzeti s egyházi érdekek rovására történnék. Fél azért, mert az államsegély igénybe vétele esetén nemcsak a tandíjat kellene emelnünk, nemcsak a díjmentesek számát mérsékelnünk, hanem alapjaink számbavételével kitünnék az, hogy a közpénztárból konviktusra 4000, kórházi szükségletekre, orvos és ápolónő fizetésén kívül 1200 K-át fordítunk, mely összegek kiadására semmiféle alapító-levéllel kötelezve nem vagyunk, tehát e segélyösszegeket is el kellene vonni a tanulóktól. Ez esélyek beállta esetén csakugyan megszűnnék a Bethlen-kollégium a szegény tanulók istápolója lenni, pedig nagynevű alapítójának ez lebegett szeme előtt, ennek adnak kifejezést alapító-leveleikben a Jablonczayak, a Sárospatakiak és más kegyes jóltevők. Erre is törekedett és törekszik lankadást nem ismerő buzgalommal, bölcs körültekintéssel kollégiumunk gondnoki kara, ezt is munkálja esküjéhez híven tanári kara.

Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat. Az egyetemes konvent megbízásából készítette *Novák Lajos* sárospataki teológiai canár.

(Folytatás.)

c) *Könyörgéses,*

ugyancsak a halottas háznál eképpen: 1. Fohász (k.). 2. Gyülekezeti ének vagy karének. 3. Könyörgés (sz.) Miatyánk. 4. Gyülekezeti ének vagy karének.

37. §. Az úton való éneklés elmarad.

38. §. A temetési szertartás mind a három esetben a temetőn ér véget, következőképpen: 1. Gyülekezeti ének: 1. v. Utána lehet karének is. 2. Rövid beszéd az I. Kor. XV. alapján (k.). 3. Gyülekezeti

ének: 19. dics. 3. v. „Nincs már szívem félelmére“. 4. Megáldás (k.). 5. Gyülekezeti ének. Utána lehet karének is.

39. §. Temetés utáni gyászistentisztelet csak rendkívüli esetben s csak felsőbb egyházhatósági rendeltetetre tartható. Rendje ugyanaz, a mi a prédikációs temetése.

40. §. A kiválóbb egyházi és iskolai vezéremberek érdemeit emlékbeszéd tartásával is lehet méltatni. Ez azonban sohasem istentisztelet.

V. A lelkész-szentelés.

41. §. Felszentelésben csak a külső elhivatást nyert, hivataluk elfoglalása már egyházhatóságilag felhatalmazott rendes lelkészek (E. T. §) és lelkészminőségű tanárok részesítendőek.

42. §. A felszentelés egyszerismindenkorra szóló s ugyanazon a személyen többé nem ismételtető.

43. §. A lelkész-szentelést bármely, az illetékes egyházi hatóság által felhatalmazott rendes lelkészi minőségű egyén elvégezheti ugyan, de végrehajtására első sorban mégis az esperesek, illetőleg theologiai és lelkészminőségű főiskolai tanárookra nézve a püspökök az illetékesek.

44. §. Illetékes esperese vagy püspöke helyett más lelkésszel bárki is csak az illetékes esperes vagy püspök beleegyezésével szenteltetheti fel magát.

E beleegyezés meg nem tagadható.

45. §. A református lelkészszé lett kath. lelkész felszentelendő.

46. §. A lelkész-szentelés helye az az eházközségi templom, a hol a felszentelendő rendes lelkészi hivatalt nyert; ideje: a beköszönés ideje, a melyet az esperes, a lelkész és presbiterium együttesen állapít meg.

A felszentelésnek a lelkész beköltözésétől számított egy hónap alatt meg kell történnie.

A theologiai és főiskolai lelkészminőségű tanárok a püspöki székhelyen szentelendők fel a püspök által.

47. §. A lelkész-szentelés rendje ez: 1. Ünnepi-istentisztelet az 1—8. számig; az 1. és 3. számot a felszentelő, az 5. és 7. számot a felszentelendő végzi (beköszön). Ezután a felszentelő és a felszentelendő az úrasztalához lépnek és ott egymással szemben megállnak. Ott 2. A felszentelő fohászt mond (k.). 3. Ének: 1. v. 4. A felszentelő szertartási beszéde (k.). 5. A felszentelendő fogalma és esküvétele. Mind a kettő kötött; az esküvéte egy harmadik lelkész olvassa. 6. A felszentelés kézrátétellel és könyörgéssel (k., a felszentelendő térdepel). Testvéri csók. 7. Ének: 1. v. 8. A felszentelendő beszéde a felszentelthez és a gyülekezethez (sz.) 9. A felszentelt könyörgése (sz.) — Miatyánk. 10. A felszentelt megáldja a gyülekezetet. 11. Hirdetés. 12. Éneklés.

VI. A püspökszentelés.

48. §. A püspököt az egyházkerület esperesei szentelik fel, a kerületi közgyűlés által megállapított helyen és időben.

49. §. A felszentelési szertartást vezető és végző esperest szintén a kerületi közgyűlés jelöli ki.

50. §. Maga a szertartás ünnepi istentisztelettel összekötve megy végbe, melyen az 1. és 3. szám alattiakat a kijelölt esperes, az 5. és 7. szám alattiakat a püspök végzi el.

Gyülekezeti éneklés után (8. szám) a püspök a kerületi főjegyző kíséretében az úrasztalánál ülő esperesek körébe lép, akik felállanak és ott: 1. A vezető esperes fohászt mond (k.). 2. Gyülekezeti ének: 1. v. 3. A vezető esperes elmondja a szertartási beszédet (k.). 4. A püspök felesküszik; az esküvéte a főjegyző olvassa (k.). 5. A felszentelés, kézrátétellel és könyörgéssel (k.), melyet a vezető esperes mond. Ez alatt a püspök térdel, az esperesek jobb kezüket

a püspök fején nyugtatják. Testvéri csók. 6. Gyülekezeti ének: 1. v. 7. A püspök könyörgése (sz.) Miatyánk. 8. A püspök megáldja a gyülekezetet (sz.) 9. Hirdetés a vezető esperes által. 10. Gyülekezeti ének.

VII. Templomszentelés.

51. §. A templomszentelésre összegyűlt lelkészek, tanítók, egyházi tisztviselők stb. a püspök vagy esperes vagy helyettesök vezetése alatt énekelve mennek a lelkészi lakról a templomhoz, hol az egyház gondnoka néhány szóval a templom kulcsát a szentelés végrehajtására hivatott lelkésznek átadja, ki a templom főajtóját a Szentháromság Isten nevében, az Ő nevének dicsőítésére megnyitja.

A gyülekezet a templomban elhelyezkedik, mi alatt vagy énekelnek, vagy az orgona szól.

52. §. A felszentelési istentisztelet és a szertartások rendje ez: 1. Rendes istentisztelet úgy, mint vasárnapon, az 1—8. számig. A liturgiai részt (1. 3.) a felszentelő, a szószéki szolgálatot (5. 7.) az arra felkért lelkész végzi. Éneklés után (8. sz.)

2. A felszentelő az úrasztalához lép, felszentelő imádságot, Miatyánkot és áldást mond; a még hátralevő szertartások sorrendjét kihirdeti s a templom számára való adakozásra a gyülekezetet felhívja.

3. Gyülekezeti ének: 1—2. v. 4. Keresztelés, házasság esketése, úrvacsoraosztás a már előadott rend szerint. Az egyes szertartásokat más meg más lelkész végzi s egy-egy énekvers választja el egymástól. 5. Gyülekezeti éneklés.

VIII. Egyéb felszentelési cselekmények.

53. §. Ideszámítandók: a templom alapkövének letétele, gombfeltétel, harangok, iskolák, emberbaráti intézetek, temetők felszentelése.

54. §. E szentelési cselekmények rendje a következő: 1. Fohász (sz.) 2. Gyülekezeti ének: 1—2. v. 3. Alkalmi beszéd (sz.) 4. Ének: 1. v. Lehet karének is. 5. Felszentelő könyörgés (sz.) 6. Ének: 1. v. Lehet karének is. 7. Miatyánk. Áldás (sz.) 8. Gyülekezeti ének.

55. §. Az orgonaszentelés rendje ugyanaz, ami a vasárnapi rendes istentiszteleté.

Függelék.

Az egyházi előljárók, tisztviselők felesketése.

36. §. Az egyházközségi előljárók, u. m. a fő- és aligondnokok, presbíterek felesketésének a templomban, a vasárnap délelőtti istentisztelet alkalmával, a pásztori áldás után kell végbemennie, eképpen:

A felesketendők kiállanak az úrasztalához, hol a L. az illető hivatalra tartozó rövid, biblikus beszéd (sz.) után őket a megállapított esküvéte (k.) szerint felesketi, rövid könyörgéssel (k.) megáldja és kézfogással elbocsátja.

A presbiterium által alkalmazott hivatalnokok, szolgák felesketése a presbiterium előtt megy végbe rövid intelem és áldáskívánás kíséretében.

57. §. Tanítók, énekvezérek az egyházmegyei közgyűlés előtt esketendők fel.

58. §. Magasabb fokú egyházi előljárók, u. m. az egyházmegyei és egyházkerületi tisztviselők felesketése az imádsággal megnyitott közgyűlés elején, a megállapított esküvéte elmondásával menjen végbe a szokásos üdvözlő és programbeszédekkel együtt.

A püspöki programbeszéd is idetartozik.

Záróhatározat.

59. §. Az itt, lényeges vonásokban megállapított istentiszteleti rendtartás részletes kidolgozásával, megfelelő liturgiás könyv szerkesztésével és közrebocsátásával az egyetemes konvent bizatik meg.

Válasz

„Készül az egységes lythurgia“ című tudósításra.

E czimen e lap előző számában, a különfélék rovatban a tudósító — az Ellenzékből véve — írja, hogy Brassóban, a konfirmáció alkalmával, a pap harangzugások között áldotta meg a növendékeket. Azután kérde: honnan vette ezt? Miféle lythurgikus rendelkezésből? Majd felel is rá: pápistás ize nem tagadható s bizonyára ujjbkkori szerzemény. Végül kimondja véleményét: ha minden pap saját esze szerint lythurgiákat hoz bé, akkor szép sikert jósolhatunk az egységes lythurgiának. Így a tudósítás!

A való érdekében és mert személyileg is érdekelve vagyok az ügyben, a következőkben kívánom előadni a tényállást:

Ezelőtt tizenegy évvel történt, hogy gyülekezetünknek egyik előkelő presbytere utazásából visszatérve, egy presbyteri gyűlés előtt elbeszélte, hogy részt vett egy igen szép konfirmáció-ünnepélyen egyik magyarországi városban és lelkét felettébb megragadta azon jelenet, midőn az urvacsora kiosztása után az ifjak áldásra ismét kimentek: közöttük újtestamentumokat osztottak ki és míg a kiosztás tartott, a karban gyönyörű egyházi dalt énekelt egy vegyeskar és a harangok is szólottak. A kiosztás után az ifjak teljes csendben, a bibliával kezükben letérdeltek és ekkor a pap megáldotta őket. E benyomás, mint mondá maradandó nyomot hagyott lelkében. Illető előadása után a jelenvoltagek kértek, hogy e szokást hozzam bé gyülekezetünkbe is, mert nagyon fogja emelni konfirmációi ünnepélyünk megszentelő hatását.

Nekem csak a harangszó ellen volt kifogásom, de mivel ezután is többször kértek, midőn egy alkalommal Kolozsvárt jártam, közöltem hveim kívánságát akkori főpásztorunkkal, aki ezt felelte előterjesztésemre: „A forma nem ellenkezik evangéliumaink szellemével, ha kívánják tegye meg, magam is úgy hiszem emelő hatással lesz a gyülekezetre és az ifjakra.“

Tíz év óta, a fent leírt módon történik a konfirmációi aktus jelzett része nálunk, a hveik nagy lelki gyönyörűségére. Hogy jó-é, nem-é e szokás, azt ítélje meg az olvasó, én most csak arra helyezem a súlyt, hogy kiemeljem, miszerint nem az áldás alatt szólnak nálunk a harangok a konfirmációkor, hanem a bibliák kiosztása alatt és míg a kar énekel.

A mi pedig az egységes lythurgiát illeti, azt ne féltse tőlem a tudósító. Én egyházunk törvényeit, rendtartását mindég tiszteletben tartottam eddig is. Majd ha meglesz az új lythurgia, azt is megtartom és megtartatom, a menyenyiben csak lehet és ha talán mégis vagy egy régi szokás, — amitől a nép megválni nem akar — gondot fog okozni, akkor a felebbvalóknak jótanácsát jövőben is igénybe fogom venni.

Mert ne feledjük, hogy itt-ott és mindenütt van még sok olyan régi szokás, a mit bizonyos figyelemre nem méltat az egységes lythurgia és ezekkel majd mind számolunk kell.

Például Brassóban és tudom sok más helyen is megvan az ugynevezett kibocsátás. Ugyanis az anya gyermekével először a templomba jön, hol a pap imádkozik vele és azután megáldja őt és gyermekét. E szokás az exorcizmusra vezethető vissza, tehát katolikus eredetű. Es jelentése, nehogy a kis gyermek kiváltassék a rossz szellemtől. Egyházunk, bizonyos ráutaltság folytán, hálaadó szertartást csinált, az égi segedelemért, bemutatva azt a jó Istennek. Bizonyára a kibocsátás nem lesz benne az egységes lythurgiában, de azért próbálná valaki nálunk e szokást eltörölni, nagy baj lenne belőle, mert a hveik közül sokan a katolikus papokhoz mennének, a ki felettébb örülne a mi merev, tagadólagos magatartásunknak. Hát annyi bizonyos, hogy mindent nem lehet paragrafusba szedni. Ezért jó egy kis szabadság is a papoknak az egyház jól felfogott érdekében.

De menjünk csak tovább, szintén réges-régóta szokásba van Brassóban, hogy urvacsoravételkor a keresztelő tábla, a mely a keresztelő oszlopon áll, a pap és a kántor részére pénzt dobnak. Ezt én alkalom magasztosságával sehogy sem találtam megegyeztethetőnek, kértem is a hveket, hogy ezt többé ne tegyék. Mind hiába, ma is, 12 év után, daczára, hogy én kezdettől részemet a harangozónak adtam, csak oda teszik filléreiket. Régi szokásaiktól a hveik csak lassan szoktathatók le, mert, hát így tette szegény édes apám is!

Szintén régi szokás nálunk a rudas perselylyel való perselyezés, ez is pápistás szokás, ezért talán el is lehetne hagyni. De így 300 korona perselypénz gyűl be évenként, míg a templomajtókba kirakott perselyekbe talán alig gyűlne be egy évben 100 korona. Evekkel ezelőtt ezt szóba hoztam boldogult Szász Gerő kolozsvári első lelkésznek, ő is azt mondotta először, ugyan hagyj fel azt, mert pápistás, de a mikor az évi eredményt is megmondtam, így szólt: csak perselyeztetek tovább is fiam, mert jól van ez így, hiszen a kolozsvári három templomban a mult évben csak 200 kor. perselypénz gyűlt bé; mi gyűlne akkor Brassóban a mi rendszerünkkel egy templomban?

Még több helyi szokást hozhatnák fel Brassóból és más helyekről, de legyen ebből elég ennyi.

A dolog vejele tehát abban rejlik, hogy üres elméletek által a mi szertartásainkat, szokásainkat formulálni nem lehet. A lényegben egyek kell hogy legyünk; az egységes lithurgia majd ha meglesz, irányíthat és majd annak alapjára kell minden bizonyonnyal ráterelni a gyülekezeteket. De, mindenben fő a tapintatosság, mert gyülekezetünkben a néplelek különböző alakokban nyilatkozik meg és műveltségileg népünk, mintegy magában foglalja az ő-, közép- és ujkort. A pap nagy lelkitávolságokat kell a gyülekezetekben tapintattal áthidaljon, hogy a mindet egységre vezethesse.

Azután nagy különbség van Budapest és Brassó, megint Brassó és Pocstelke népe között és mégis az egységes lithurgiára kell vezessük népünket. Rá is vezetjük majd türelemmel, csak értsük meg egymást.

És most béke velünk!

Péchy Árpád,
brassói ev. ref. lelkész.

Konventi ülés.

(Junius 14. 15. 16.)

A magyarországi református egyház egyetemes konventje junius 14., 15., 16. napjain tartotta meg ez évi rendes ülését Budapesten.

Junius 14-én. Kun Bertalan püspök imája után br. Bánffy Dezső parentálta el József főherceget megható szavakban. Ezután Sass Béla tett előterjesztést Lengyel Imre elhunytáról és a konvent tagjai sorában történt személyi változásokról. Rendes tagok lettek Sütő Kálmán egyházi, dr. Baksa Lajos világi, Görömbei Péter egyházi póttag.

A tárgyalás folyamán először Kenessey Béla a közalapi végrehajtó-bizottság évi jelentését terjesztette elő. Eszerint a kivetett közalapi járulékok összege mintegy 52 ezer K., melynek 20 százaléka, mintegy 16 ezer K. behajthatatlan. Legtöbb hátraléka van a tiszántuli ev. ref. egyházkerületnek (27.5 százalék), legkisebb a tiszáninneninek (fél százalék).

Hosszabb vita támadt az erdélyi egyházkerület járulékának hatezer koronával való leszállítása ügyében. A kérdéshez Fejes István, dr. Bartók György, György Endre és dr. Baksa Lajos szóltak hozzá.

Ezután helyben hagyták a közalapi számadásokat, kiutalták a segélyeket.

Kenessey Béla előterjeszti a lelkészi nyugdíj és gyámintézet tervezetéről szóló jelentést. Az összes egyházkerületek beküldték jelentéseiket. A dunamelleki kerület az egyházmegyéket kívánja meghallgatni határozathozatala előtt. A tiszáninneri egyházkerület részletezés nélkül, elvi nyilatkozatokkal elégedik meg, annak kimondására szorítkozván, hogy óhajtja, hogy a nyugdíjintézet ne rokkantsági nyugdíjintézet legyen. Az erdélyi egyházkerület a tervezet alapelveit elfogadja, egyes §-okhoz módosítást ajánl. A dunántuli és tiszántuli egyházkerületek más elvi alapokon egészen új szervezetet javasolnak az eredeti szervezettel szemben. A dunántuli javasolja, hogy 70 évnél idősebb tagok a nyugdíjintézettől állandó nyugdíjat huzzanak. A lelkészi fizetések megállapítása vétessék revízió alá s a nyugdíjintézeti járulékokat ennek az új számításnak az alapján róják ki. A tiszántuli kerület

nemcsak a hetvenéves kor, de negyven éves lelkesítő szolgálat esetére is megkívánja adni a nyugdíj-jogosultságot. A konvent első alkalommal egy rokantsági nyugdíjintézet számára ejtette meg a szakértői számításokat. Amennyiben még a számítások mellett felvilágosításokra van szükség, javasolja, tartalmazza föl az előadót arra, hogy a szakértőkkel érintkezve, tőlük a szükséges felvilágosításokat beszerezhesse. Javasolja, utasítsa előadót a konvent, hogy a tiszántuli és dunántuli ev. ref. egyházkerületek tervezeteinek figyelembevételével 40 évi szolgálatot, illetve 70 éves életkort véve a nyugdíj-jogosultság alapjául, dolgozza át a törvényjavaslatot s terjessze azt a zsinat elé.

Hegedüs Sándor, Antal Gábor, Széll Kálmán, Baksay Sándor, Darányi Ignác, Nagy Dezső hozzászólásai után a konvent elfogadja az előadói javaslatot, azzal a pótlással, hogy az előadó ujjaalkotandó tervezetét egy összeülőndő konventi ülés elé utasítsa,

Petri Elek előterjeszti a gyámintézeti végrehajtó bizottság jelentését. Ennek kapcsán az 1902., 1903., 1904. évi hátralékokról szóló jelentést a konvent tudomásul veszi. Előadónak a fáradságos munkásságáért a konvent köszönetét fejezi ki.

Junius 15-én a jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése után Radácsy György terjesztette elő a parókiális könyvtárak szervezése ügyében kiküldött bizottság jelentését. A jelentés tudatja, hogy a bizottság több ülést tartott, s a következő javaslatokkal járul a konvent elé:

Mindegyik kerület alkossa meg a parókiális könyvtárak kezeléséről szóló szabályzatot.

Alakítson minden kerület könyvtári bizottságot, mely állandó összeköttetésben legyen az egyetemes parókiális könyvtár-bizottsággal. Az első tagsági díjat, tíz koronát, 1906. április 1-ig kell belizetni; ennek ellenében a tagok 1905—6. évi illetményül Varga „Keresztyén egyháztörténet-ét” fogják megkapni. A konvent Bartók György, Fejes István, Nagy Dezső, Hegedüs Sándor hozzászólásai után a bizottság javaslatait elfogadta; a könyvtári járulékok beszédére jogosult pénzintézetet az elnökség fogja kijelölni.

Petri Elek pesti lelkész lemondott a gyámintézet előadói tisztéről. A konvent felkérte Hegedüs Sándort, hogy bírja rá Petrit a lemondás visszavonására, ha pedig ez nem sikerülne, tegyen a következő ülésen előterjesztést az előadói tisztség betöltése iránt.

Sass Béla bemutatta a tanügyi bizottság jelentését, melynek során a konvent tudomásul vette a népiskolákról és tanítóképzőkről szóló kimutatást. Örömmel fogadta a konvent a kultuszminiszternek azt az ígérését, hogy a szegényebb iskolákat a tanzerekkel való felszerelésben segíteni fogja.

A theológiák és jogakadémiák bemutatták normál költségvetésüket, a mely az évi szükségletet mintegy hatszáz ezer koronában mutatja ki. A konvent az adatokat átteszi az 1848: XX. törvényzikk végrehajtása érdekében közös protestáns bizottsághoz.

A debreczeni kollegium mellett létesítendő bölcsészeti fakultás költségelirányzatát a tanügyi bizottság szintén a protestáns vegyes bizottsághoz kívánja utaltatni. Dr. Nagy Dezső azonban kifejezte azt a véleményét, hogy a budgettervezet nem biztosítja az intézet tudományos színvonalát s indítványozza, hogy a költségvetést adják vissza a tanügyi bizottságnak azzal az utasítással, hogy a legközelebbi konvent elé terjeszsen részletesebb kimutatást. A konvent ezt az indítványt elfogadta. Ezután dr. Nagy Dezső ismertette a közjogi szakbizottság jelentéseit, a melyeket a konvent tudomásul vett s a velük kapcsolatosan előterjesztett indítványokat elfogadta.

Junius 16-án Hegedüs Sándor bejelenté, hogy Petri Eleket nem sikerült reá birni a gyámintézet előadói tisztének tovább viselésére. A konvent a

tisztségre egyhangulag Szóts Farkas theol. tanárt választotta meg.

Az egységes lythurgia tárgyalása következett ezután. A lythurgiális bizottság nem fogadván el Novák Lajos bizottsági referens tervezetét, *plenáris ülésben maga alkotott egy tervezetet*, melyet mint ad hoc előadó Nagy Károly th. tanár terjesztett a konvent elé.

A bizottság beterjesztett tervezetéhez gróf Degenfeld József, dr. Bartók György, br. Bánffy Dezső, Antal Gábor és Fejes István szólottak hozzá. A konvent magáévá tette a bizottság határozati javaslatát, de magát a tervezetet nem tette részletes tárgyalás tárgyává, hanem, mint a lythurgiális bizottság javaslatát rendelte el kinyomatni és szétküldeni az egyházkerületekhez, véleményezés végett. Maga a konvent ez év őszén fogja a javaslatot részletesen tárgyalni, miután az egyházkerületek véleménye beérkezett a bizottság javaslatára vonatkozólag.

Magát a bizottsági jelentést egész terjedelmében közölni fogjuk lapunkban, hogy olvasóink vele közelebről is megismerkedjenek s észrevételeiket reá megtehessek.

Ezután a közigazgatási bizottság jelentései következtek sorra Mány Lajos esperes előterjesztésében. Legkiemelkedőbb volt a Gusztáv Adolf-egylet azon törekvése, hogy ref. magyar egyházunkkal is szorosabb viszonyba akar lépni, hogy segélyeit egyházunknak is nyújthassa.

Majd Fejes Istvánnak a próbaénekes könyvre vonatkozó s a kerületek véleményeit ismertető jelentése olvastatott fel. A jelentés konstataulta, hogy a próbaénekes könyv jelen alakjában egyik egyházkerületnek sem kell.

Hosszabb vita után, melyben a konvent csaknem minden tagja részt vett, daczára, hogy többen a reform végrehajtása és az ügy napirenden tartása mellett foglaltak állást, a konvent azon határozati javaslatot fogja a zsinat elé terjeszteni, hogy a kérdés vétessék le napirendről. Szomorú jelenség mindenestre, hogy csaknem három évtizedes munkásság hiábavaló lett.

Végül Váró Ferencz ismertette főgimnáziumaink államsegélyét, mely után Kun Bertalan imádsága a tanácskozásokat bezárta.

KÜLÖNFÉLÉK.

A nagyenyedi protestáns nőegylet e hó 18-án tartotta meg első rendes közgyűlését. Részletesebb tudósítást a gyűlésről ez alkalommal nem adunk, mert a titkári jelentés hozzánk be lett küldve, s ennek közlésével mindenki tájékozást nyerhet majd az Egyesület nagyarányú munkálkodásáról. Mindenesetre, a mint a titkári jelentésből látjuk, az egyesület úgy anyagilag, mint szellemileg kiváló, sőt mondhatni reményen felüli nagy előhaladást tett, rövid egy év alatt, s ha kezdet nehézségi daczára olyan szép az eredmény, annál többet várhatunk és várunk is az Egyesület munkásságától. Az eredmény nagyszerűségéért az elismerés mindenesetre a tagok és a választmány odaadó buzgóságán kívül a kiváló elnöknőt, Zeyk Dániel főispánné Öméltóságát illeti, kinek tapintat és, igazi szeretettel párosult munkássága egyik legerősebb életető faktora volt az egyletnek. Vajha a példa hatna s az egyházérti munkásság itt nyert gyümölcssei másokat is hasonló munkára ösztönöznének. Isten áldását kérjük az Egylet további munkásságára.

25 éves találkozó. Kolozsvári református kollegiumunkban az 1880. évben érettségizett ifjak, régi. egyezségük után, folyó évi július 1-én jönnek össze a kollegium disztermében. Az összejövetelük alkalmával meglátogatják most is élő tanáraikat, valamint az elhaltaknak sirját. Az osztálynak Kolozsvárt levő tagjai névszerint: Hankó Veress Károly, kol. járás főszolgabírája, I. Irsay József magyar-utcai pap, dr. Gajzágó Béla nyug. járás-

biró, *Bernesi Márton* m. áll. v. főellenőr, bocsátották ki a meghívót távollakó osztálytársaikhoz, a mi aláírás után már vissza is érkezett.

Az amerikai magyar ref. egyházmegye ügyében a magyar ref. egyház püspökei és főgondnokai folyó évi április hó 6-án értekezletet tartottak, a melynek megállapodásai alapján arra hívták fel az egyházkerületek figyelmét, hogy: 1. Amerikába készülő lelkészeknek sem ajánlat, sem bizonyítvány a dunamelléki egyházkerület elnöksége hozzájárulása nélkül ki nem adható. 2. Másfelől, ha Amerikából pályázik lelkész valamely hazai egyházba, azt csak abban az esetben lehet elfogadni, ha az illető részére a dunamelléki egyházkerület a minősítvényt kiállította.

Dr. Szabó Aladár tanszéke. A budapesti ev. ref. theol. akadémián dr. Szabó Aladár megválasztásával megüresedett filozófiai és paedagogiai tanszék betöltése tárgyában az akadémia igazgató tanácsa aképpen intézkedett, miután kérdéses, vajjon a budapesti ref. főgimnázium hajlandó-e az eddigi közösséget fenntartani? — a jövő iskolai évben a tanszék órái az intézet tanórái közt osztassanak fel.

Esküvő. Fényes esküvő folyt le pünkösöd másodnapján Marosújvárott Jancsó Lajos ref. esperes házánál. Jancsó Adikát vette nőül Pásztohi Dénes marosbogáti ref. lelkész. Tanuk voltak: gr. Bethlen Sándor orsz. képvis. és Szabó Albert kjegyző. Kívánjuk Isten áldását a fiatal párra.

Hankó Veress Károly a kolozsvári járás derék főszolgabirója, lelkes hangu felhívásokat bocsátott ki járása területén, melyben a ref. egyház nemzeti jelentőségét hangsúlyozva gyűjtést indított a magyarfodorházi ref. templom javára. A gyűjtés eredménye 5680 korona, melyet a derék egyháztag a méltóságos püspök úr kezébe juttatott. E nemes tett, mely dicsőretre nem szorul, a kiváló főszolgabiró egyházszeretetéről, hazafiságáról tesz bizonyosságot.

GYÁSZROVAT.

Székelgykocsárdi Kónya János vistai ev. ref. lelkipásztor életének 86-ik, második boldog házasságának 46-ik és papságának 58-ik esztendejében folyó évi június 25-én reggel 8 óraker csendes elhunyt. Mint a megérett gabona, takarított az Urnak csúrébe. Akkor bocsátá el az Ur az ő szolgáját, mikor szemei elhomályosultak. Hosszu életében megállott minden próbák között. Megállott, mikor özvegyi gyászra és apai fájdalomra hivatott. Megállott, mikor 10 évig Babucson, 48 évig Vistában legeltette az ő nyáját és kész volt életét odaadni a nyájnak juháiért.

Nagy István ev. ref. papjelölt, hosszas szenvedés után elhunyt Kolozsvárt. A klinikai kápolnából kísérték utolsó útjára ismerősei, barátai a korán elhunyt kiváló ifjut. Négy évvel ezelőtt végezte a theológiát Sárospatakon. Két évig volt Angliában egyetemen. Ez nagyjában élete története. Ennyit tudnak róla, a kik távolról ismerték. Mi pedig, a kik közelebbi ismeretségben voltunk vele s tanui voltunk élete majdnem minden pillanatának, tudunk egyebet is. Tudjuk azt, hogy nagy veszteség érte egyházunkat e 29 éves ifju elhunytával. S épen azért tudjuk, mert közel állottunk hozzá. Tanult sokat, éjet-napot összetéve. Megtanulta a nyugati nyelveket, hogy theologiai tudása minél mélyebb alapokra legyen fektetve s hogy a theologiai igazságoknak annál képzetlenebb harczosa legyen. A fáradhatatlan munka tönkre tette szervezetét, sirba vitte, mielőtt átadhatta volna nekünk szorgalmának kincseit. Tudom, hogy külföldön — hol jobban ismerték, mint mi — legalább egy sohaj el fog szállani érette, illik tehát, hogy mi is bár egy könnyet áldozzunk emlékének. Sz. M.

Csekme Ferencz görgényi esperesünk egy éves kis fia *Gábor*, június 23-án, — szülőinek és testvéreinek bánatára, — meghalt. Nyugodjék békével a kis ártatlan!

Pap Irénke, Sándorfalvi Pap István kir. ítélő táblai bíró kedves kis leánya 1905. június 26-án reggel 1/24 óraker, 8-ik évében meghalt. Nyugodjék csöndesen!

Szerkesztői üzenet.

J. S. Nagyenyed. A beküldött titkári jelentést vettük, azonban tárgyhalmaz miatt, csak ezután lesz közölhető. Addig is szíves türelmet kérünk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1867—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi e. községünk tiszteletes t. Presbyteriumának.

A széki ev. ref. egyházmegye tanácsa indokolt előterjesztést tett volt igazgatótanácsunkhoz aziránt, hogy tegyünk javaslatot a főtiszteletű egyházkerületi Közgyűléshez. oly határozat meghozatala tárgyában, mely szerint a halotti koszoruknak templomainkba leendő behelyezése tiltassék el, miután e szokás tulhajtása folytán igen sok templomunk valóságos koszoru-raktár kinevezését nyújtja.

Igazgatótanácsunk, a javaslat tárgyalása rendjén, maga részéről is számtalan indokot talált e mindenesetre kegyeletes eredetű szokás megszüntetése mellett és az etekintetben megkérdezett véleményező testületek szintén egyhanguan a halotti koszoruk kitiltása mellett nyilatkoztak, csupán a kivitel módzatainak helyes megtalálását ajánlották főhatóságunk kiváló figyelmébe, nehogy az eljárás merev szigorúsága hIVEINK kegyeletérzését bántsa és ezáltal kedvetlenség okozója legyen.

Erre a szempontra figyelemmel, nem is tett igazgatótanácsunk javaslatot a kerületi közgyűléshez, általánosan kötelező szabály megalkotása végett, hanem abban állapodott meg, hogy e kérdés tapintatos megoldását egyenesen az egyházközségek presbyteriumaira bizza, minthogy az óhajtott s helyesnek ítélt czél rögtöni megvalósítását gátló körülmények helyenként és vidékenként annyira változók, hogy azoknak megítélésére csakis kebli presbyterium lehet illetékes.

Felkérjük tehát összes egyházközségeink presbyteriumait arra, hogy vegyék e kérdést megható megfontolás alá és saját hatáskörükben igyekezzenek oly intézkedéseket tenni, melyeknek alapján e helytelen eljárás, ha nem is egyszerre, de fokozatosan megszűnjék.

Világosítsák fel hIVEINKET arról, hogy a kegyelet megőrzésére és külső kifejezésére, koszoru-megváltási alapok letételével, sokkal hathatósabban és maradandóbban munkálhatnak és hogy az egyház összes tagjainak elsőrendű érdeke a templom kellő tisztántartását gátló, sőt még a ragályos betegségeket is terjesztő halotti koszoruknak templomainkból való kitiltása.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 2891—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes aaihoz és a ref. iskolaszékek tiszteletes Elnökeihez.

Az 1876. évi XXVIII. t.-cz. 5. §., valamint a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak folyó évi 2106. eln. szám alatt kiadott rendelete alapján felhívjuk a czimzett egyházi hatóságokat, hogy az ev. ref. népiskolákban használt tankönyvek és taneszközök pontos jegyzékét, az esperesi hivatalok útján, az illetékes kir. tanfelügyelőséghez legkésőbb folyó évi július hó 10-ig betérjeszteni sziveskedjenek.

A jegyzék legczélyszerűbben rovatos kimutatás alakjában állítható össze, oly módon, hogy a kimutatásban a könyv, illetve taneszköz teljes czime, szerzője, kiadója, megjelenési helye és neve, a kiadás száma feltüntetessék. Kolozsvárt, 1905. június hó 20.

Dr. Bartók György
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 706—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi egyházmegye nt. esperes aához.

Felhívom a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy egyházmegyénkben az üres lelkészi állások betöltése iránt intézkedni sziveskedjenek, az Utasítások 181. §-ának megfelelőleg.

Továbbá sziveskedjenek nt. esperestársaim egy kimutatást terjeszteni fel arról, mely egyházközségeknek van s. lelkészre szüksége és minő javadalom biztosítható az illető s. lelkész számára, továbbá, hol vannak meg a feltetelek arra, hogy a papi állás betöltésénél 1071—1904. számú körlevellem értelmében lehessen eljárni.

A jelentések megtételének határideje 1905. aug. 15. Kolozsvárt, 1905. június 28.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 687—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a hunyadi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet *alpestesi lelkészi állásra* pályázat nyitattik.

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás (3 szoba, konyha, kamara, pincze, melléképületek), 1 hold 200 □ öl kerttel, 2. 3 hold szántó, 7 hold kaszáló érték 254 kor. 3. Kézpénz különböző alapokból: 681 kor. 49 f. 4. Kongrua: 773 kor. 5. Stóla: 24 kor., összesen 1632:49 kor. Levonásra engedélyezett kiadás: 32:49 kor. Tiszta jövedelem: 1600 kor. 6. Az áll. el. iskolai vallástanításért: 100 korona. Kötelesség: Alpestes anya-, Felpertes és Keresztényalmás leányegyházakban az összes lelkészi teendők ellátása.

A megválasztandó lelkész a választás jogerőre emelkedése után állását azonnal elfoglalni tartozik.

Pályázati határidő 1905. július 20.

A kellően felszerelt pályázati kérvények Nagytiszteletű Bartha Lajos esperes atyáinkfiához küldendők Tordosra, (u. p. Szászváros).

Kolozsvár, 1905. június hó 25.

Dr. Bartók György, püspök.

654—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebeleztet *süketdemeterfalvi egyházközség* énekvezértanítói állomására pályázat hirdették.

Javadalom: tisztességes lakáson (az ujonnan épített iskolával egy fedél alatt) és egy negyed hold kert haszonélvezetén kívül, tandíj és kepe értéke 128 kor. államsegély 672 kor., összesen 800 kor.

Kötelességek: hat osztályú népiskola vezetése s ebben tanítás. A rendes énekvezérei teendők végzése lelkészi szolgálat alkalmával. Ha a lelkész nincs jelen, az istentisztelet végzése önállóan és a kis gyermekek eltemetése szintén önállóan.

Pályázati határidő 1905. július 15.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. június 19-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 658—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebeleztet *szentsimoni (Rigmány leányegyház)* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdetik.

Javadalom: díjlevél szerint tisztességes, ujonnan épített paplakáson, kert és melléképületeken kívül, 6 hold szántó és kaszáló értéke 78 kor. 74 fillér, papénc-váltáság Szentsimonról 64 kor., Rigmányból 100 kor., terménykepe-váltáság czimen Rigmányból 600 kor. kézpénz felévi előleges részletekben, buza- és zab-kepe értéke Szentsimonról 193 kor. 34 f., munkabéli szolgáltatás értéke (trágyázással együtt) 56 kor., összes jövedelem 1092 kor. 08 f., ebből levonva a kiadást, 39 kor. 30 f.-t, marad 1052 kor. 78 f. Állami kiegészítés 1600 kor.-ig 547 kor. 22 f.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendők ellátása, mely az anya- és leányegyházközségekben egyenlő arányban oszlik meg.

Pályázati határidő 1905. jul. 20.

Folyamodványok minősítvénnyel és a pályázati hirdetés után keltezett szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten, nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. június 21.

Dr. Bartók, püspök.

685—1905. sz.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi ref. egyházmegyében a *sáromberki* ref. egyházközség kántortanítói állására pályázat nyitattik.

Javadalma díjlevél szerint tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, nagy kerttel. 1. Kepebuza, fáváltáság, napszám és közmunkabér 376 kor. értékben. 2. Kan. porció haszonélvezete, 8 h. I. osztályú szántó, 2 h. rét 100 kor. 3. Tandíj tanulóktól 70 kor. 4. Kegyhagyomány: a) 8-köví lisztelő malom vámtizedének egynegyede, ért. 100

kor., b) tőkekamat 84 kor. 5. Államsegély fizetés kiegészítési pótlék 70 kor. Javadalmak értéke összesen 800 K.

Kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok 1905. jul. hó 20 ig Csekme Ferencz espereshez küldendők Gernyeszegré, Marostordamegye.

Kolozsvár, 1905. június hó.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 686—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet fotos-martonosi lelkészi állásra pályázat nyitattik.

Díjlevél szerinti javadalom: Lakás gazdasági épületekkel és 181 □ öl kerttel. Földhaszonélvezet: 1 h. 674 □ öl szántó, 444 □ öl kaszáló jövedelme 30 kor Lelkészi hivatal részére külön szakított erdőből a rendes évi illetmény. Kézpénz 16 kor. Terményjövdelem értéke 437 kor. 70 f. Stóla 4 kor. Állami fizetékiegészítési összeg 1139 korona 49 f. Vallástanításért tiszteletdíj Fotosról 80 kor.

Pályázati határidő 1905. jul. 30.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Józsa Sándor esp. aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. június 24.

Dr. Bartók György, püspök.

512—1905. sz.

KÖRLEVÉL.

Atyafiságos tisztelettel kérem görgényi egyházmegyei paptársaimat:

1. Szíveskedjenek utánjárni s a mennyire csak lehet adatszerűleg megállapítani felekezeti iskoláink alapítási idejét, azokét is, melyek az állami iskola létesítésével megszűntek, azaz államivá lettek, de korábban a mieink voltak. Iskolánk részben volt, részben van mindenütt, tehát e körlevél ezen rendelkezése minden egyházra vonatkozik.

2. Tisztán csak felekezeti iskoláink részéről beküldendők a használatban levő tankönyvek és tanszerek hitelesített pontos kimutatása, illetve leltári jegyzéke, az első pont alattival együtt — e körlevél vétele után azonnal — *tanügyi előadó aához*, ki azokat az igazgatótanácsi 2854. és 2851—1905. sz. leiratok szerint feldolgozza.

Gernyeszeg, 1905. június 24.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

PÁLYÁZAT.

Az ev. ref. *Bethlen-kollegium Elöljárósága* pályázatot hirdet a nagyenyedi néptanítóképző helyettes tanári állására. Ez állás javadalma 1600 korona kézpénz, havi előleges részletekben. Kötelességei a rajz és szépírás és a természetrajzi tárgyak tanítása; heti óráinak száma legfeljebb 20. Köteles az internátusban lakni, az internátus és konviktus felügyeletében résztvenni, minek ellenértéke fejében kap bennlakást fütéssel és teljes konviktus ellátást. Pályázók életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányaikat, netalán eddigi szolgálataikat igazoló okmányokat f. évi július hó 20-ig Nagy Lajos tanítóképző intézeti igazgatóhoz adják be. Az állomás 1905. szept. 1-én foglalandó el.

Nagyenyed, 1905. június hó 20.

A Bethlen-kollegium Elöljárósága.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium főgimnáziumánál az 1905—906. isk. évre egy helyettes tanár alkalmaztatik 1600 kor. fizetés, az internátusban egy külön szobából álló lakás s a konviktuson teljes koszt, javadalmazással.

A megválasztandó tanítási kötelezettségén kívül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgálatot sikerrel állott ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a német s más, ezzel kapcsolható tárgy tanítására jogosultak.

Gimnáziumi és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálattól és esetleg torna vagy más rendkívüli tárgy tanítására való képzettségéről szóló, okmányokkal kellően felszerelt folyamodások a Bethlen-kollegium előjáróságához Nagyenyedre f. évi július 15-ig beküldendők.

Nagyenyed, 1905. június 20.

A Bethlen-koll. Elöljárósága.